

**INSTITUTUL DE ȘTIINȚE PENALE ȘI CRIMINOLOGIE
APLICATĂ**

Catedra ȘTIINȚE JURIDICE ȘI CRIMINOLOGIE APLICATĂ

**CAIET DE CURS LA DISCIPLINA
DREPT PROCESUAL PENAL**

Autor: VASILOI DJULIETA

CHIȘINĂU, 2013

Cuprins

MODULUL I. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND PROCESUL PENAL.....	5
1.1 Noțiunea de proces penal. Trăsăturile caracteristice, esența și scopul procesului penal în Republica Moldova	5
1.2 Legea procesual penală ca izvor juridic al dreptului procesual penal	5
1.3 Principiile generale ale procesului penal în Republica Moldova. Problema noțiunii, importanței și clasificării principiilor dreptului procesual penal în doctrina juridică.	6
MODULUL II. SUBIECȚII PROCESULUI PENAL	10
2.1 Instanțele judecătorești și competența lor	10
2.2 Procurorul. Statutul juridic al procurorului în diferite faze ale procesului penal. Abținerea sau recuzarea procurorului.	12
2.3 Organul de urmarire penala si atribuțiile lui	14
2.4 Victima și partea vătămată în procesul penal	15
2.5 Noțiunea de parte civilă în procesul penal.....	16
2.6 Bănuitul în procesul penal. Statutul procesual.....	16
2.7 Invinuitul, inculpatul.....	17
2.8 Apărătorul învinuitului	18
2.9 Partea civilmente responsabila.....	19
2.10 Alte persoane participante la procesul penal asistentul procedural.....	21
MODULUL III. PROBELE ȘI MIJLOACELE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL	22
3.1 Probele și mijloacele de probă	23
3.2 Probatoriul	24
3.3 Mijloacele de probă și procedeele probatorii. Declarațiile.	25
3.4 Prezentarea spre recunoaștere	28
3.5 Percheziția și ridicarea de obiecte și documente	31
3.6 Constatarea tehnico-științifică și medico-legală	32
3.7 Efectuarea expertizei.....	32
3.8 Colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă.....	33
3.9 Mijloace materiale de probă.....	34
MODULUL IV. MĂSURILE PROCESUAL PENALE DE CONSTRÂNGERE	36
4.1 Reținerea	36
4.2 Măsurile preventive	39
MODULUL V. DESFĂȘURAREA URMĂRIRII PENALE.....	51
5.1 Efectuarea acțiunilor de urmărire penală	51
5.2 Conexarea și disjungerea cauzelor penale	51
MODULUL VI. TERMINAREA URMĂRIRII PENALE ȘI TRIMITEREA CAUZEI ÎN JUDECATĂ. 56	
6.1 Remiterea cauzei procurorului cu propunerea de terminare a urmăririi penale.....	56
MODULUL VII. CONTROLUL DE CĂTRE PROCUROR AL LEGALITĂȚII ACȚIUNILOR, INACȚIUNILOR ȘI ACTELOR.	59
7.1 Plângerea împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigații	59
MODULUL VIII. CONTROLUL JUDICIAR AL PROCEDURII PREJUDICIARE.....	61
8.1 Sfera controlului judiciar	61
MODULUL IX. JUDECATA ÎN PROCESUL PENAL	67
9.1 Noțiuni generale privind judecata ca fază a procesului penal și principiile specifice (condițiile generale) ale acesteia.....	67
9.1.1 Noțiuni generale privind judecata ca fază a procesului penal.	67
9.1.2 Principiile specifice (condițiile generale) ale fazei de judecată.	67
9.1.3 Limitele judecării cauzei	70
9.1.4 Modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei.	70
9.1.5 Prezentarea probelor suplimentare . Renunțarea la probe.	71

9.1.6	Suspendarea și reluarea judecării cauzei.	71
9.1.7	Amânarea ședinței de judecată.	71
9.1.8	Ordinea și solemnitatea ședinței de judecată. Măsurile care se iau față de cei ce încalcă ordinea ședinței de judecată.	71
9.1.9	Procesul-verbal al ședinței de judecată.	72
9.1.10	Soluționarea cauzei și Procedura deliberării.	73
9.1.11	Felurile hotărârilor instanței de judecată.	73
MODULUL X. PUNEREA PE ROL A CAUZEI PENALE.		75
10.1	Repartizarea cauzei parvenite pentru judecare.	75
10.2	Ședința preliminară.	75
10.3	Examinarea cererilor, demersurilor și recuzărilor.	75
10.4	Prezentarea și examinarea listei probelor.	75
10.5	Trimiterea cauzei în instanța de judecată competentă.	75
10.6	Numirea cauzei spre judecare.	75
10.7	Desfășurarea ședinței preliminare și a doptarea încheierii.	76
MODULUL XI. Modulul JUDECATA ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ.		77
11.1	Partea 1-a pregătitoare a ședinței de judecată.	77
11.1.1	Deschiderea ședinței de judecată.	77
11.1.2	Verificarea prezentării în instanță.	77
11.1.3	Îndepărtarea martorilor din sala de ședință.	77
11.1.4	Stabilirea identității interpretului, traducătorului și explicarea drepturilor și obligațiilor acestora.	77
11.1.5	Stabilirea identității inculpatului.	77
11.1.6	Stabilirea identității expertului și specialistului și explicarea drepturilor și obligațiilor lor.	77
11.1.7	Soluționarea chestiunilor privitoare la participarea apărătorului.	77
11.1.8	Formularea și soluționarea cererilor sau demersurilor.	77
11.1.9	Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.	78
11.2	Partea a 2-a Cercetarea judecătorească.	78
11.2.1	Ordinea cercetării judecătorești.	79
11.2.2	Începerea cercetării judecătorești.	79
11.2.3	Audierea inculpatului.	79
11.2.4	Citirea declarațiilor inculpatului.	80
11.2.5	Audierea celorlalte părți.	80
11.2.6	Audierea martorilor.	80
11.2.7	Examinarea corpurilor delictive.	81
11.2.8	Cercetarea documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale.	81
11.2.9	Terminarea cercetării judecătorești.	81
11.3	Partea a 3-a Dezbaterile judiciare și ultimul cuvânt al inculpatului.	81
11.3.1	Anunțarea și ordinea dezbaterilor judiciare.	81
11.3.2	Conținutul dezbaterilor judiciare.	81
11.3.3	Ultimul cuvânt al inculpatului.	82
11.4	Partea a 4-Deliberarea și adoptarea sentinței.	82
11.4.1	Obiectul deliberării.	82
11.4.2	Reluarea cercetării judecătorești.	82
11.4.3	Sentința judecătorească.	82
11.4.4	Chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța de judecată la adoptarea sentinței.	83
11.4.5	Examinarea chestiunii privind starea de responsabilitate a inculpatului.	83
11.4.6	Soluționarea acțiunii civile.	83
11.4.7	Asigurarea acțiunii civile și a confiscării speciale.	84
11.4.8	Partea introductivă a sentinței.	85

11.4.9	Partea descriptivă a sentințe	85
11.4.10	Dispozitivul sentinței de achitare sau de încetare a procesului penal	86
11.4.11	Restituirea dosarului penal.....	86
11.4.12	Alte chestiuni care trebuie soluționate în dispozitivul sentinței	86
11.4.13	Punerea în libertate a inculpatului arestat	86
MODULUL XII. CĂILE ORDINARE DE ATAC		88
12.1	Secțiunea 1 Apelul	88
12.1.1	Hotărârile supuse apelului.....	88
12.1.2	Persoanele care pot declara appel.....	88
12.1.3	Termenul de declarare a apelului.....	88
12.1.4	Repunerea în termen a apelului	88
12.1.5	Declararea apelului	89
12.1.6	Procedura judecării apelului	90
12.1.7	Judecarea apelului.....	90
12.1.8	Decizia instanței de apel	90
12.1.9	Conținutul deciziei instanței de appel.....	91
12.1.10	Adoptarea deciziei de către instanța de appel	91
12.1.11	Procedura de rejudecare	91
12.1.12	Limitele rejudecării	91

MODULUL I. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND PROCESUL PENAL

Plan de CURS:

1. Noțiunea de proces penal. Trăsăturile caracteristice, esența și scopul procesului penal în Republica Moldova
2. Legea procesual penală ca izvor juridic al dreptului procesual penal.
3. Principiile generale ale procesului penal în Republica Moldova. Problema noțiunii, importanței și clasificării principiilor dreptului procesual penal în doctrina juridică.
4. Conținutul principiilor generale ale procesului penal în Republica Moldova: legalitatea procesului penal; prezumția nevinovăției; egalitatea în fața legii și a autorităților; respectarea drepturilor, libertăților și a demnității umane; inviolabilitatea persoanei; inviolabilitatea domiciliului; inviolabilitatea proprietății; secretul corespondenței; inviolabilitatea vieții private; limba în care se desfășoară procesul penal și dreptul la interpret; asigurarea dreptului la apărare; publicitatea ședinței de judecată; accesul liber la justiție și dreptul de a folosi căile de atac; desfășurarea procesului penal în termen rezonabil și operativitatea în procesul penal; libertatea de mărturisire împotriva sa; dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori; asigurarea drepturilor victimei (la reabilitare) în urma infracțiunilor, abuzurilor de serviciu și erorilor judiciare; principiul contradictorialității în procesul penal și egalitatea părților participante la judecarea cauzei; îndeplinirea justiției – atribuție exclusivă a instanțelor judecătorești; independența judecătorilor și supunerea lor numai legii; libera apreciere a probelor și cercetarea sub toate aspectele, completă, obiectivă a tuturor circumstanțelor cauzei; principiul oficialității procesului penal.
5. Interdependența principiilor generale ale procesului penal. Particularitățile realizării principiilor generale în diferite faze ale procesului penal.

1.1 Noțiunea de proces penal. Trăsăturile caracteristice, esența și scopul procesului penal în Republica Moldova

Procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile prezentului cod. Procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni.

Procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Organele de urmărire penală și instanțele judecătorești în cursul procesului sînt obligate să activeze în așa mod încît nici o persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nici o persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrîngere.

1.2 Legea procesual penală ca izvor juridic al dreptului procesual penal

Procesul penal se reglementează de prevederile Constituției Republicii Moldova, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și de prezentul cod. Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte constituie elemente integrante ale dreptului procesual penal și nemijlocit dau naștere drepturilor și libertăților omului în procesul penal. Constituția Republicii Moldova are supremație asupra legislației procesuale penale naționale. Nici o lege care reglementează desfășurarea procesului penal nu are putere juridică dacă

este în contradicție cu Constituția. Normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod. În desfășurarea procesului penal nu pot avea putere juridică legile și alte acte normative care anulează sau limitează drepturile și libertățile omului, încalcă independența judecătorească, principiul contradictorialității, precum și contravin normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Acțiunea legii procesuale penale în timp. În desfășurarea procesului penal se aplică legea care este în vigoare în timpul urmăririi penale sau al judecării cauzei în instanța judecătorească.

Legea procesuală penală poate avea efect ultraactiv, adică dispozițiile ei, în perioada de tranziție la o nouă lege procesuală penală, pot rămâne aplicabile acțiunilor procesuale reglementate de legea nouă. Caracterul ultraactiv se stipulează în legea nouă.

Acțiunea legii procesuale penale în spațiu. Legea procesuală penală este unică pe tot teritoriul Republicii Moldova și obligatorie pentru toate organele de urmărire penală și instanțele judecătorești, indiferent de locul săvârșirii infracțiunii. Alte modalități de acțiune a legii procesuale penale pot fi stabilite prin tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. A

Aplicarea legii procesuale penale față de cetățenii străini și apatrizi. Pe teritoriul Republicii Moldova, procesul în cauzele penale privitoare la cetățenii străini și apatrizi se efectuează în conformitate cu prevederile prezentului cod. Procesul penal în privința persoanelor care beneficiază de imunitate diplomatică se efectuează în conformitate cu prevederile Convenției de la Viena cu privire la relațiile diplomatice, încheiate la 18 aprilie 1961, ale Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare, încheiate la 24 aprilie 1963, precum și ale altor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

1.3 Principiile generale ale procesului penal în Republica Moldova. Problema noțiunii, importanței și clasificării principiilor dreptului procesual penal în doctrina juridică.

Noțiunea de principiu general al procesului penal. Importanța principiilor generale ale procesului penal. Clasificarea principiilor generale ale procesului penal. Sistemul principiilor generale ale procesului penal în Republica Moldova. Conținutul principiilor generale ale procesului penal în Republica Moldova: legalitatea procesului penal; prezumția nevinovăției; egalitatea în fața legii și a autorităților; respectarea drepturilor, libertăților și a demnității umane; inviolabilitatea persoanei; inviolabilitatea domiciliului; inviolabilitatea proprietății; secretul corespondenței; inviolabilitatea vieții private; limba în care se desfășoară procesul penal și dreptul la interpret; asigurarea dreptului la apărare; publicitatea ședinței de judecată; accesul liber la justiție și dreptul de a folosi căile de atac; desfășurarea procesului penal în termen rezonabil și operativitatea în procesul penal; libertatea de mărturisire împotriva sa; dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori; asigurarea drepturilor victimei (la reabilitare) în urma infracțiunilor, abuzurilor de serviciu și erorilor judiciare; principiul contradictorialității în procesul penal și egalitatea părților participante la judecarea cauzei; înfăptuirea justiției – atribuție exclusivă a instanțelor judecătorești; independența judecătorilor și supunerea lor numai legii; libera apreciere a probelor și cercetarea sub toate aspectele, completă, obiectivă a tuturor circumstanțelor cauzei; principiul oficialității procesului penal.

Legalitatea procesului penal. Procesul penal se desfășoară în strictă conformitate cu principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale prezentului cod. Dacă există neconcordanțe între prevederile tratatelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și prevederile prezentului cod, prioritate au reglementările internaționale. Dacă, în procesul judecării cauzei, instanța constată că norma juridică ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor Constituției și este expusă într-un act juridic care poate fi supus controlului constituționalității, judecarea cauzei se suspendă, se informează Curtea Supremă de Justiție care, la rândul său, sesizează Curtea Constituțională. Dacă, în procesul judecării cauzei, instanța

stabilește că norma juridică ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor legale și este expusă într-un act juridic care nu poate fi supus controlului constituționalității, instanța va aplica în direct legea. Dacă, în procesul judecării cauzei, instanța stabilește că norma juridică națională ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor tratatelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte, instanța va aplica reglementările internaționale în direct, motivînd hotărîrea sa și informînd despre aceasta autoritatea care a adoptat norma națională respectivă și Curtea Supremă de Justiție.

Prezumția nevinovăției. Persoana acuzată de săvîrșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atîta timp cît vinovăția sa nu-i va fi dovedită, în modul prevăzut de prezentul cod, într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și nu va fi constatată printr-o hotărîre judecătorească de condamnare definitivă. Nimeni nu este obligat să dovedească nevinovăția sa. Concluziile despre vinovăția persoanei de săvîrșirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, în condițiile prezentului cod, se interpretează în favoarea bănuितului, învinuitului, inculpatului.

Egalitatea în fața legii și a autorităților. Toți sînt egali în fața legii, a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație. Condițiile speciale de urmărire penală și judecare față de anumite categorii de persoane care beneficiază, conform legii, de un anumit grad de imunitate se asigură în baza prevederilor Constituției, tratatelor internaționale, prezentului cod și altor legi.

Respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane. Toate organele și persoanele participante la procesul penal sînt obligate să respecte drepturile, libertățile și demnitatea persoanei. Limitarea temporară a drepturilor și libertăților persoanei și aplicarea de către organele competente a măsurilor de constrîngere față de ea se admit numai în cazurile și în modul strict prevăzute de prezentul cod. În desfășurarea procesului penal, nimeni nu poate fi supus la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante, nimeni nu poate fi deținut în condiții umilitoare, nu poate fi silit să participe la acțiuni procesuale care lezează demnitatea umană. Sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante îi revine autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțămîntul său tacit.

Inviolabilitatea persoanei. Libertatea individuală și siguranța persoanei sînt inviolabile. Nimeni nu poate fi reținut și arestat decît în cazurile și în modul stabilit de prezentul cod. Privarea de libertate, arestarea, internarea forțată a persoanei într-o instituție medicală sau trimiterea ei într-o instituție educațională specială se permit numai în baza unui mandat de arestare sau a unei hotărîri judecătorești motivate. Reținerea persoanei pînă la emiterea mandatului de arestare nu poate depăși 72 de ore. Persoanei reținute sau arestate i se aduc imediat la cunoștință drepturile sale și motivele reținerii sau arestării, circumstanțele faptei, precum și încadrarea juridică a acțiunii de săvîrșirea căreia ea este bănuितă sau învinuită, în limba pe care o înțelege, în prezența unui apărător ales sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

Inviolabilitatea domiciliului. Inviolabilitatea domiciliului este garantată de lege. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau dețin sediu în ele, cu excepția cazurilor și modului prevăzute de prezentul cod. Perchezițiile, cercetările domiciliului, precum și alte acțiuni de urmărire penală la domiciliu, pot fi ordonate și efectuate în baza unui mandat judiciar, cu excepția cazurilor și modului prevăzute de prezentul cod. În cazul efectuării acțiunilor procesuale fără mandat judiciar, organul abilitat să efectueze aceste acțiuni, imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore de la terminarea acțiunii, prezintă instanței de judecată materialele respective pentru controlul legalității acestor acțiuni.

Inviolabilitatea proprietății.

Persoana fizică sau juridică nu poate fi lipsită în mod arbitrar de dreptul de proprietate. Nimeni nu

poate fi privat de proprietatea sa decît din motive de utilitate publică și în condițiile prezentului cod și conform principiilor generale ale dreptului internațional. Bunurile pot fi puse sub sechestru numai în baza hotărîrii judecătorești.

Bunurile ridicate în cursul acțiunii procesuale se descriu în procesul-verbal al acțiunii respective, iar persoanei de la care acestea au fost ridicate i se înmînează copia de pe procesul-verbal al acestei acțiuni.

Secretul corespondenței. Dreptul la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este asigurat de stat. În cursul procesului penal, nimeni nu poate fi lipsit sau limitat în acest drept. Limitarea dreptului prevăzut la alin se admite numai în baza unui mandat judiciar emis în condițiile prezentului cod.

Inviolabilitatea vieții private orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții private, la confidențialitatea vieții intime, familiale, la protejarea onoarei și demnității personale. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei.

La efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată fără necesitate informație despre viața privată și intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sînt obligați să nu divulge asemenea informații și despre aceasta se ia un angajament în scris.

Limba în care se desfășoară procesul penal și dreptul la interpret. În desfășurarea procesului penal se utilizează limba de stat. Persoana care nu posedă sau nu vorbește limba de stat are dreptul să ia cunoștință de toate actele și materialele dosarului, să vorbească în fața organului de urmărire penală și în instanța de judecată prin interpret. Procesul penal se poate, de asemenea, desfășura în limba acceptată de majoritatea persoanelor care participă la proces. În acest caz, hotărîrile procesuale se întocmesc în mod obligatoriu și în limba de stat.

Asigurarea dreptului la apărare. În tot cursul procesului penal, părțile (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă au dreptul să fie asistate sau, după caz, reprezentate de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Organul de urmărire penală și instanța judecătorească sînt obligate să asigure participanților la procesul penal deplina exercitare a drepturilor lor procesuale, în condițiile prezentului cod Organul de urmărire penală și instanța sînt obligate să asigure bănuitul, învinuitului, inculpatului dreptul la asistență juridică calificată din partea unui apărător ales de el sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, independent de aceste organe.

Publicitatea ședinței de judecată În toate instanțele judecătorești ședințele sînt publice, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul articol Accesul în sala de ședință poate fi interzis presei sau publicului, prin încheiere motivată, pe parcursul întregului proces sau al unei părți din proces, în interesul respectării moralității, ordinii publice sau securității naționale, cînd interesele minorilor sau protecția vieții private a părților în proces o cer, sau în măsura considerată strict necesară de către instanță cînd, datorită unor împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției.

Accesul liber la justiție Orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită, care va acționa în conformitate cu prezentul cod Persoana care efectuează urmărirea penală și judecătorul nu pot participa la examinarea cauzei în cazul în care ei, direct sau indirect, sînt interesați în proces.

Desfășurarea procesului penal în termen rezonabil Urmărirea penală și judecarea cauzelor penale se face în termene rezonabile Criteriile de apreciere a termenului rezonabil de soluționare a cauzei penale sînt complexitatea cazului comportamentul participanților la proces conduita organului de urmărire penală și a instanței de judecată importanța procesului pentru cel interesat *introdus prin din* vârsta de pînă la 18 ani a victimei.

Libertatea de mărturisire împotriva Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei sau să-și recunoască vinovăția

Persoana a căreia organul de urmărire penală îi propune să facă declarații demascatoare împotriva sa ori a rudelor apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei este în drept să refuze de a face asemenea declarații și nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta.

Nimeni nu poate fi urmărit de organele de urmărire penală, judecat sau pedepsit de instanța judecătorească de mai multe ori pentru aceeași faptă. Scoaterea de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale împiedică punerea repetată sub învinuire a aceleiași persoane pentru aceeași faptă, cu excepția cazurilor când fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente au afectat hotărîrea respectivă.

Asigurarea drepturilor victimei în urma infracțiunilor abuzurilor de serviciu și erorilor judiciare Legea procesuală penală asigură drepturile victimei în urma infracțiunilor sau abuzurilor de serviciu, precum și ale persoanei condamnate sau arestate nelegitim ori lezate în drepturi în alt mod. Victima unei fapte care constituie componentă de infracțiune este în drept să ceară, în condițiile prezentului cod, pornirea unei cauze penale, să participe la procesul penal în calitate de parte vătămată și să-i fie reparate prejudiciile morale, fizice și materiale.

Principiul contradictorialității în procesul penal Urmărirea penală, apărarea și judecarea cauzei sînt separate și se efectuează de diferite organe și persoane. Instanța judecătorească nu este organ de urmărire penală, nu se manifestă în favoarea acuzării sau a apărării și nu exprimă alte interese decît interesele legii. Părțile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind învestite de legea procesuală penală cu posibilități egale pentru susținerea pozițiilor lor. Instanța de judecată pune la baza sentinței numai acele probe la cercetarea cărora părțile au avut acces în egală măsură.

Înfăptuirea justiției - atribuție exclusivă a instanțelor judecătorești Justiția în cauzele penale se înfăptuiește în numele legii numai de către instanțele judecătorești. Constituirea de instanțe nelegitime este interzisă. Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrșirea unei infracțiuni, precum și supus unei pedepse penale, decît în baza hotărîrii definitive a instanței de judecată, adoptată în condițiile prezentului cod. Competența instanței de judecată și limitele jurisdicției ei, modul de desfășurare a procesului penal nu pot fi schimbate în mod arbitrar pentru anumite categorii de cauze sau persoane, precum și pentru o anumită situație sau pentru o anumită perioadă de timp.

Independența judecătorilor și supunerea lor numai legii La înfăptuirea justiției în cauzele penale, judecătorii sînt independenți și se supun numai legii. Judecătorii judecă cauzele penale pe baza legii și în condiții care exclud orice presiune asupra lor. Judecătorul judecă materialele și cauzele penale conform legii și propriei convingeri bazate pe probele cercetate în procedura judiciară respectivă. Judecătorul nu trebuie să fie predispus să accepte concluziile date de organul de urmărire penală în defavoarea inculpatului sau să înceapă o judecată de la ideea preconcepută că acesta a comis o infracțiune ce constituie obiectul învinuirii. Sarcina prezentării probelor învinuirii îi revine procurorului.

Libera apreciere a probelor Judecătorul și persoana care efectuează urmărirea penală apreciază probele în conformitate cu propria lor convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate. Nici o probă nu are putere probantă dinainte stabilită.

Oficialitatea procesului penal Procurorul și organul de urmărire penală au obligația, în limitele competenței lor, de a porni urmărirea penală în cazul în care sînt sesizate, în modul prevăzut de prezentul cod, că s-a săvîrșit o infracțiune și de a efectua acțiunile necesare în vederea constatării faptei penale și a persoanei vinovate. Instanța de judecată efectuează acțiunile procesuale din oficiu, în limitele competenței sale, în afară de cazul când prin lege se dispune efectuarea acestora la cererea părților.

MODULUL II. SUBIECȚII PROCESULUI PENAL

Plan de CURS:

2. Instanțele judecătorești și competența lor

5.Procurorul. Statutul juridic al procurorului în diferite faze ale procesului penal. Abținerea sau recuzarea procurorului.

6.Organele de urmărire penală și atribuțiile lui. Ofițerul de urmărire penală și atribuțiile lui. Independența procesuală a ofițerului de urmărire penală. Caracterul colaborării ofițerului de urmărire penală cu procurorul pe parcursul procesului penal. Circumstanțele care exclud participarea în procedura penală a ofițerului de urmărire penală.

7.Victima și partea vătămată în procesul penal. Problematika constituirii părții vătămate, statutul procesual.

8.Noțiunea de parte civilă în procesul penal. Constituirea părții civile în procesul penal. Statutul procesual.

9.Bănuitul în procesul penal. Statutul procesual.

10.Învinuitul, inculpatul (condamnatul). Statutul procesual.

11.Apărătorul învinuitului, inculpatului, condamnatului în procesul penal. Statutul juridic. Analiza statutului altor persoane abilitate prin lege cu atribuții de apărător. Participarea obligatorie a apărătorului. Procedura de admitere a apărătorului în procesul penal. Numirea din oficiu și înlocuirea apărătorului în procesul penal. Confirmarea calității și a împuternicirilor apărătorului în procesul penal. Renunțarea la apărător. Înlăturarea apărătorului din procesul penal.

12.Parte civilmente responsabilă. Statutul Juridic

13. Alte persoane participante la procesul penal, drepturile și obligațiile lor: Martorul în procesul penal. Conținutul noțiunii de martor în procesul penal. Drepturile și obligațiile martorului în procesul penal. Reprezentantul legal al martorului minor în procesul penal. Reprezentantul (avocatul) martorului în procesul penal.

2.1 Instanțele judecătorești și competența lor

Justiția în cauzele penale se desfășurează de Curtea Supremă de Justiție, curțile de apel și judecătorii conform competenței date prin prezentul cod. Pentru anumite categorii de cauze penale pot funcționa judecătorii, colegii sau complete de judecată specializate. În cadrul instanței judecătorești, ca organ judecătoresc cu atribuții proprii în desfășurarea procesului penal, în faza de urmărire penală funcționează judecători de instrucție. Articolul 30. Compunerea instanței de judecată. Judecarea cauzelor penale se desfășurează de către instanță în complet format din 3 judecători sau de către un singur judecător. În toate instanțele de judecată de gradul întâi, cauzele penale se judecă de un singur judecător, cu excepția

cazurilor prevăzute în prezentul articol Cauzele penale asupra infracțiunilor excepțional de grave, pentru săvârșirea cărora legea prevede pedeapsă cu detențiune pe viață, se judecă în primă instanță, la decizia motivată a președintelui instanței judecătorești, în complet format din 3 judecători Cauzele penale deosebit de complicate, precum și cele care prezintă o mare importanță socială pot fi examinate, la decizia motivată a președintelui instanței judecătorești, în complet format din 3 judecători Apelurile și recursurile împotriva hotărârilor judecătorești în cauzele penale pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul, precum și împotriva hotărârilor instanțelor de apel pentru a decide admisibilitatea, se judecă de către instanțele respective în complet format din 3 judecători.

Competența judecatoriei. Judecătoria judeca în prima instanță cauzele penale privind infracțiunile prevăzute de Partea specială a Codului penal, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe, precum și demersurile și plingerile împotriva hotărârilor și acțiunilor organului de urmărire penală, examinează chestiuni legate de executarea sentinței și alte chestiuni date prin lege în competența sa.

Competența judecatoriei militare. Judecătoria militară judeca în prima instanță cauzele privind infracțiunile, prevăzute de Partea specială a Codului penal, săvârșite de:

1) persoane din efectivul de soldați, din corpul de sergenți și din corpul de ofițeri ale Armatei Naționale, din efectivul Trupelor de Carabinieri (trupele de interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, al Departamentului Situații Excepționale, Serviciului de Informații și Securitate, Trupelor de Granicieri, Serviciului de Protecție și Pază de Stat;

2) persoane atestate din efectivul instituțiilor penitenciare;

3) supuși ai serviciului militar în timpul concentrărilor;

4) alte persoane referitor la care există indicații speciale în legislație.

Competența curții de apel. Curtea de apel:

1) judeca în prima instanță cauzele penale privind infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 135-144, 278, 279, 283, 284, 337-343;

2) ca instanță de apel, judeca apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în prima instanță de judecătoria, inclusiv de judecătoria militară;

3) ca instanță de recurs, judeca recursurile împotriva hotărârilor judecătoriilor, care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu apel;

4) soluționează conflictele de competență aparute între judecătoria;

5) judeca cazurile de revizuire, date prin lege în competența sa.

Competența Curții Supreme de Justiție. Curtea Supremă de Justiție:

1) judeca în prima instanță cauzele penale privind infracțiunile săvârșite de Președintele Republicii Moldova;

2) ca instanță de recurs, judeca recursurile împotriva hotărârilor pronunțate în prima instanță sau, după caz, împotriva hotărârilor curților de apel, precum și alte cazuri prevăzute de lege;

3) judeca, în limitele competenței sale, cauzele supuse cailor extraordinare de atac, inclusiv recursurile în anulare;

4) sesizează Curtea Constituțională pentru a se pronunța asupra constituționalității actelor juridice și asupra cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice;

5) adoptă hotărâri explicative în chestiunile de practică judiciară a aplicării uniforme a legislației penale și procesual penale;

6) soluționează cazurile în care cursul justiției este întrerupt, precum și cererile de stramutare.

Cauza penală se judecă de instanță în raza teritorială a careia a fost săvârșită infracțiunea. Dacă infracțiunea este continuă sau prelungită, cauza se judecă de instanță în raza teritorială a careia s-a consumat ori a fost curmată infracțiunea. Dacă este imposibil de a constata locul unde a fost săvârșită infracțiunea, cauza se judecă de instanță în raza teritorială a careia a fost terminată urmărirea penală. Cauza penală asupra infracțiunilor săvârșite în afara hotarelor țării sau pe o navă se judecă de către instanță în raza teritorială a careia se afla ultimul loc permanent de trai al inculpatului său, dacă acesta nu

este cunoscut - in raza teritoriala a careia a fost terminata urmarirea penala. Judecatorul de instructie asigura controlul judecatoresc in cursul urmaririi penale prin:

- 1) dispunerea, inlocuirea, incetarea sau revocarea arestarilor preventive si a arestarilor la domiciliu;
- 2) dispunerea liberarii provizorii a persoanei retinute sau arestate, revocarea ei, ridicarea provizorie a permisului de conducere al mijloacelor de transport;
- 3) autorizarea efectuarii perchezitiei, examinarii corporale, punerii sub sechestru a bunurilor, ridicarii de obiecte ce contin secret de stat, comercial, bancar, a exhumarii cadavrului;
- 4) dispunerea suspendarii provizorii din functie, a internarii persoanei in institutie medicala;
- 5) autorizarea interceptarii comunicatiilor, a sechestrului corespondentei, inregistrarii de imagini;
- 6) audierea martorilor in conditiile art. 109 si 110;
- 7) efectuarea altor actiuni procesuale prevazute de prezentul cod.

2.2 Procurorul. Statutul juridic al procurorului în diferite faze ale procesului penal. Abținerea sau recuzarea procurorului.

Procurorul este persoana cu functie de raspundere care, in limitele competentei sale, exercita in numele statului urmarirea penala, reprezinta invinuirea in instanta, exercita si alte atributii prevazute de prezentul cod. Procurorul care participa la judecarea cauzei penale are functie de acuzator de stat. Procurorul este in drept sa pomeasca o actiune civila impotriva invinuitului, inculpatului sau a persoanei care poarta raspunderea materiala pentru fapta invinuitului, inculpatului:

- 1) in interesul persoanei vatamate care se afla in stare de imposibilitate sau de dependenta fata de invinuit, inculpat ori din alte motive nu-si poate realiza singura dreptul de a pomea actiune civila;
- 2) in interesul statului.
- 3) La exercitarea atributiilor sale in procesul penal, procurorul este independent si se supune numai legii. El, de asemenea, executa indicatiile scrise ale procurorului ierarhic superior.
- 4) In cursul judecarii cauzei, procurorul reprezinta invinuirea in numele statului si prezinta in sedinta de judecata probele acumulate de organul de urmarire penala.
- 5) Procurorul este in drept sa declare apel sau recurs impotriva hotaririlor judecatoresti pe care el le considera ilegale sau neintemeiate.
- 6) Procurorul General si adjunctii lui sint in drept sa atace pe cale extraordinara de atac hotaririle judecatoresti ramase definitive pe care le considera ilegale sau neintemeiate.
- 7) In faza executarii hotaririlor judecatoresti, procurorul exercita atributiile prevazute de prezentul cod. (1)

La efectuarea urmaririi penale, procurorul:

- 8) pomea urmarirea penala si ordona efectuarea urmaririi penale in conformitate cu prezentul cod, refuza pomea urmaririi sau inceteaza urmarirea penala;
- 9) exercita nemijlocit urmarirea penala in conditiile legii;
- 10) conduce personal urmarirea penala si controleaza legalitatea actiunilor procesuale efectuate de organul de urmarire penala;
- 11) controleaza permanent executarea procedurii de primire si inregistrare a sesizarilor privind infractiunile;
- 12) cere de la organul de urmarire penala, de la procurorii ierarhici inferiori, pentru control, dosare penale, documente, acte procedurale, materiale si alte date cu privire la infractiunile savirsite si persoanele identificate in cauzele penale in care exercita controlul;
- 13) verifica calitatea probelor administrate, vegheaza ca orice infractiune sa fie descoperita, orice infractor sa fie tras la raspundere penala si ca nici o persoana sa nu fie urmarita penal fara sa existe indici temeinici ca a savirsit o infractiune;
- 14) fixeaza termenul rezonabil de urmarire penala pentru fiecare cauza;
- 15) anuleaza ordonantele ilegale si neintemeiate ale organului de urmarire penala si ale procurorilor ierarhici inferiori;
- 16) retrage motivat si transmite dupa competenta dosarul penal de la un organ de urmarire penala la altul si de la o persoana care efectueaza urmarirea penala la alta in scopul de a asigura infaptuirea urmaririi penale in mod obiectiv si complet;

17) ordona efectuarea urmaririi penale de un grup de ofiteri de urmarire penala sau de mai multe organe de urmarire penala, desemnind persoanele care vor efectua urmarirea penala;

18) solutioneaza abtinerile sau recuzarile ofiterilor de urmarire penala sau ale procurorilor ierarhic inferiori;

19) decide aplicarea masurii preventive, modificarea si revocarea ei, cu exceptia arestarii preventive, arestarii la domiciliu, liberarii provizorii si ridicarii provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport;

20) efectueaza controlul asupra legalitatii retinerii persoanei;

21) da indicatii in scris cu privire la efectuarea actiunilor de urmarire penala si a masurilor operative de investigatii in vederea cautarii persoanelor care au savirsit infractiuni;

22) emite, conform prevederilor prezentului cod, ordonante privind retinerea persoanei, aducerea fortata a persoanei, ridicarea de obiecte si documente, privind alte actiuni de urmarire penala;

23) adreseaza in instanta de judecata demersuri pentru obtinerea autorizarii arestarii si prelungirii acesteia, liberarii provizorii a persoanei retinute sau arestate, sechestrului corespondentei si ridicarii, interceptarii comunicarii, suspendarii provizorii a invinutului din functie, urmaririi fizice si prin mijloace electronice a persoanei, exhumarii cadavrului, controlului video si audio al incaperii, instalarii in incapere a mijloacelor tehnice de inregistrare audio si video, controlarii comunicarii cu caracter informativ adresate banuitului, internarii persoanei in institutie medicala pentru efectuarea expertizei si a altor actiuni pentru care se cere autorizarea judecatorului de instructie;

24) asista la efectuarea oricarei actiuni de urmarire penala sau o efectueaza personal;

25) poate solicita participarea judecatorului de instructie la efectuarea unor actiuni de urmarire penala;

26) restituie dosarele penale organului de urmarire penala cu indicatiile sale in scris;

27) inlatura persoana care efectueaza urmarirea penala daca aceasta a incalcat legea in procesul urmaririi penale;

28) inaintea organului respectiv sesizari cu privire la ridicarea imunitatii unor persoane si tragerea lor la raspundere penala

29) inceteaza procesul penal, dispune scoaterea persoanei de sub urmarire penala sau claseaza cauza penala in cazurile prevazute de lege;

30) pune sub invinuire si asculta invinutul in baza probelor prezentate de organul de urmarire penala sau in baza probelor acumulate de el personal;

31) aduce la cunostinta partilor materialele dosarului;

32) intocmeste rechizitoriul in cauza penala, copia caruia o inminteaza invinutului, si trimite cauza in instanta de judecata competenta.

La examinarea cauzei penale in instanta de judecata, procurorul are urmatoarele atributii:

1) reprezinta acuzarea in numele statului si prezinta in sedinta de judecata probele respective in cauza in care a condus sau a efectuat personal urmarirea penala;

2) participa la examinarea probelor prezentate de partea apararii, prezinta noi probe necesare pentru confirmarea acuzarii, face demersuri si isi expune parerea asupra chestiunilor ce apar in timpul dezbaterilor judiciare;

3) cere de la instanta de judecata cauza penala pentru a formula inculpatului o acuzare mai grava si a administra noi probe daca, in urma cercetarii judecatoresti, se constata ca inculpatul a savirsit si alte infractiuni, iar probele sunt insuficiente;

4) modifica incadrarea juridica a infractiunii savirsite de inculpat daca cercetarile judiciare confirma ca inculpatul a savirsit aceasta infractiune;

5) face demers in instanta de judecata de a intrerupe examinarea cauzei penale pe un termen prevazut de prezentul cod pentru a inainta noi probe care confirma acuzarea adusa inculpatului in cazul efectuarii incomplete a urmaririi penale;

6) da indicatii in scris organului de urmarire penala privitor la efectuarea unor actiuni procesuale asupra probelor suplimentare sau anilor infractiuni;

7) isi expune parerea in dezbaterile judiciare asupra faptelor infractionale savirsite de inculpat, incadrarii ei in baza legii penale si pedepsei care urmeaza a fi aplicata;

8) declara apel sau, dupa caz, recurs privind latura penala si laturacivila a cauzei, le retrage in modul prevazut de prezentul cod.(2) La examinarea cauzei penale, procurorul dispune si de altdrepturi si obligatii prevazute de prezentul cod.

2.3 Organul de urmarire penala si atributiile lui

Urmarirea penala se efectueaza de catre ofiterii de urmarirepenala ai organelor de urmarire penalaOrganele de urmarire penala au sarcina de a efectua masurioperative de investigatii, inclusiv de a utiliza inregistrari audio si video, filmari, fotografiari, si de a efectua alte actiuni de urmarirepenala, prevazute de prezentul cod, in scopul descoperirii indicilor infractiunii si persoanelor care au savirsit-o, constatarii datelor faptice, fixarii procesuale a acestor actiuni, care pot fi folosite in calitate de probe in cauza penala dupa verificarea lor in conformitate culegislatia procesuala penala.Organul de urmarire penala are, de asemenea, obligatia de a lua toate masurile necesare pentru prevenirea si curmarea infractiunii.Daca exista indici ai infractiunii, organul de urmarire penala,concomitent cu inregistrarea sesizarii despre aceasta, porneste procesul de urmarire penala si, calauzindu-se de dispozitiile prezentului cod,efectueaza actiuni de urmarire penala in vederea descoperirii ei si fixarii probelor care confirma sau infirma savirsirea infractiunii, ia masuri in vederea asigurarii actiunii civile sau a unei eventuale confiscari a bunurilor dobindite ilicit.Organul de urmarire penala anunta imediat procurorul despre infractiunea savirsita si despre inceperea actiunilor de urmarire penala.

Ofiterul de urmarire penala este persoana cu functie de raspundere care, in numele statului, in limitele competentei sale, efectueaza urmarirea penala in cauze penale.Ofiterul de urmarire penala are urmatoarele atributii:

- 1) asigura inregistrarea infractiunii in modul stabilit, propune procurorului de a inceta urmarirea penala, clasa dosarul penal sau de anu incepe urmarirea penala din lipsa indicilor infractiunii;
- 2) propune transmiterea cauzei penale pentru urmarire penala dupa competenta unui alt organ de urmarire penala;
- 3) poarta raspundere pentru efectuarea legala si la timp a urmaririi penale;
- 4) face propuneri procurorului de a inainta in instanta de judecata demersuri in vederea obtinerii autorizatiei pentru a efectua perchezitie, a aplica sechestrul bunurilor, corespondentei postale, telegrafice si ale ridica, a intercepta convorbirile telefonice si alte comunicari, a suspenda provizoriu invinutul din functie, a ridica obiecte si documente de la terti, a urmari fizic si prin mijloace electronice persoana, a lua forta mostre de saliva, sange, par, unghii, a exhuma cadavrul, a efectua controlul audio si video al incaperii, a instala in incapere mijloace tehnice de inregistrare audio si video, a controla comunicari cu caracter informativ adresate banuitului;
- 5) citeaza si audiaza persoane in calitate de banuit, parte vatamata, martori;
- 6) cerceteaza si fixeaza, in modul stabilit, locul savirsirii infractiunii, efectueaza perchezitii in cazul infractiunii flagrante sau cauzei care nu sufera aminare, ridica obiecte si documente, realizeaza, conform legii, alte actiuni la fata locului;
- 7) cere documente si materiale care contin date despre infractiune si despre persoanele care au savirsit-o;
- 8) dispune efectuarea reviziei documentare, inventarierii, expertizei departamentale si altor actiuni;
- 9) conduce, din momentul inregistrarii faptei social periculoase, masurile operative de investigatii pentru descoperirea infractiunii, cautarea persoanelor disparute fara urma, precum si a bunurilor care s-au pierdut in urma savirsirii infractiunii;
- 10) dispune, prin comisie rogatorie, altor organe de urmarire penala efectuarea actiunilor de urmarire penala;
- 11) da dispozitii organelor de politie cu privire la retinere, aducerea fortata, arestare si la alte actiuni procesuale, precum si le solicita ajutor la efectuarea actiunilor de urmarire penala;
- 12) recunoaste persoanele ca parte vatamata, parte civila, partecivilmente responsabila;
- 13) intreprinde masuri, prevazute de lege, pentru asigurarea repararii prejudiciului cauzat prin infractiune;

- 14) asigura, prin biroul de avocati, numirea din oficiu a aparatorului in cauza penala in cazurile prevazute de prezentul cod;
- 15) solutioneaza recuzarea interpretului, traducatorului, specialistului, expertului;
- 16) adopta ordonante referitor la cererile persoanelor participante la proces in legatura cu cauza penala;
- 17) propune alegerea, prelungirea, modificarea si revocarea masurilor preventive, eliberarea banuitului retinut pina la autorizarea arestarii de catre instanta;
- 18) executa indicatiile scrise ale procurorului;
- 19) contesta, in modul prevazut de prezentul cod, indicatiile procurorului privind efectuarea unor acte juridice;
- 20) prezinta, la cererea procurorului, explicatii in scris;
- 21) prezinta procurorului probele acumulate in cauza, necesare pentru punerea sub invinuire

2.4 Victima și partea vătămată în procesul penal

Se considera victima orice persoana fizica sau juridica careia, prin infractiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are dreptul ca cererea sa sa fie inregistrata imediat in modul stabilit, sa fie solutionata de organul de urmarire penala, iar dupa aceasta sa fie informata despre rezultatele solutionarii. Victima beneficiaza de asemenea de urmatoarele drepturi:

- 1) sa primeasca de la organul de urmarire penala certificat despre faptul ca ea s-a adresat cu cerere sau o copie de pe procesul-verbal despre cererea orala;
- 2) sa prezinte documente si obiecte pentru confirmarea cererii sale;
- 3) sa se adreseze cu o cerere suplimentara;
- 4) sa ceara de la organul respectiv informatii despre solutionarea cererii sale;
- 5) sa ceara de la organul de urmarire penala sa fie recunoscuta ca parte vatamata in cauza penala daca este persoana fizica;
- 6) sa depuna cerere pentru a fi recunoscuta ca parte civila in procesul penal;
- 7) sa retraga cererea in cazurile prevazute de lege;
- 8) sa primeasca certificat despre inregistrarea cererii sale si inceperea urmaririi penale sau copie de pe ordonanta de neincepere a urmaririi penale;
- 9) sa atace ordonanta de neincepere a urmaririi penale in decurs de 10 zile din momentul primirii copiei de pe ordonanta respectiva si sa iacunoastinta de materialele in baza carora a fost emisa aceasta ordonanta;
- 10) sa fie aparata de actiunile interzise de lege in modul prevazut pentru apararea persoanelor participante la procesul penal;
- 11) sa fie asistata, la actiunile procesuale efectuate cu participarea ei, de un aparator ales. Victima unei infractiuni deosebit de grave sau exceptional de grave contra persoanei, indiferent de faptul daca este recunoscuta in calitate de parte vatamata sau parte civila, dispune de asemenea de urmatoarele drepturi:
 - 1) sa fie consultata de un aparator avocat pe tot parcursul procesului penal ca si celelalte parti in proces;
 - 2) sa fie asistata de un avocat din oficiu in cazul in care nu dispune de mijloace banesti pentru a plati avocatul;
 - 3) sa fie insotita de o persoana de incredere, alaturi de avocatul sau, la toate cercetarile, inclusiv la sedintele inchise;
 - 4) sa primeasca o hotarire judecatoreasca despre compensarea materiala pentru prejudiciul cauzat prin infractiune.
 - 5) In cazul in care in calitate de victima este o intreprindere, institutie, organizatie de stat, ea nu are dreptul sa-si retraga cererea.
 - 6) Victima trebuie sa fie prevenita in scris despre raspunderea penala pentru denuntare calomnioasa.

Partea vatamata. Parte vatamata este considerata persoana fizica careia i s-a cauzat prin infractiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscuta in aceasta calitate, conform legii, cu acordul victimei. Recunoasterea ca parte vatamata se efectueaza prin ordonanta a organului de urmarire penala, imediat dupa stabilirea temeiurilor de atribuire a unei asemenea calitati procesuale. In cazul in care, dupa recunoasterea persoanei ca parte vatamata, s-au constatat circumstante care atesta lipsa cauzarii prejudiciului, organul de urmarire penala inceteaza participarea acestei persoane ca parte vatamata in procedura respectiva prin ordonanta motivata. Partea vatamata dispune de urmatoarele drepturi:

- 1) sa cunoasca esenta invinuirii;
- 2) sa faca declaratii si explicatii;
- 3) sa prezinte documente si alte mijloace de proba pentru a fi anexate la dosarul penal si cercetate in sedinta de judecata;

- 4) să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, judecătorului, procurorul, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;
- 5) să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală sau instanței de judecată și să ceară includerea obiectivelor sale în procesul-verbal al acțiunii respective;
- 6) să ia cunoștința de toate procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care a participat, să ceară completarea lor sau includerea obiectivelor sale în procesul-verbal respectiv;
- 7) să ia cunoștința de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale și să noteze orice informații din dosar sau să facă copii;
- 8) să participe la ședința de judecată, inclusiv la examinarea materialelor cauzei;
- 9) să pledeze în dezbateri judiciare privitor la prejudiciul cauzat;
- 10) să fie informată de organul de urmărire penală despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale, să primească gratuit, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărâri, precum și de pe hotărârea de încetare sau clasare a procesului în cauză respectivă, de neîncepere a urmăririi penale, copia de pe sentință, decizie sau de pe o altă hotărâre judecătorească definitivă;
- 11) să depună plingeri împotriva acțiunilor și hotărârilor organului de urmărire penală, precum și să atace hotărârea instanței privitor la prejudiciul cauzat;
- 12) să retragă plingerile depuse de ea sau de reprezentantul său, inclusiv plingerile împotriva acțiunilor interzise de lege sau săvârșite împotriva sa;
- 13) să se împacă cu banuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile prevăzute de lege;
- 14) să facă obiecții asupra plingerilor altor participanți la proces, care i-au fost duse la cunoștința de către organul de urmărire penală sau despre care a aflat în alte împrejurări;
- 15) să participe la judecarea cauzei pe cale ordinară de atac;
- 16) să i se repare din contul statului prejudiciul cauzat în urma infracțiunii;
- 17) să-i fie compensate cheltuielile suportate în cauză penală și să i se repare prejudiciul cauzat în urma acțiunilor nelegitime ale organului de urmărire penală;
- 18) să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală în calitate de mijloace de probă sau prezentate de ea însăși, precum și bunurile ce îi aparțin și au fost ridicate de la persoana care a săvârșit acțiunea interzisă de legea penală, să primească în original documentele care îi aparțin;
- 19) să fie reprezentată de un apărător ales, iar dacă nu are mijloace de a plăti apărătorul, să fie asistată de un avocat din oficiu.

2.5 Noțiunea de parte civilă în procesul penal

Parte civilă este recunoscută persoana fizică sau juridică în privința căreia există suficiente temeiuri de a considera că în urma infracțiunii i-a fost cauzat un prejudiciu material sau moral, care a depășit la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată o cerere de chemare în judecată a banuitului, învinuitului, inculpatului sau a persoanelor care poartă răspundere patrimonială pentru faptele acestuia. Acțiunea civilă se judecă de către instanța în cadrul procesului penal dacă volumul prejudiciului este incontestabil. Recunoașterea ca parte civilă se efectuează prin ordonanță a organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată.

2.6 Bănuitul în procesul penal. Statutul procesual

Bănuitul este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune până la punerea ei sub învinuire. Persoana poate fi recunoscută în calitate de bănuț prin unul din următoarele acte procedurale, după caz:

- 1) procesul-verbal de reținere;
- 2) ordonanța sau încheierea de aplicare a unei măsuri preventive neprivative de libertate;
- 3) ordonanța de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuț.

Organul de urmărire penală nu este în drept să mențină în calitate de bănuț:

- 1) persoana reținută - mai mult de 72 de ore;
- 2) persoana în privința căreia a fost aplicată o măsură preventivă neprivativă de libertate - mai mult de 10 zile din momentul când i s-a adus la cunoștință ordonanța despre aplicarea măsurii preventive;
- 3) persoana în privința căreia a fost dată o ordonanță de recunoaștere în această calitate - mai mult de 3 luni.

Banuitul are dreptul la aparare. Organul de urmarire penala ii asigura banuitului posibilitatea sa-si exercite dreptul la aparare printoate mijloacele si metodele care nu sint interzise de lege.

2.7 Invinuitul, inculpatul

Invinuitul este persoana fizica fata de care s-a emis, inconformitate cu prevederile prezentului cod, o ordonanta de punere subinvinuire. Invinuitul in privinta caruia cauza a fost trimisa in judecata senumeste inculpat. Persoana in privinta careia sentinta a devenit definitiva senumeste

- 1) condamnat, daca sentinta este, partial sau integral, de condamnare;
- 2) achitat, daca sentinta este integral de achitare.

Persoana nu are calitatea de invinuit din momentul cind in privinta ei a fost incetat procesul penal sau ea a fost scoasa de sub urmarire penala. Invinuitul sau, dupa caz, inculpatul are dreptul la aparare. Organul de urmarire penala sau, dupa caz, instanta de judecata ii asigura invinuitului, inculpatului posibilitatea de a-si exercita dreptul la aparare prin toate mijloacele si metodele neinterzise de lege. Invinuitul, inculpatul, conform prevederilor prezentului cod, are dreptul:

1) sa stie pentru ce fapta este invinuit si, in legatura cu aceasta, la punerea sub invinuire, precum si imediat dupa retinerea in stare de arest sau dupa ce i s-a adus la cunostinta ordonanta de aplicare a masurii preventive, sa primeasca de la organul de urmarire penala copii de pe ordonanta de punere sub invinuire;

2) imediat dupa retinere sau dupa punerea sub invinuire, sa primeasca de la organul de urmarire penala informatie in scris despre drepturile de care dispune conform prezentului articol, inclusiv dreptul de a tace sau nu marturisi impotriva sa, precum si explicatii asupra tuturor drepturilor sale;

3) in caz de retinere, sa primeasca consultatie juridica din partea aparatorului pina la inceputul primei audieri in calitate de invinuit;

4) in caz de retinere, sa fie adus imediat, dar nu mai tirziu de 72 de ore, in fata unui judecator, sa fie judecat intr-un termen rezonabil sau eliberat in timpul procesului;

5) din momentul punerii sub invinuire, sa aiba asistenta unui aparator ales de el, iar daca nu are mijloace de a plati aparatorul, sa fie asistat in mod gratuit de un avocat din oficiu, precum si, in cazurile admise de lege, sa renunte la aparator si sa se apere el insusi;

6) sa aiba intrevederi cu aparatorul sau in conditii confidentiale, fara a se limita numarul si durata lor;

7) daca accepta sa fie audiat, la cererea sa, sa fie audiat in prezenta aparatorului;

8) sa faca declaratii sau sa refuze de a le face;

9) sa dea explicatii cu privire la invinuirea ce i se aduce sau sa refuze de a le da;

10) sa recunoasca invinuirea ce i se aduce si sa incheie acordul de recunoastere a vinovatiei;

11) sa accepte o procedura speciala de urmarire penala si de judecarea cauzei, in conditiile prevazute de prezentul cod, in cazul recunoasterii vinovatiei;

12) sa participe la efectuarea actiunilor procesuale, de unul singur sau fiind asistat de aparator, la solicitarea sa, ori sa refuze de a participa la ele;

13) sa anunte, prin organul de urmarire penala, rudele apropiate sau o alta persoana, la propunerea sa, despre locul unde este tinut sub arest;

14) sa efectueze pregatirea materialelor pentru cauza penala;

15) sa prezinte documente si alte mijloace de proba pentru a fi anexate la dosarul penal si pentru cercetare in sedinta de judecata;

16) sa ceara recuzarea persoanei care efectueaza urmarirea penala, judecatorului, procurorului, expertului, interpretului, traducatorului, grefierului;

17) sa solicite audierea martorilor acuzarii si sa obtina citarea si audierea martorilor apararii in aceleasi conditii ca si martorii acuzarii;

18) sa inainteze cereri;

19) sa faca obiectii impotriva actiunilor organului de urmarire penala si sa ceara includerea obiectiilor sale in procesul-verbal al actiunii procesuale;

20) sa ia cunostinta de procesele-verbale ale actiunilor procesuale efectuate cu participarea lui si sa faca obiectii asupra corectitudinii proceselor-verbale, precum si sa ceara completarea lor cu circumstantele care, in opinia sa, trebuie sa fie mentionate;

21) sa ia cunostinta de materialele trimise in judecata pentru confirmarea arestarii sale;

22) dupa terminarea urmaririi penale, sa ia cunostinta de toate materialele cauzei si sa noteze din ele datele necesare, sa faca copii, sa inainteze cereri de completare a urmaririi penale;

- 23) sa participe la judecarea cauzei in prima instanta si in ordine de apel;
- 24) sa pledeze in debaterile judiciare cind nu este asistat de aparator;
- 25) sa ia ultimul cuvint;
- 26) sa fie informat de catre organul de urmarire penala despre toate hotaririle adoptate care se refera la drepturile si interesele sale, sa primeasca, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotariri, precum si copii de pe ordonantele de aplicare in privinta sa a masurilor preventive si a altor masuri procesuale de constringere, copii de penechizitoriu sau de pe un alt act de finalizare a urmaririi penale, de pe actiunea civila, de pe sentinta, apel si recurs, de pe decizia prin care sentinta a devenit definitiva, de pe hotarirea definitiva a instantei care a judecat cauza pe cale extraordinara de atac;
- 27) sa atace, in modul stabilit de lege, actiunile si hotaririle organului de urmarire penala sau ale instantei de judecata, inclusiv sentinta sau decizia instantei care a judecat cauza pe cale ordinara de atac;
- 28) sa retraga orice plingere a sa sau depusa de catre aparatorul sau in interesele lui;
- 29) sa se impace cu partea vatamata in conditiile prevazute de prezentul cod;
- 30) sa faca obiectii asupra plingerilor altor participanti la procesul penal care i-au fost aduse la cunostinta de catre organul de urmarire penala sau despre care a aflat pe alte cai;
- 31) sa-si expuna in sedinta de judecata opinia referitor la cererile si propunerile altor parti in proces, precum si la chestiunile solutionate de catre instanta;
- 32) sa faca obiectii impotriva actiunilor ilegale ale celorlalti participanti la proces;
- 33) sa faca obiectii impotriva actiunilor presedintelui sedintei de judecata;
- 34) sa ceara si sa primeasca repararea prejudiciului cauzat de actiunile nelegitime ale organului de urmarire penala sau ale instantei de judecata.

2.8 Apărătorul învinuitului

Aparatorul este persoana care, pe parcursul procesului penal, reprezinta interesele banuitului, invinuitului, inculpatului, ii acorda asistenta juridica prin toate mijloacele si metodele neinterzise de lege. Aparatorul nu poate fi asimilat de catre organele de stat si persoanele cu functie de raspundere cu persoana in interesele careia le apara si cu caracterul cauzei penale care se examineaza cu participarea lui. In calitate de aparator in procesul penal pot participa:

- 1) avocatul;
 - 2) alte persoane abilitate prin lege cu atributii de aparator;
 - 3) un avocat din strainatate in cazul in care acesta este asistat de o persoana indicata la pct.1).
- Aparatorul, in functie de calitatea procesuala a persoanei ale carei interese le apara, are dreptul:
- 1) sa cunoasca esenta banuiei sau invinuirii;
 - 2) sa participe, la propunerea organului respectiv, la efectuarea de catre organul de urmarire penala a actiunilor procesuale si la toate actiunile procesuale efectuate la solicitarea sa;
 - 3) sa explice persoanei pe care o apara drepturile si sa atentioneze persoana care efectueaza actiunea procesuala asupra incalcarilor ilegale comise de ea;
 - 4) sa pregateasca materiale in cauza respectiva;
 - 5) sa prezinte documente sau alte mijloace de proba pentru a fi anexate la dosarul penal si cercetate in sedinta de judecata;
 - 6) sa ceara recuzarea persoanei care efectueaza urmarirea penala, a judecatorului, procurorului, expertului, interpretului, traducatorului, grefierului;
 - 7) sa inainteze cereri;
 - 8) sa faca obiectii impotriva actiunilor organului de urmarire penala si sa ceara includerea obiectiilor sale in procesul-verbal respectiv;
 - 9) sa ia cunostinta de procesele-verbale ale actiunilor efectuate cu participarea lui si sa ceara completarea lor sau includerea obiectiilor sale in procesul-verbal respectiv;
 - 10) sa ia cunostinta de materialele cauzei penale din momentul terminarii urmaririi penale si sa noteze orice date din dosar, sa faca copii;
 - 11) sa participe la sedintele de judecata in prima instanta, in apel, in recurs, precum si la judecarea cauzei pe cale extraordinara de atac;
 - 12) sa pledeze in debaterile judiciare;
 - 13) la solicitarea sa, sa primeasca gratuit copii de pe hotaririle care se refera la drepturile si interesele persoanei pe care o apara;
 - 14) sa depuna plingeri impotriva actiunilor si hotaririlor organului de urmarire penala, precum si sa atace sentinta sau orice alta hotarire judecatoreasca finala in cauza respectiva;

- 15) sa participe la impacarea cu partea oponenta daca persoana pe careel o apara participa la impacare;
- 16) sa faca obiectii referitor la plingerile altor participanti laproces despre care a fost informat de catre organul de urmarire penalasau a aflat despre ele din alte surse, precum si sa-si expuna parerea insedinta de judecata referitor la cererile si propunerile altorparticipanti la proces si referitor la chestiunile solutionate deinstanta de judecata;
- 17) sa faca obiectii impotriva actiunilor ilegale ale celorlalti participanti la proces;
- 18) sa faca obiectii impotriva actiunilor presedintelui sedintei dejudecata;
- 19) sa-i fie compensate cheltuielile suportate in cauza penala de lapersoana interesele careia le apara sau, in cazurile prevazute de lege,din bugetul statului;
- 20) sa i se repare prejudiciul cauzat de actiunile nelegitime aleorganului de urmarire penala sau ale instantei.

2.9 Partea civilmente responsabila

Parte civilmente responsabila este recunoscuta persoana fizica saujuridica care, in baza legii sau conform actiunii civile inaintate inprocesul penal, poate fi supusa raspunderii materiale pentru prejudiciulmaterial cauzat de faptele invinuitului, inculpatului.Recunoasterea ca parte civilmente responsabila se face prinhotarire a organului de urmarire penala sau a instantei.In cazul in care se constata ca, dupa recunoasterea partiicivilmente responsabile, persoana respectiva nu poarta raspunderemateriala pentru prejudiciul material cauzat de catre invinuit, inculpsau ca din alte motive lipsesc temeiuri pentru ca persoana sa fie incalitate de parte civilmente responsabila, organul de urmarire penala sauinstanta, prin hotarire motivata, inceteaza participarea persoanei laproces in calitate de parte civilmente responsabila.Parte civilmente responsabila, in scopul protejarii intereselorsale privitor la actiunea civila pornita impotriva sa, in conditiileprezentului cod, dispune de urmatoarele drepturi:

- 1) sa dea explicatii privitor la actiunea civila inaintata;
- 2) sa prezinte documente si alte mijloace de proba pentru a fianexate la dosarul penal si cercetate in sedinta de judecata;
- 3) sa formuleze cereri de recuzare a persoanei care efectueaza urmarirea penala, a judecatorului, procurorului, expertului, interpretului, traducatorului, grefierului;
- 4) sa inainteze cereri;
- 5) sa depuna benevol sume de bani la contul de depozit al instanteijudecatoresti pentru asigurarea actiunii civile pornite;
- 6) sa faca obiectii impotriva actiunilor organului de urmarire penalasi sa ceara includerea obiectiilor sale in procesul-verbal al actiunii respective;
- 7) sa ia cunostinta de procesele-verbale ale actiunilor efectuate cuparticiparea ei si sa ceara completarea lor sau includerea obiectiilor sale in procesul-verbal respectiv;
- 8) sa ia cunostinta de materialele cauzei penale din momentul incheierii urmaririi penale si sa noteze orice date din dosar care serefera la actiunea civila pornita impotriva sa;
- 9) sa participe la sedinta de judecata, inclusiv la cercetareaprobelor cauzei referitor la actiunea civila inaintata;
- 10) sa pledeze, in lipsa reprezentantului sau, in debateri judiciare;
- 11) sa fie informata de catre organul de urmarire penala, precum side catre instanta de judecata, in cazul in care ea lipseste de lasedintele acesteia, despre toate hotaririle adoptate care se refera ladrepturile si interesele sale, sa primeasca, la solicitarea sa, gratuitcopii de pe aceste hotariri, precum si copii de pe sentinta, decizie sau alte hotariri judecatoresti definitive;
- 12) sa inainteze plingeri impotriva actiunilor si hotaririlororganului de urmarire penala, precum si sa atace hotarirea instanteireferitoare la actiunea civila inaintata;
- 13) sa retraga cererea depusa pe cale de atac de ea sau de catre reprezentantul sau;
- 14) sa faca obiectii la plingerile altor participanti la proces,sa-si expuna parerea in sedinta de judecata referitor la cererile sipropunerile altor participanti la proces, daca acestea se refera laactiunea civila inaintata impotriva sa;

Reprezentantii si succesorii in procesul penal. Capacitatea de a-si exercita drepturile prevazute de prezentul codo au toate persoanele majore participante la proces, cu exceptia celor declarate, in modul stabilit de lege, incapabile.Incapabile in procesul penal sint considerate:

- 1) persoanele recunoscute astfel potrivit procedurii civile saupenale;

2) partea vatamata, partea civila care nu au implinit virsta de 14 ani. Instanta poate recunoaste persoana incapabila, conform procedurii penale, partea vatamata, partea civila, banuitul, invinuitul, inculpatul, partea civilmente responsabil, care in urma unei boli psihice temporare sau a debilitatii mintale nu este capabila sa-si exercite de sine statator drepturile si obligatiile.

Partea vatamata, partea civila, banuitul, invinuitul, inculpatul in virsta de pina la 18 ani au capacitatea de exercitiu limitata. Posibilitatea acestora de a-si exercita de sine statator drepturile este limitata in cazurile prevazute de prezentul cod. Persoana incapabila participante la proces nu-si poate exercita desine statator drepturile prevazute de prezentul cod, acestea fiind exercitate de reprezentantul ei legal. In cazul in care partea civila iresponsabila nu are reprezentant legal, participarea ei in procesul penal se suspenda, iar actiunea civila se lasa fara examinare, daca procurorul nu inainteaza actiune in interesele acesteia fata de invinuit, inculpat sau fata de persoana care poarta raspundere materiala pentru faptele invinuitului, inculpatului. In cazul iresponsabilitatii partii civilmente responsabile, participarea acesteia la proces se suspenda, iar actiunea inaintata impotriva ei se lasa fara examinare.

Reprezentanti legali ai victimei, partii vatamate, partii civile, banuitului, invinuitului, inculpatului sint parintii, infietorii, tutorii sau curatorii lor, care reprezinta in procesul penal interesele participantilor la proces minori sau iresponsabili. Reprezentantul legal al victimei, partii vatamate, partii civile, banuitului, invinuitului, inculpatului admis in procesul penal dispune, dupa caz, de dreptul:

- 1) sa cunoasca esenta banuiei, invinuirii;
- 2) sa fie instiintat despre citarea persoanei, interesele careia le reprezinta, in organul de urmarire penala sau in instanta si sa o soteasca acolo;
- 3) sa comunice fara vreo restrictie cu persoana interesele careia le reprezinta, in conditii confidentiale si fara a se limita numarul si durata intrevederilor
- 4) sa participe la actiuni procesuale care se efectueaza la propunerea organului de urmarire penala, la cele care se efectueaza la cererea sa si la cele care se efectueaza cu participarea persoanei interesele careia le reprezinta;
- 5) sa faca explicatii;
- 6) sa prezinte documente sau alte mijloace de proba pentru a fi anexate la dosarul penal si cercetate in sedinta de judecata;
- 7) sa inainteze cereri de recuzare a persoanei care efectueaza urmarirea penala, a judecatorului, procurorului, expertului, interpretului, traducatorului, grefierului;
- 8) sa inainteze cereri;
- 9) sa faca obiectii impotriva actiunilor organului de urmarire penala si sa ceara includerea obiectiilor sale in procesul-verbal al actiunilor procesuale respective;
- 10) sa ia cunostinta de procesele-verbale ale actiunilor procesuale la care el sau persoana interesele careia le reprezinta a participat, sa faca obiectii asupra corectitudinii si caracterului complet al proceselor-verbale respective, precum si sa ceara completarea lor cuate care, in opinia sa, trebuie sa fie mentionate;
- 11) sa ia cunostinta de materialele prezentate in instanta de catre organul de urmarire penala pentru confirmarea legalitatii si temeinicieitinerii in stare de arest a persoanei interesele careia le reprezinta;
- 12) dupa terminarea urmaririi penale, precum si in caz de incetare sau clasare a procesului penal, sa ia cunostinta de toate materialele cauzei, sa noteze din ele datele necesare, sa faca copii;
- 13) sa participe la judecarea cauzei in prima instanta si in apel;
- 14) sa pledeze in debaterile judiciare in cazul in care partea civila sau inculpatul, interesele carora le reprezinta, nu au reprezentant sau, dupa caz, aparator;
- 15) sa fie informat de catre organul de urmarire penala sau instanta despre hotaririle care se refera la drepturile si interesele sale sau ale persoanei pe care o reprezinta, la cerere sa primeasca copii de pe aceste hotariri;
- 16) sa depuna plingeri, in modul stabilit de lege, impotriva actiunilor si hotaririlor organului de urmarire penala, sa atace sentinta sau, dupa caz, decizia instantei care a judecat cauza pe cale ordinara de atac;
- 17) sa retraga orice plingere a sa;
- 18) sa faca obiectii la plingerile inaintate impotriva persoanei pe care o reprezinta in cazul in care ele i-au fost aduse la cunostinta de catre organul de urmarire penala sau despre ele a aflat din alte imprejurari;
- 19) sa-si expuna parerea in sedinta de judecata referitor la cererile si propunerile altor participanti in proces, precum si la chestiunile ce se solutioneaza de catre instanta;
- 20) sa faca obiectii impotriva actiunilor ilegale ale celorlalti participanti la proces;
- 18) sa faca obiectii impotriva actiunilor presedintelui sedintei de judecata;
- 19) sa invite pentru persoana pe care o reprezinta un aparator sau, dupa caz, un reprezentant si sa propuna sistarea participarii acestora.

Reprezentanții ai victimei, părții vătămate, părții civile, partiicivilmente responsabile sînt persoanele imputernicite de către acestea să reprezinte interesele în cursul desfășurării procesului în cauză penală.⁽²⁾ În calitate de reprezentanți ai victimei, părții vătămate, partiicivile și părții civilmente responsabile la procesul penal pot participa avocați și alte persoane imputernicite cu asemenea atribuții de către participantul la procesul respectiv, prin procură. În calitate de reprezentant al persoanei juridice, recunoscută ca parte civilă sau partiicivilmente responsabilă, se admite conducătorul unității respective la prezentarea legitimației. În procesul penal, succesor al părții vătămate sau al partiicivile este recunoscută una din rudenile ei apropiate care a manifestat dorința să exercite drepturile și obligațiile părții vătămate decedate sau care, în urma infracțiunii, a pierdut capacitatea de a-și exprima conștient voința. Succesor al părții vătămate sau al părții civile nu poate fi recunoscută ruda ei apropiată care i se încumbara cauzarea de prejudiciu material, fizic sau moral părții vătămate.

2.10 Alte persoane participante la procesul penal asistentul procedural

Asistentul procedural este persoana care nu are interes personal în cauză, nu este angajat al organului de urmărire penală și participă la prezentarea persoanei spre recunoaștere. Asistentul procedural poate fi invitat să participe și la constituirea faptelor sau la efectuarea experimentului cînd prezenta acestuia este necesară. Grefierul.

Grefier în ședința de judecată este funcționarul instanței judecătorești, care nu are interes personal în cauză și întocmește procesul-verbal al ședinței de judecată, înregistrează declarațiile părților și ale martorilor.

Interpretul, traducătorul. Interpret, traducător este persoana care cunoaște limbile necesare pentru interpretarea semnelor celor surzi sau traducere, precum și terminologia juridică, nu este interesată în cauză penală și acceptă să participe în această calitate. Interpretul, traducătorul este desemnat în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată în cazurile prevăzute de prezentul cod. Interpretul, traducătorul poate fi numit din rîndul persoanelor propuse de către participanții la procesul penal.

Specialistul. Specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unei acțiuni procesuale în cazurile prevăzute de prezentul cod, care nu este interesată în rezultatele procesului penal. Cererea organului de urmărire penală sau a instanței cu privire la chemarea specialistului este obligatorie pentru conducătorul întreprinderii, instituției sau organizației în care activează specialistul.

Expertul. Expertul este persoana numită pentru a efectua investigații în cazurile prevăzute de prezentul cod, care nu este interesată în rezultatele cauzei penale și care, aplicînd cunoștințele speciale din domeniul științei, tehnicii, artei și din alte domenii, prezintă rapoarte în baza acestora.

Martorul. Martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanța, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză. Nici o persoană nu poate fi silită să facă declarații contrar intereselor sale sau ale rudelor sale apropiate.

Bibliografie:

1. Victor Orandas , Procedura penală, Chișinău, 2001, pag.34-602. Alexandru Boroș, Drept procesual penal, Ed. ALL BECK, București, 2002, pag.47-913. Mihai Apetrei, Drept procesual penal, ed. Victor , București, 2001, pag. 22-394. Alexandru Pîntea, Drept procesual penal, ed. Lumina Lex, București, 2002, pag.70-108.5. V.I.Radcenko, Ugolovnii protsess, Ed. Iuridiceskii Dom”iustitinform”, Moscova, 2003, pag.138-170

MODULUL III. PROBELE ȘI MIJLOACELE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL

Plan de CURS:

1. **Probele și mijloacele de probă** Noțiunea de probă în procesul penal. Importanța și clasificarea probelor în procesul penal. Admisibilitatea probelor în procesul penal. Pertinența probelor în procesul penal. Concludența și utilitatea probelor în procesul penal.
2. Probatoriul. Caracterizarea generală și sarcina probațiunii.

3. Mijloacele de probă și procedeele probatorii.

3.1 Declarațiile.

3. Declarațiile. Declarațiile bănuیتului, învinuitului, inculpatului. Declarațiile martorului. Noțiunea și importanța declarațiilor martorilor în procesul penal. Obiectul declarațiilor martorului. Condițiile audierii martorului. Locul audierii martorului. Timpul și durata audierii martorului. Jurământul martorului. Procedura de audiere a martorului. Modalități speciale de audiere a martorului și protecția lui. Particularitățile citării și audierii martorilor minori. Verificarea și aprecierea declarațiilor martorului în procesul penal. Declarațiile părții vătămate. Declarațiile părții civile și ale părții civilmente responsabile. Confruntarea. Verificarea declarațiilor la locul infracțiunii.
4. Prezentarea spre recunoaștere. Cercetarea la fața locului, examinarea corporală, exhumarea cadavrului, reconstituirea faptei și experimentul în procedura de urmărire penală.
5. Percheziția și ridicarea obiectelor și documentelor. Ordonanța organului de urmărire penală de efectuare a percheziției și autorizația judecătorului de instrucție. Noțiunea de ridicare de obiecte sau documente. Temeiurile pentru ridicarea de obiecte sau documente. Ridicarea de documente sau obiecte care se efectuează numai cu autorizația judecătorului de instrucție.
6. Percheziția corporală și ridicarea. Sechestrarea corespondenței poștale și interceptarea comunicărilor.
7. Constatarea tehnico-științifică și medico-legală.
8. Efectuarea expertizei. Efectuarea expertizei în instituția de expertiză. Efectuarea expertizei în afara instituției de expertiză. Întocmirea și prezentarea raportului de către expert. Drepturile și obligațiile părților la dispunerea și efectuarea expertizei în procesul penal. Internarea în instituția medicală pentru efectuarea expertizei. Audierea expertului.
9. Colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă.
10. Mijloace materiale de probă. Documente. Corpuri delictive. Procese-verbale ale acțiunilor procesuale ca mijloace de probă. Valoarea probatorie a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. Înregistrările audio sau video, fotografiile și alte forme de purtători de informație ca mijloace de probă. Valoarea probatorie a înregistrărilor audio sau video, a fotografiilor și a altor forme de purtători de informație.

3.1 Probele și mijloacele de probă

Potrivit C.P.P. probele sînt elemente de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei.

În calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace:

- 1) declarațiile bănuțitului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămata, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului;
- 2) raportul de expertiză;
- 3) corpurile delictate;
- 4) procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești;
- 5) documentele (inclusiv cele oficiale);
- 6) înregistrările audio sau video, fotografiile;
- 7) constatările tehnico-științifice și medico-legale;
- 8) actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările, etc.

În procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute:

- 1) prin aplicarea violenței, amenințarilor sau a altor mijloace de constrângere, prin violarea drepturilor și libertăților persoanei;
- 2) prin încălcarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului, părții vătămata, martorului;
- 3) prin încălcarea dreptului la interpret, traducător al participanților la proces;
- 4) de o persoană care nu are dreptul să efectueze acțiuni procesuale în cauza penală;
- 5) de o persoană care evident știe că intră sub incidența de recuzare;
- 6) dintr-o sursă care este imposibil de a o verifica în ședința de judecată;
- 7) prin utilizarea metodelor ce contravin prevederilor științifice;
- 8) cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală a dispozițiilor prezentului cod;
- 9) fără a fi cercetate, în modul stabilit, în ședința de judecată;

Pentru ca anumite date de fapt să fie recunoscute în calitate de probă, este necesar de a respecta anumite reguli în probațiunea penală. O probă poate fi administrată de un subiect competent. Potrivit C.P.P administrarea probelor se efectuează de către organul de urmărire penală din oficiu, sau la cererea altor participanți la proces, precum și din instanță la cererea părților prin procedee probatorii prevăzute de prezentul cod. În acest context nu pot fi admise ca probe datele obținute de ofițerul de urmărire penală care și-a încălcat competența, sau cînd nu este cetățean al Republicii Moldova, sau în perioada cînd este în concediu, cînd este în calitate de stagiar, ș.a.

Nu se admite de a utiliza alte mijloace de probă, cum ar fi detectorul de minciuni, hipnoza, ș.a. Este de asemenea interzis de a înlocui raportul de expertiză cu unele date, acte departamentale, sau cu unele opinii ale specialiștilor, rezultatul reviziilor și controalelor, ș.a. Pentru ca numite obiecte să fie recunoscute în calitate de corpuri delictate este necesar de a fixa faptul descoperirii acestor obiecte, sau obținerii de la părți a acestor obiecte, este necesară o hotărâre a organului de urmărire sau a instanței privind anexarea acestor obiecte la dosar. Documentele pot fi recunoscute în calitate de mijloc de probă dacă există date care indică sursa de proveniență a documentului, există o hotărîre privind anexarea la dosar a documentului.

O altă regulă a admisibilității este regula privind procedura cuvenită. Proba trebuie obținută cu respectarea procedurii. Nu poate fi audiată în calitate de învinuit persoana căreia nu i-a fost înaintată acuzaarea. Se interzice de a audia în calitate de bănuțit persoana față de care nu s-a emis procesul verbal de reținere, sau ordonanța de aplicare a unei măsuri preventive, ori ordonanța de recunoaștere în calitate de bănuțit. Se interzice de a audia în calitate de martor persoana față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune. Se interzice de a audia bănuțitul sau învinuitul fără a-i lămuri drepturile procesuale, inclusiv la lămurirea drepturilor este necesar ca persoana să recunoască consecințele acordului său de a depune declarații, prin faptul că aceste declarații pot fi utilizate împotriva sa. Pînă a depune declarații, persoana trebuie să cunoască faptul că are dreptul la apărător.

Din regulile cu privire la admisibilitatea probelor reiese că este interzis de a utiliza unele date care nu sunt în cauza penală înregistrate ca probă. De exemplu, în sentință se recunoaște că persoanei i s-a

cauzat o comotie cerebrală, însă în dosar lipsește raportul de expertiză, dar este un certificat al medicului. Nu pot fi utilizate în calitate de probă date care nu sunt incluse în mijloacele prevăzute.

Articolul 95 C.P.p stabilește că sunt admisibile probele pertinente. Prin noțiunea de relevanță se înțelege legătura între conținutul probei cu circumstanțele care necesită a fi probate. Aceste date trebuie direct sau indirect să se refere la obiectul probațiunii. Datele care nu se referă la obiectul probațiunii nu pot fi considerate ca probe. La soluționarea chestiunii cu privire la relevanța probelor este necesar de a reieși din două circumstanțe, în primul rând, se include faptul care va fi dovedit de proba dată în obiectul probațiunii? Și în al doilea rând dacă este în stare proba examinată de a constata acest fapt? Nu toate probele relevante contribuie la stabilirea împrejurărilor cauzei. Pentru a contribui la soluționarea cauzei proba relevantă trebuie să fie concludentă. Proba concludentă este proba relevantă care influențează asupra soluționării cauzei penale. Orice probă concludentă este și relevantă, însă nu orice probă relevantă este și concludentă. De exemplu, comportamentul general al persoanei în societate este o probă relevantă într-o cauză de huliganism. Însă această probă nu poate fi concludentă deoarece nu aduce o informație esențială referitor la soluționarea cauzei concrete. Nu orice probă concludentă este și utilă. Probele utile sunt probele concludente care prin informațiile pe care le conțin sunt necesare soluționării cauzei. Proba utilă este și concludentă. Proba concludentă poate fi însă inutilă. Nu toate probele concludente sunt necesare într-o cauză penală. Într-o cauză penală unde sunt numeroși martori oculari, nu este necesar de a asculta toți martorii, dacă din ascultarea unui număr de martori instanța, sau organul de urmărire penală și-a făcut concluziile respective.

În faza de urmărire penală, obligația de a verifica admisibilitatea probelor este pusă în seama organului de urmărire penală. Organul de urmărire este obligat să verifice admisibilitatea probelor. Părțile au dreptul în toate cazurile de a invoca prin cererile sale necesitatea verificării anumitor probe. Faptul că partea nu a invocat verificarea admisibilității unei probe în cadrul urmăririi penale nu o limitează de dreptul de a o invoca. Instanța nu este în drept de a respinge cererea persoanei, de a verifica admisibilitatea probei din motivul că această cerere nu a fost înaintată în timpul urmăririi penale. Atât organul de urmărire, cât și instanța sunt obligate de a emite o hotărâre motivată în cazul când resping cererea de verificare a admisibilității probelor. În timpul verificării admisibilității probelor, la cererea părților se emite o hotărâre motivată prin care se recunoaște proba inadmisibilă, fie se respinge cererea părții de a recunoaște această probă ca inadmisibilă.

În cadrul verificării probelor, organul de urmărire sau instanța se pronunță asupra admisibilității acestor probe. În cazul când după verificarea probei instanța, sau organul de urmărire au constatat că această probă este admisibilă, partea are dreptul să-și înainteze argumentele sale. Proba poate fi respinsă în asemenea situații, numai că partea care a invocat inadmisibilitatea probei aduce argumente convingătoare. În cazul când au fost aduse asemenea argumente, organul care a administrat proba sau în favoarea cărei părți a fost administrată, poate aduce argumente privind admiterea acestei probe.

3.2 Probatoriul

Noțiunea de probatoriu provine de la latinul „probatorium” și are două sensuri: fie procedura de culegere a probelor, fie totalitatea probelor adunate și prezentate într-un litigiu.

După cum se vede, în sensul articolului 99 C.P.P. probatoriul constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauză.

Instanța este limitată în activitatea de strângere a probelor. În toate cazurile strângerea probelor de către instanță poate fi doar la cererea părților. Verificarea probelor se include atât în obligațiile organului de urmărire cât și a instanței. În acest sens, instanța este obligată de a verifica totalitatea de probe propuse de către părți în vederea constatării admisibilității, relevanței, concludenței și utilității. Aprecierea probelor se face în baza intimei convingeri a reprezentantului organului de urmărire și judecătorului.

În articolele care reglementează efectuarea anumitor acțiuni procesuale sunt detalizate regulile procesuale de administrare a probelor. Încălcarea acestor reguli poate duce la nulitate. Prevederile articolului 100 CPP constată în: folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea și verificarea probelor, în favoarea și în defavoarea învinutului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților, prin procedeele probatorii prevăzute de prezentul cod.

La strângerea probelor este necesar de a respecta drepturile constituționale ale persoanei, respectând inviolabilitatea persoanei, a domiciliului, a proprietății, a vieții intime, private, a libertății de a mărturisii

împotriva sa și împotriva apropiaților. Este obligatoriu de a păstra în secret anumite date ce țin de viața intimă a persoanei, dacă aceste date au fost descoperite în timpul efectuării acțiunilor procesuale.

Aprecierea probelor se face pe baza convingerii intime a reprezentantului organului de urmărire penală și a judecătorului. Convingerea intimă se întemeiază pe examinarea tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele, complet și obiectiv.

Fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor.

3.3 Mijloacele de probă și procedeele probatorii. Declarațiile.

Declarația se definește ca o mărturisire, o afirmare deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente, ceea ce afirmă cineva cu un anumit prilej. Declarațiile sunt depuse în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei. Sunt recunoscute doar ca mijloc de probă separat doar declarațiile depuse în cadrul acțiunilor procesuale respective cum ar fi audierea, confruntarea și verificarea declarațiilor la locul infracțiunii. Unele date obținute în cadrul altor acțiuni procesuale, cum ar fi spre exemplu percheziția, nu pot fi recunoscute ca mijloc de probă. De asemenea nu pot fi recunoscute ca mijloc de probă datele incluse în procesul verbal de reținere, în ordonanțe de punere sub învinuire. Pot fi recunoscute ca mijloc de probă doar datele care sunt pertinente, concludente și utile pentru cauza dată. Sunt admisibile doar declarațiile obținute cu respectarea prevederilor Codului de procedură penală.

Potrivit CPP declarații sînt informațiile orale sau scrise, date în cadrul procesului penal de către persoană și care au importanță pentru justa soluționare a cauzei.

Nu pot servi ca mijloace de probă datele comunicate de persoană dacă aceasta nu poate arăta sursa informațiilor sale.

Articolul 102 CPP stabilește o condiție de admisibilitate a declarațiilor și anume asigurarea veridicității declarațiilor. În toate cazurile persoana care depune declarații trebuie să indice sursa informației.

Declarațiile bănuțului, învinuțului, inculpațului sunt utilizate pentru apărarea intereselor legitime.

Declarațiile bănuțului, învinuțului, inculpațului sînt informațiile orale sau scrise, depuse de aceștia la audiere în conformitate cu prevederile prezentului cod, referitor la circumstanțele care au servit temei pentru a-i recunoaște în această calitate, precum și la alte împrejurări ale cauzei pe care le cunosc.

Recunoașterea vinovăției de către persoana bănuță sau învinuță de săvîrșirea infracțiunii poate fi pusă la baza învinuirii doar în măsura în care este confirmată de fapte și circumstanțe ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Bănuțul, învinuțul, inculpațul nu poate fi forțat să mărturisească împotriva sa sau împotriva rudelor sale apropiate ori să-și recunoască vinovăția și nu poate fi tras la răspundere pentru refuzul de a face astfel de declarații.

Datele comunicate de bănuț, învinuț, inculpaț nu pot servi ca probe dacă ele se bazează pe informații a căror sursă nu este cunoscută. Dacă declarațiile bănuțului, învinuțului, inculpațului se bazează pe spusele altor persoane, este necesar ca și aceste persoane să fie audiate.

Din aceste considerente în declarații se conțin nu numai date de fapt dar și unele opinii, presupuneri. Opiniile și presupunerile nu au valoare probantă dar pot sta la baza unor versiuni privind existența unor împrejurări care înlătură învinuirea sau atenuază responsabilitatea.

Articolul 104 C.P.P prevede ca audierea bănuțului, învinuțului, inculpațului se face numai în prezența unui apărător ales sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, imediat după reținerea bănuțului sau, după caz, după punerea sub învinuire, dacă acesta acceptă să fie audiat. Nu se permite audierea bănuțului, învinuțului, inculpațului în stare de oboseală, precum și în timpul nopții, decît doar la cererea persoanei audiate în cazurile ce nu suferă amînare, care vor fi motivate în procesul-verbal al audierii.

Audierea bănuțului, învinuțului sau inculpațului trebuie să fie efectuată imediat după reținere sau aplicarea unei măsuri preventive ca bănuț sau după emiterea unei ordonanțe de recunoaștere ca bănuț sau după înaintarea acuzării.

Audierea învinuțului, bănuțului sau inculpațului poate avea loc doar cu acordul acestor persoane. Din aceste considerente, persoana care efectuează audierea trebuie să constate dacă bănuțul, învinuțul, inculpațul este de acord să depună declarații despre acest fapt făcându-se mențiune în procesul verbal.

Audierea poate fi efectuată și în alte locuri cum ar fi locul de trai, locul de serviciu sau în alt loc unde se află bănuțul, învinuțul sau inculpațul, spre exemplu în cazurile cînd necesitatea de a audia persoana a apărut subit în cadrul efectuării unei acțiuni procesuale, cum ar fi percheziția sau altele.

Audierea poate fi efectuată în alt loc în cazul când sunt necesare de a fi efectuate anumite acțiuni procesuale imediat după audierea bănuțului, învinuțului și inculpatului sau persoanei îi este dificil de a depune declarații neaflându-se la locul unde a fost comisă fapta, când starea sănătății a bănuțului, învinuțului împiedică să se prezinte la citare, acesta poate fi audiat în locul tratamentului. În asemenea cazuri nu este necesar de indicat în procesul verbal locul. În timpul audierii persoanei bolnave este necesar de a confirma prin certificat capacitatea lui de a depune declarații. În unele situații la audiere trebuie să participe medicul.

Persoana care efectuează urmărirea este obligată să se asigure ca bănuții, învinuții, să nu comunice între ei, în situația când în cauza penală sunt mai mulți inculpați. În cazul când persoana acceptă să fie audiat se soluționează problema privind limba în care persoana va depune declarații. În caz de necesitate este invitat un interpret.

În cazul când persoana refuză de a depune declarații, acesteia i se dă posibilitatea de a arăta motivele de refuz de a depune declarații, fapt care se menționează în procesul verbal.

Pe parcursul audierii ofițerul de urmărire penală poate să pună la dispoziția persoanei unele probe.

Confruntarea, prezentarea spre recunoaștere a persoanelor și a obiectelor, verificarea declarațiilor la locul infracțiunii pot fi efectuate doar după audierea bănuțului și învinuțului.

Articolul 105 C.P.P prevede ca declarațiile martorului sînt date orale sau scrise, depuse de acesta în cadrul audierii, asupra oricăror circumstanțe care urmează să fie constatate în cauză, inclusiv asupra persoanei bănuțului, învinuțului, inculpatului, părții vătămate și relațiilor sale cu aceștia.

Martorul se audiază la locul desfășurării urmăririi penale sau cercetării judecătorești. În caz de necesitate, martorul poate fi audiat la locul aflării lui.

În cazul când persoana face trimitere la spusele altor persoane, el trebuie să indice toate datele despre aceste persoane ca ultimele să fie audiate. Dacă martorul indică o persoană care nu este cunoscută, el trebuie să indice de asemenea în ce împrejurări și unde a cunoscut această persoană, unde poate să fie găsită, cine poate să confirme conținutul discuției.

Sunt inadmisibile declarațiile martorilor bazate pe presupuneri, zvonuri, cît și declarațiile martorilor care nu pot indica sursa informațiilor sale.

În situația când martorul și-a modificat declarațiile este necesar de a constata motivele unei asemenea atitudini.

Nu se permite de a cita mai mulți martori în același timp. În cazul când persoana nu se prezintă, ea poate fi adusă silit. În cazul în care persoana nu poate să se prezinte în timpul indicat, ea trebuie să informeze despre acest fapt ofițerul de urmărire penală sau instanța. Motive întemeiate de neprezentare sunt boala, primirea tardivă a citației sau alte împrejurări care de fapt au lipsit persoana de posibilitatea de a se prezenta la timpul indicat.

Martorul minor este citat prin intermediul părinților sau al reprezentanților legali, iar în alte cazuri prin intermediul administrației instituției speciale pentru minori.

Ofițerul de urmărire penală este obligat să stabilească identitatea martorului. Identitatea martorului se stabilește prin verificarea actelor personale (buletin, pașaport și altele).

Audierea martorului se face, de regulă, în timpul zilei. În cazuri excepționale, audierea poate fi efectuată în timpul nopții, cu indicarea motivelor în procesul-verbal respectiv.

Durata audierii neîntrerupte a martorului nu poate depăși 4 ore, iar durata generală, în aceeași zi, nu poate depăși 8 ore.

Martorul poate solicita o pauză de maximum 20 de minute pe durata audierii de 4 ore.

Pînă la audierea martorului lui trebuie să i se aducă la cunoștință obiectul cauzei. Propunerea de a declara despre faptele și circumstanțele pe care le cunoaște poate fi făcută fie prin informarea martorului despre cauza care se urmărește și în legătură cu care el a fost citat, fie prin amintirea fenomenului a cărui martor el a fost.

Declarațiile martorilor se detalizează pentru ca mai eficient să poată fi verificate. În legătură cu aceasta sunt constatate sursele de informare, în legătură cu care martorul a memorizat anumite detalii ale fenomenului și cum acestea pot fi verificate, care din alte persoane poate fi audiată, în care documente pot fi anumite date.

În cazul când se constată contradicții între declarațiile anterioare și cele prezente sau între declarațiile martorului și altor martori sau altor persoane, se pun întrebări pentru descoperirea motivelor acestor contradicții, cît și pentru înlăturarea lor.

Audierea martorului minor în vîrstă de pînă la 14 ani în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie în condițiile art. 109 alin. (5) se va efectua

de către judecătorul de instrucție în spații special amenajate, dotate cu mijloace de înregistrare audio video, prin intermediul unui psihopedagog.

Martorul minor și psihopedagogul se află într-o cameră separată de judecătorul de instrucție și celelalte părți care participă la această acțiune procesuală.

Bănuitul, învinuitul, apărătorul acestora, partea vătămată și procurorul adresează întrebările judecătorului de instrucție, care, prin intermediul mijloacelor audio video, le transmite psihopedagogului.

În caz de necesitate, psihopedagogul își rezervă dreptul de a reformula întrebările, dacă acestea au fost formulate în felul în care pot traumatiza martorul minor.

Audierea martorului minor trebuie să evite producerea oricărui efect negativ asupra stării psihice a acestuia.

Martorului minor care la data audierii nu a împlinit vârsta de 14 ani i se atrage atenția că urmează să spună adevărul.

Declarațiile martorului minor audiat în condițiile prezentului articol se înregistrează prin mijloace audiovideo și se consemnează integral într-un proces-verbal. Instanța de judecată sigilează suportul informațional pe care a fost înregistrată declarația martorului și îl păstrează în original împreună cu copia de pe procesul-verbal al declarației.

Declarațiile părții vătămate au aceeași natură juridică ca și declarațiile martorului. Partea vătămată este o persoană căreia i s-a cauzat un prejudiciu și deci se poate de constatat că ea are un interes în cauza penală.

La aprecierea declarațiilor părții vătămate se ține cont de faptul că acestea au aceeași valoare probantă ca și alte probe în proces. În cazul când au fost mai multe audieri, se constată dacă nu au fost contradicții între aceste declarații, cât și dacă nu sunt contradicții cu alte probe. În cazul când sunt probe contradictorii, în lipsa probelor care confirmă veridicitatea declarațiilor părții vătămate, aceste probe nu pot fi puse în baza sentinței.

În anumite cazuri, când poate fi prejudiciată viața intimă a părții vătămate, se interzice inculpatului învinuit de comiterea unei infracțiuni sexuale și apărătorului său să prezinte probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a victimei, cu excepția cazului când instanța acordă această permisiune. Inculpatul poate înainta cerere președintelui ședinței de judecată privind prezentarea probelor despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate. Această cerere se soluționează în ședință închisă, la care inculpatul și acuzarea vor avea posibilitatea să se expună. În urma ședinței închise, instanța va acorda permisiunea de a prezenta probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate numai dacă se va convinge de relevanța unor asemenea probe și că omiterea lor ar putea să prejudicieze inculpatul astfel încât să afecțeze achitarea lui în cazul în care administrarea acestor probe va fi interzisă. În asemenea cazuri, președintele ședinței va stabili limitele în care pot fi administrate aceste probe și adresate întrebări.

Potrivit Articolul 113 C.P.P. confruntarea este un procedeu probatoriu complementar, putând fi folosit de către organul de urmărire penală în cazul când se constată că există divergențe între declarațiile persoanelor ascultate în aceeași cauză. Prin confruntare, pe lângă lămurirea divergențelor existente în declarațiile persoanelor ascultate în aceeași cauză, se pot obține noi date utile pentru rezolvarea cauzei penale.

Confruntarea se efectuează de către organul de urmărire penală din oficiu sau la cererea participanților la proces.

Confruntarea este ascultarea concomitentă a două persoane cu scopul înlăturării divergențelor între declarațiile anterioare. În legătură cu aceasta este inadmisibil ca la confruntare să participe o persoană care nu a fost anterior audiată. Dacă în declarațiile anterioare referitor la unele și aceleași fapte și circumstanțe sunt absente divergențele, confruntarea nu se efectuează.

La confruntare participă și avocatul, fie în calitate de apărător al învinuitului, bănuitului, inculpatului, fie în calitate de avocat al părții vătămate sau al martorului, în situația când aceste părți sunt asistate. Înainte de începerea confruntării, martorii și partea vătămată sunt preîntâmpinați de răspunderea penală pentru refuzul de a depune declarații și pentru depunerea mărturiilor false. În cazul când unul dintre participanții la confruntare nu cunoaște limba în care se desfășoară procesul, este invitat interpretul.

Dacă la confruntare participă minorul, organul de urmărire invită în afară de apărător și pedagogul sau psihologul cât și reprezentanții legali.

Pentru a verifica sau a preciza declarațiile martorului, părții vătămate, bănuitului, învinuitului despre evenimentele infracțiunii săvârșite într-un loc concret, reprezentantul organului de urmărire penală este în drept să se prezinte la locul infracțiunii împreună cu persoana audiată și, după caz, cu apărătorul,

interpretul, specialistul, reprezentantul legal și să propună persoanei audiate să descrie circumstanțele și obiectele despre care a făcut sau poate face și acum declarații.

Esența acestei acțiuni procesuale constă în verificarea unor declarații anterioare a martorilor, părții vătămate, bănuțului, învinuțului, în scopul stabilirii veridicității acestor informații. Reprezentantul organului de urmărire penală, apreciind informația obținută anterior, decide de a efectua această acțiune procesuală, cu scopul de a concretiza, de a verifica, dar și de a obține noi informații. Verificarea declarațiilor include în sine și cercetarea la fața locului, dar această cercetare nu este identică cu cercetarea propriu-zisă și se efectuează numai cu scopul de a compara declarațiile cu împrejurările reale. Acțiunea procesuală presupune și depunerea declarațiilor la locul comiterii infracțiunii, reieșind din împrejurările concrete fixate în locul respectiv. Dacă în urma rezultatului verificării declarațiilor apare necesitatea de reconstituire a faptei aceasta va fi o acțiune procesuală independentă.

În timpul verificării declarațiilor la locul infracțiunii se întocmește un proces verbal unde se înscriu toate declarațiile persoanei, inclusiv răspunsurile la chestiunile puse de către reprezentantul organului de urmărire penală, apărătorul, specialistul, reprezentantul legal. Procesul verbal trebuie să fie semnat de către persoana care l-a întocmit și de persoana care a participat la această acțiune procesuală, și de celelalte persoane care au asistat. La procesul verbal pot fi anexate, pe lângă imprimările care au fost efectuate și diferite schițe, documentele și obiectele ridicate.

3.4 Prezentarea spre recunoaștere

După natura sa, prezentarea spre recunoaștere este o acțiune procesuală pe parcursul căreia, unei persoane i se prezintă alte persoane sau obiecte cu scopul constatării asemănărilor sau deosebirilor cu persoanele sau obiectele examinate anterior, în împrejurări care au legătură cu fapta examinată. Codul de procedură Penală face divizare în două articole între prezentarea spre recunoaștere a persoanelor și prezentarea spre recunoaștere a obiectelor.

În timpul prezentării spre recunoaștere, persoana chemată să recunoască, luând în considerație calitățile memorizate și cele prezentate depune declarații privind asemănările sau deosebirile dintre acestea.

Pot fi prezentate spre recunoaștere bănuțul, învinuțul, partea vătămată, martorul. Persoana trebuie prezentată spre recunoaștere dacă o altă persoană la audiere declară că a văzut pentru prima dată această persoană în circumstanțe ce țin de fapta urmărită, această persoană nu a cunoscut-o mai înainte, sau o cunoaște, însă cel prezentat spre recunoaștere neagă acest fapt, sau în cazul când persoana chemată spre recunoaștere nu cunoaște datele personale a celui prezentat. Nu poate fi prezentată spre recunoaștere o persoană altei persoane, dacă ambii nu neagă faptul că se cunosc.

Cel mai des utilizat în practică este prezentarea spre recunoaștere frontală, dar poate fi și prezentarea din profil, din spate, prezentarea mersului persoanei, a vocii, etc.

La prezentarea spre recunoaștere a obiectelor trebuie de ținut cont de faptul că omogene sunt nu numai obiectele care au aceeași denumire și destinație, dar și aceleași dimensiuni, formă, model, culoare, tip.

Obiectele se prezintă cu cel puțin alte două obiecte. Obiectele printre care se află și obiectul prezentat spre recunoaștere trebuie să fie necunoscute persoanei care este chemată spre recunoaștere, pentru ca acesta să nu cunoască anumite particularități sau caracteristici individuale.

La prezentarea cadavrului spre recunoaștere nu se aplică regula privind un număr oarecare de exemplare. De regulă, recunoașterea cadavrului se efectuează în situațiile când este imposibil de a obține anumite date privind decedatul după acte, sau în cazul când exteriorul este considerabil schimbat.

Prezentarea spre recunoaștere a obiectelor are o particularitate care se exprimă prin faptul că aceste obiecte de regulă sunt corpuri delictive. Din aceste considerente, pînă la prezentarea spre recunoaștere aceste obiecte se cercetează.

Cercetarea la fața locului, examinarea corporală, exhumarea cadavrului, reconstituirea faptei și experimental. În scopul descoperirii și ridicării urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă pentru a stabili circumstanțele infracțiunii ori alte circumstanțe care au importanță pentru cauză, organul de urmărire penală efectuează cercetarea la fața locului a terenurilor, încăperilor, obiectelor, documentelor, animalelor, cadavrelor umane sau de animale.

Obiectele descoperite în timpul cercetării la fața locului se examinează la locul efectuării acestei acțiuni și rezultatele examinării se consemnează în procesul-verbal al acțiunii respective. Dacă pentru

examinarea obiectelor și documentelor se cere un timp mai îndelungat, precum și în alte cazuri, persoana care efectuează urmărirea penală le poate ridica pentru a le examina în sediul organului de urmărire penală. Pentru aceasta, obiectele și documentele se împachetează, se sigilează, pachetul se semnează și despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal.

Cercetarea la fața locului constă în cercetarea vizuală a locului faptelor, a terenurilor, a încăperilor, obiectelor, documentelor, animalelor, cadavrelor umane sau ale animalelor. Scopul cercetării la fața locului constă în descoperirea urmelor infracțiunii și mijloacele materiale de probă, pentru a stabili circumstanțele care au importanță pentru cauză, inclusiv circumstanțele infracțiunii, iar sarcinile - în cercetarea și fixarea împrejurărilor în care s-a comis infracțiunea cu scopul de a descoperi caracterul și mecanismul fenomenului; descoperirea și ridicarea urmelor infracțiunii care în continuare poate să servească ca corpuri delictive; descoperirea unor semne caracteristice persoanelor care au participat la comiterea infracțiunii (numărul lor, vârsta aproximativă, datele fizice, prezența anumitor deprinderi, capacități, diferite devieri psihice, cât și cunoașterea de către făptuitor a unor date privind activitatea victimei); stabilirea unor circumstanțe care caracterizează latura obiectivă a infracțiunii, timpul, modul, acțiunile făptuitorului, consecințele infracțiunii, legătura causală dintre faptă și consecințe, descoperirea unor elemente care ar caracteriza motivul și scopul infracțiunii; descoperirea circumstanțelor care ar contribui la comiterea infracțiunii. Realizarea sarcinilor cercetării permite de a obține anumite date inițiale care sunt deosebit de importante și contribuie la descoperirea infracțiunii.

Cercetarea se efectuează de către ofițerul de urmărire penală, procuror sau după caz de către instanță. Cercetarea efectuată de către specialist sau expert nu este o cercetare separată dar se include fie în cercetarea la fața locului propriu zisă fie la cercetarea obiectului în cadrul expertizei.

La efectuarea cercetării la fața locului pot participa specialiști din diferite domenii, cum ar fi criminaliști, chimiști, medici, ingineri, biologi, etc.

La cercetarea la fața locului poate participa bănuitul, învinuitul, partea vătămată, martorul.

Articolul 119. Reglementează examinarea corporală. Astfel, organul de urmărire penală are dreptul să efectueze examinarea corporală a bănuitului, învinuitului, inculpatului, martorului sau părții vătămate, cu consimțământul acestora sau în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucție, pentru a constata dacă pe corpul acestora există urme ale infracțiunii sau semne particulare, în cazul în care pentru aceasta nu este necesară expertiza medico-legală.

În caz de infracțiune flagrantă, examinarea corporală poate fi efectuată fără autorizarea judecătorului de instrucție, însă, în termen de 24 de ore, el trebuie să fie informat despre acțiunea efectuată, cu prezentarea materialelor respective ale cauzei pentru controlul legalității acestei acțiuni.

Examinarea corporală este o modalitate a cercetării specificul căreia constă în obiectul de cercetare care este corpul omenesc, cu scopul descoperirii urmelor infracțiunii (spre exemplu urme de arsuri, de leziuni etc.), însă poate fi examinată concomitent îmbrăcămintea, încălțăminte, toate datele obținute fiind incluse într-un singur proces-verbal.

Obiectul de cercetare poate fi corpul bănuitului, învinuitului, inculpatului, martorului și al părții vătămate.

În cazul când persoana refuză de a participa la examinarea corporală ea poate fi adusă forțat și efectuată examinarea corporală forțată.

Examinarea corporală nu se efectuează în cazurile când pentru constatarea anumitor semne ale infracțiunii pe corpul omului este obligatorie expertiza medico-legală. Inclusiv nu se efectuează examinarea corporală când unele chestiuni nu pot fi soluționate decât prin efectuarea expertizei.

Ofițerul de urmărire penală nu poate efectua examinarea corporală dacă acțiunea dată poate înjosi demnitatea persoanei, sau pune în pericol sănătatea. În asemenea cazuri este rațional de a pune în discuție chestiunea dată cu persoana care va fi supusă examinării.

În articolul 120. C.P.P se menționează despre examinarea cadavrului.

Examinarea exterioară a cadavrului la locul unde a fost descoperit se face de către organul de urmărire penală, cu participarea medicului legist, iar în lipsa acestuia – cu participarea unui alt medic. În caz de necesitate, pentru examinarea cadavrului se atrag și alți specialiști. Cadavrul, după examinare, se expediază la instituția de expertiză medico-legală, unde vor fi luate măsuri pentru a preveni pierderea, deteriorarea, alterarea cadavrului sau a părților acestuia.

Sarcinile examinării cadavrului la locul aflării lui constau în stabilirea și fixarea: locului descoperirii cadavrului și plasarea lui în raport cu împrejurările sau poziția cadavrului în raport cu obiectele și urmele descoperite, poziția cadavrului, starea îmbrăcămintei, urmele pe cadavru și pe îmbrăcămintă. Date care caracterizează starea cadavrului: faptul și timpul survenirii morții, sexul, vârsta

aproximativă, prezența leziunilor, corespunderea lor cu deteriorările pe îmbrăcăminte, starea diferitor părți a corpului (membrile, burta, organele genitale, ș.a.) unele indicii care vor indica asupra corespunderii locului descoperirii cadavrului cu locul unde s-au comis leziunile descoperite la examinarea cadavrului. Constatarea prealabilă a posibilei cauze a morții. Descoperirea anumitor obiecte care se află în apropierea cadavrului, inclusiv și în haine, în buzunare. Dacă la examinarea cadavrului a fost descoperită și arma cu care a fost comisă infracțiunea, aceasta se descrie și se examinează.

În cazul când cadavrul nu este identificat, el obligatoriu trebuie să fie fotografiat după regulile fotografiei judiciare, cât și luate anumite probe (de piele, sânge și altele). Asemenea cadavre nu se poate de cremat. Ofițerul de urmărire penală trebuie să ia măsuri pentru expedierea cadavrului la instituția de expertiză medico-legală. În legătură cu examinarea cadavrului se întocmește un proces-verbal.

Exhumarea cadavrului se face în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucție și cu înștiințarea rudelor.

Exhumarea cadavrului se face în prezența procurorului și a specialistului în domeniul medicinei legale, cu anunțarea prealabilă a serviciului sanitar epidemiologic din localitate.

După exhumare, cadavrul poate fi dus la instituția medicală respectivă pentru efectuarea altor investigații.

Exhumarea este o acțiune de dezgropare a osemintelor unui cadavru, cât și rezultatul ei.

Deshumarea se efectuează cu scopul de a examina cadavrul, de a-l prezenta spre recunoaștere, sau de a efectua expertiza medico-legală.

Pentru a efectua exhumarea cadavrului, organul de urmărire penală trebuie să emită o ordonanță în care să indice care cadavru trebuie exhumat, locul înmormântării, care este scopul efectuării unei asemenea acțiuni procesuale.

Anunțarea serviciului sanitar epidemiologic este obligatorie pentru evitarea unor epidemii în localitatea dată. Serviciul sanitar epidemiologic poate să delege o persoană care va asista la exhumare.

Articolul 122. Reconstituirea faptei

Organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea participanților la proces, precum și instanța de judecată, la cererea părților, considerând că este necesar pentru verificarea și precizarea unor date, pot proceda la reconstituirea, integrală sau parțială, a faptei la fața locului, cu participarea făptuitorului, prin reproducerea acțiunilor, situației sau a altor circumstanțe în care s-a produs fapta. Cu acest prilej, în cazurile necesare se pot face măsurări, filmări, fotografieri, întocmi desene și schițe.

Reconstituirea faptei este asociată în multe cazuri cu experimentul în procedura penală. Din aceste considerente este necesar de a face unele precizări:

- La efectuarea reconstituirii prezența unui specialist nu este obligatorie. Experimentul în multe cazuri implică concursul specialistului.
- La reconstituirea faptei obligatoriu participă făptuitorul. La experiment nu este necesară sau obligatorie prezența făptuitorului.
- Această acțiune procesuală poate fi efectuată repetat de câte ori este necesar. În toate cazurile trebuie să fie întocmit un proces verbal în care să se redea condițiile efectuării reconstituirii faptei.
- Valoare probantă au atât rezultatele pozitive, cât și negative ale reconstituirii faptei.
- Reconstituirea faptei se face fie din oficiu de către organul de urmărire penală, fie la cererea părților, fie de către instanță la cererea părților. Decizia în toate cazurile o ia organul de urmărire, fie instanța. Pentru efectuarea reconstituirii faptei nu este necesară emiterea unei ordonanțe. La reconstituirea faptei în faza de urmărire pot asista în afară de făptuitor și alți subiecți la discreția organului de urmărire penală.

Articolul 123. Experimentul în procedura de urmărire penală

În scopul verificării și precizării datelor ce au importanță pentru cauza penală și care pot fi reproduse în condițiile efectuării unor experimente și a altor activități de investigații, organul de urmărire penală este în drept să efectueze un experiment în procedura de urmărire penală.

Experimentul constă în efectuarea anumitor acțiuni în scopul verificării și precizării unor date ce au importanță pentru cauză. Pentru efectuarea experimentului nu este necesară o ordonanță specială.

Experimentul poate fi efectuat doar în cadrul urmăririi penale. Specificul experimentului se evidențiază prin aceea că la efectuarea acestor acțiuni nu sunt necesare anumite cunoștințe speciale. În cazul când sunt necesare cunoștințe speciale va fi numită o expertiză.

Experimentul poate fi efectuat din oficiu de către ofițerul de urmărire penală sau la cererea părților.

În toate cazurile responsabil pentru efectuarea experimentului este organul de urmărire penală.

3.5 Percheziția și ridicarea de obiecte și documente

Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție dacă din probele acumulate sau din materialele activității speciale de investigații rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute.

Percheziția se poate efectua și în scopul descoperirii unor persoane căutate, a unor cadavre sau a altor date importante pentru cauza penală.

Percheziția se efectuează în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală și numai cu autorizația judecătorului de instrucție.

În cazurile ce nu suferă amânare sau în caz de delict flagrant, percheziția se poate efectua în baza unei ordonanțe motivate a procurorului, fără autorizația judecătorului de instrucție, urmînd ca acestuia să i se prezinte imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore de la terminarea percheziției, materialele obținute în urma percheziției, indicîndu-se motivele efectuării ei. Judecătorul de instrucție verifică legalitatea acestei acțiuni procesuale.

Conținutul percheziției constă în faptul că această acțiune procesuală se efectuează prin constrângere, fără a avea voința sau acordul proprietarului sau posesorului. În cazul când persoana (proprietarul sau posesorul) predă benevol lucrurile căutate, percheziția nu se efectuează. Scopul percheziției este căutarea, descoperirea și ridicarea anumitor instrumente care au servit la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite în urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauză și descoperirea unor persoane căutate, a unor cadavre. În timpul percheziției pot fi descoperite și alte obiecte care nu sunt căutate, circulația liberă a cărora este interzisă: (arme, muniții, substanțe narcotice, substanțe explozibile, toxice, ș. a.). Aceste obiecte și substanțe de asemenea sunt ridicate.

Percheziția poate fi efectuată doar după pornirea urmăririi penale. Efectuarea percheziției până la pornirea urmăririi se consideră ca o încălcare flagrantă a legii procesual penale și rezultatele obținute nu pot avea valoare probantă.

Percheziția se poate efectua în orice loc, fie încăpere, fie teritoriu, etc., în care după presupunerea întemeiată a organului de urmărire penală pot fi obiecte, documente sau persoane ce au implicație în cauza penală urmărită. Cercul de persoane la care se poate de efectuat percheziția nu este stabilit, ceea ce înseamnă că percheziția poate fi efectuată la orice persoană, indiferent de faptul este parte sau nu în cauza penală urmărită sau în general nu este subiect în cauza penală.

Percheziția și ridicarea este efectuată de către reprezentantul organului de urmărire penală. La ridicare, sau la percheziție în toate cazurile când consideră necesar poate participa și procurorul.

La efectuarea percheziției sau ridicării, este obligatorie prezența persoanei la care se face această acțiune procesuală. Acesta poate fi atât proprietarul, cât și posesorul obiectelor sau documentelor căutate sau ridicate. În cazul când din motive întemeiate (aflarea după hotarele localității, tratament într-o instituție medicală, ș.a.) se permite de a efectua percheziția în lipsa acestei persoane, dar cu prezența unor membri adulți ai familiei sau a reprezentanților lui. În procesul verbal al percheziției sau ridicării este necesar de menționat atât faptul că persoana la care se efectuează percheziția nu asistă, cât și motivele absenței acesteia.

Procedura efectuării percheziției sau ridicării de obiecte și documente

Percheziția poate fi efectuată doar după pornirea urmăririi penale, în baza unei ordonanțe motivate a organului de urmărire penală, în orice încăpere, loc, ș.a.m.d. Fără ordonanță motivată poate fi efectuată doar percheziția corporală în cazuri strict determinate de lege.

La efectuarea percheziției sau ridicării este necesar de respectat principiul inviolabilității domiciliului, vieții private etc.

Percheziția sau ridicarea efectuată în localurile misiunilor diplomatice poartă un caracter deosebit de celelalte modalități ale percheziției sau ridicării. Aceasta se datorează faptului că această acțiune procesuală poate avea loc doar cu acordul sau la cererea misiunii diplomatice respective, ceea ce exclude elementul „de forță” la efectuarea acestei acțiuni procesuale.

Spre deosebire de alte modalități ale percheziției organul de urmărire penală nu poate impune persoana să predea anumite bunuri sau documente, iar în caz de necesitate să efectueze căutarea și ridicarea lor forțată.

Percheziția corporală sau ridicarea constă în cercetarea îmbrăcăminte, corpului omenesc și a lucrurilor care se află la persoană cu scopul de a descoperi și a ridica anumite obiecte, documente sau lucruri de preț care pot avea importanță în cauza penală.

În unele cazuri scopul percheziției corporale poate fi și descoperirea anumitor obiecte cu care se poate de cauzat anumite leziuni, sie însuși sau altor persoane. La efectuarea percheziției corporale pot fi supuse verificării hainele, corpul, încălțăminte persoanei. În unele cazuri pentru efectuarea percheziției corporale poate fi atras un specialist care poate fi inclusiv și un medic.

Obiectele și documentele ridicate la percheziția corporală trebuie examinate în cadrul aceleiași acțiuni procesuale, dar pot fi examinate sau cercetate și suplimentar în cadrul unei acțiuni procesuale independente. Aceste lucruri pot fi anexate la dosar în calitate de mijloace materiale de probă. De asemenea pot fi și obiectul unei cercetări în cadrul unei expertize.

3.6 Constatarea tehnico-științifică și medico-legală

În cazul în care este necesară explicarea unor fapte sau circumstanțe ale cauzei, procurorul, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate folosi cunoștințele unui specialist, dispunând, la cererea părților, iar organul de urmărire penală și din oficiu, efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale.

Efectuarea constatării științifice și medico-legale este determinată de necesitatea unor lămuriri urgente ale unor fapte sau împrejurări ale cauzei, determinate de pericolul dispariției unor mijloace de probă sau schimbarea unor situații de fapt.

Raportul de constatare tehnico-științifică și medico-legală este mijloc de probă și probele obținute prin asemenea mijloace au aceeași valoare probantă ca și celelalte probe din dosar.

Organul de urmărire penală poate dispune efectuarea constatărilor atât din oficiu cât și la cererea părților.

Constatarea tehnico-științifică și medico-legală, prin natura lor determinată de regula rapidității sunt efectuate potrivit unor proceduri mai simplificate comparativ cu expertiza.

Constatări se dispun într-o ordonanță a reprezentantului organului de urmărire sau a procurorului sau printr-o încheiere a instanței de judecată. În ordonanță sau încheiere este necesar de indicat care este obiectul constatării, de enumerat chestiunile la care trebuie să răspundă specialistul, inclusiv termenul în care se va efectua constatarea.

Este important de stabilit termenul fix de efectuare a constatării reieșind din faptul că constatarea se efectuează în situația când sunt necesare acțiuni urgente.

În raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală sunt incluse date privind metoda utilizată la constatarea tehnico-științifică și medico-legală cât și concluziile care s-au făcut în urma efectuării investigației.

Disponerea expertizei se efectuează în cazurile când concluziile nu sunt complete sau nu sunt precise. Concluziile nu sunt complete în situația când specialistul nu a dat răspuns la toate întrebările care au fost puse în fața lui. Aceeași situație este în cazul când din raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală nu se poate de făcut o concluzie clară privind chestiunile care au importanță în cauza dată.

Organul de urmărire este obligat să dispună efectuarea unei expertize în cazul când sunt unele dubii, privind corectitudinea raportului de constatare. Instanța poate dispune efectuarea expertizei doar la cererea uneia dintre părți.

3.7 Efectuarea expertizei

Expertiza se dispune în cazurile în care pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sînt necesare cunoștințe specializate în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii. Posedarea unor asemenea cunoștințe specializate de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către judecător nu exclude necesitatea dispunerii expertizei. Disponerea expertizei se face, la cererea părților, de către organul de urmărire penală sau de către instanța de judecată, precum și din oficiu de către organul de urmărire penală.

Raportul de expertiză este un mijloc de probă. Expertiza constituie o cercetare în urma căreia se elaborează anumite concluzii care formează obiectul raportului de expertiză.

Obiectul expertizei poate să se refere la orice ramură a științei, tehnicii, etc. Este exclus de a efectua expertiza în domeniul dreptului.

Cazurile când efectuarea expertizei este obligatorie

Expertiza se dispune și se efectuează, în mod obligatoriu, pentru constatarea:

În competența expertului nu se include răspunsul la întrebarea dacă a fost omor sau sinucidere, deoarece expertul stabilește doar cauza morții și caracterul vătămarilor corporale.

Considerând că este necesară efectuarea expertizei, organul de urmărire penală, prin ordonanță, iar instanța de judecată, prin încheiere, dispune efectuarea expertizei. În ordonanță sau în încheiere se indică: cine a inițiat numirea expertizei; temeiurile pentru care se dispune expertiza; obiectele, documentele și alte materiale prezentate expertului cu mențiunea când și în ce împrejurări au fost descoperite și ridicate; întrebările formulate expertului; denumirea instituției de expertiză, numele și prenumele persoanei căreia i se pune în sarcină efectuarea expertizei.

Ordonanța sau încheierea de efectuare a expertizei constă din partea introductivă, descriptivă și rezolutivă. În partea introductivă sunt indicate locul și data întocmirii ordonanței, numele persoanei care a întocmit-o, partea descriptivă conține pe scurt împrejurările cauzei, acest fapt dă expertului posibilitatea de a hotărî dacă este necesar de a lua cunoștința cu materialele cauzei care se referă la obiectul expertizei, temeiurile pentru efectuarea expertizei, domeniul cunoștințelor speciale necesare pentru efectuarea expertizei. În partea rezolutivă sunt indicate felul expertizei, datele, numele și prenumele expertului sau denumirea instituției de expertiză în care trebuie să fie efectuată expertiza, sunt formulate chestiunile puse în fața expertului, sunt enumerate materialele care sunt puse la dispoziția expertului, inclusiv obiectele de cercetare, mostre pentru cercetare comparativă, anumite materiale din dosarul penal care vor fi necesare expertului (de exemplu procesul verbal de cercetare la fața locului, diferite fotografii, etc.) În ordonanță sunt indicate inclusiv și locul aflării acestor obiecte (sunt anexate la dosar sau se află în alte locuri), de asemenea se indică forma de sigilare a obiectelor.

Chestiunile puse în fața expertului nu trebuie să depășească limitele cunoștințelor speciale pe care le deține această persoană.

Expertiza poate să fie efectuată doar de către o persoană care este desemnată pentru efectuarea acestei cercetări în conformitate cu legea procesual penală.

Expertiza de comisie.

Expertiza de comisie este expertiza care se efectuează de mai mulți experți de aceeași specialitate. De obicei expertiza de comisie se efectuează în cazurile complicate. De asemenea se efectuează expertiza de comisie în cazul când este o probabilitate că investigațiile pot purta un caracter subiectiv, dacă va fi efectuată de un singur expert. În practică, expertizele de comisie se organizează în cazurile când este vorba de expertiză psihiatrică sau neurologică, unele expertize medico-legale, expertize auto-tehnice, de asemenea când sunt expertize criminalistice complicate. Toate contraexpertizele de regulă trebuie efectuate în comisie.

Expertiza complexă.

Expertiza complexă are multe elemente comune cu expertiza de comisie. Procedura dispunerii efectuării expertizei complexe, efectuarea expertizei, principiul colegialității expertizei, este același ca și expertiza de comisie. Deosebirea esențială care caracterizează expertiza complexă constă în faptul că expertiza se efectuează de câțiva experți de diferite specialități sau diferite specializări în cadrul unei specialități. În cele mai dese cazuri sunt efectuate expertize medico-criminalistice, financiar bancare, etc.

3.8 Colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă.

Organul de urmărire penală este în drept să colecteze mostre care reflectă particularitățile omului viu, cadavrului, animalului, substanței, obiectului dacă investigarea lor are importanță pentru cauza penală.

Colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă este o acțiune procesuală particularitățile căreia constau în faptul că pe parcursul acesteia nu sunt colectate anumite date care se fixează în procesele verbale, dar are ca scop asigurarea expertului cu anumite materiale în scopul efectuării unei cercetări comparative cu urmele care au fost lăsate la locul infracțiunii, cu alte corpuri delictive care au fost colectate în cadrul efectuării unor acțiuni procesuale

De regulă colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă se efectuează în faza de urmărire penală. În cazuri când în faza de urmărire nu au fost colectate aceste mostre, nu s-a efectuat o expertiză,

instanța la cererea părților poate dispune atât efectuarea expertizei, cât și colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă. Instanța nu este în drept să dispună din oficiu colectarea mostrelor.

În calitate de mostre pot fi colectate:

- 1) sînge, spermă, păr, secvențe de unghii, microparticule de pe corp;
- 2) salivă, sudoare și alte eliminări ale corpului;
- 3) amprente digitale, mulaje ale dinților și falangelor;
- 4) înscrisuri, obiecte, piese vestimentare și părți ale lor, alte materiale ce reflectă deprinderile persoanei respective;
- 5) fonograma vocii, fotografii sau înregistrări video;
- 6) corpuri materiale, substanțe, materie primă, produse;
- 7) arme de diferite tipuri, cartușe, tub-cartușe, gloanțe, piese și uneltele folosite la confecționarea acestora;
- 8) dispozitive explozive neutralizate, părți componente ale lor, piese, mecanisme și unelte folosite la confecționarea acestora;
- 9) alte substanțe și obiecte.

3.9 Mijloace materiale de probă.

Documente. Constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.) care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice dacă în ele sînt expuse ori adeverite circumstanțe care au importanță pentru cauză.

Documentele se anexează, prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței, la materialele dosarului și se păstrează atîta timp cît se păstrează dosarul respectiv. În cazul în care documentele în original sînt necesare pentru evidență, rapoarte sau în alte scopuri legale, acestea pot fi restituite deținătorilor, dacă este posibil fără a afecta cauza, copiile de pe acestea păstrîndu-se în dosar.

Documentele se prezintă de către persoanele fizice și juridice la demersul organului de urmărire penală făcut din oficiu sau la cererea altor participanți la proces ori la demersul instanței făcut la cererea părților, precum și de către părți în cadrul urmăririi penale sau în procesul judecării cauzei.

Documentele sunt mijloace separate de probă care se deosebesc atât de procesele verbale ale actelor de urmărire și judecătorești, cât și de corpurile delictive. De corpurile delictive documentul se deosebește prin faptul că primele constituie o sursă inițială referitor la circumstanțele care trebuie dovedite (spre exemplu, un document fals). Documentele conțin date care pot fi recunoscute ca probe derivate. Procesele verbale se deosebesc de documente prin faptul că acestea sunt întocmite în cadrul unei acțiuni procesuale, pe când documentele sunt întocmite în afara procesului penal de persoane care pot să nu fie subiecți ai procesului penal.

Documentele sunt recunoscute ca mijloc de probă dacă sunt respectate cerințele admisibilitatea, pertinența, concludența și utilitatea acestora.

Sunt recunoscute în calitate de probe și actele medicale privind starea sănătății a învinutului și a victimei, dacă victima sa tratat după infracțiune. În asemenea situații sunt solicitate documente din instituția medicală.

Corpurile delictive. Corpuri delictive sînt recunoscute obiectele în cazul în care există temeuri de a presupune că ele au servit la săvîrșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și bani sau alte valori ori obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale.

Obiectul se recunoaște drept corp delict prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată și se anexează la dosar.

Corpurile delictive sunt anumite obiecte din lumea materială care conțin anumite informații importante pentru justa soluționare a cauzei penale.

Obiecte care au servit la săvîrșirea infracțiunii – acele obiecte din lumea materială obiectivă cu ajutorul cărora s-a realizat latura obiectivă a infracțiunii (arma, în unele cazuri mijlocul de transport, substanțele explozibile etc.). Mijlocul de transport poate fi recunoscut în calitate de corp delict dacă a fost utilizat în procesul de comitere a infracțiunii sau pentru realizarea scopurilor infracțiunii. În cauze penale în care importanță o are soluționarea chestiunii privind înarmarea participanților, corpuri delictive pot fi recunoscute nu numai obiectele care sunt arme albe sau de foc în deplinul sens al cuvîntului, dar și alte arme, obiecte care s-au găsit la participanții la infracțiune și cu care pot fi cauzate leziuni corporale. La

fixarea acestor obiecte este necesar de constatat dacă există indici că posesorul îl deținea la moment pentru a asigura eficacitatea atacului, care a fost scopul concret a purtării unui asemenea obiect ș.a.

Organele de urmărire sunt obligate să strângă nu numai corpurile delictive care dețin o anumită informație în învinuire, dar și în apărare (spre exemplu, dacă victima deține o armă cu care ar putea să amenințe viața și sănătatea inculpatului, sau prezența la făptuitor a unor machete și nu a armelor reale care în esență confirmă faptul că pericolul nu era real).

Obiectele care au păstrat asupra lor urmele acțiunii criminale pot fi spre exemplu hainele cu urme de deteriorări, sau cu urme de sânge, lacate cu urme de spargere ș.a. Dacă din unele motive urma nu se poate de ridicat, va fi utilizată copia acestei urme care a fost obținută cu respectarea prevederilor legale.

Descoperirea anumitor urme pe corpurile delictive și obiectele care au păstrat urme ale acțiunilor criminale, cum ar fi lucrurile furate, banii în calitate de mită, pot dovedi faptul aflării persoanei într-un loc concret etc.

La corpurile delictive se poate de atribuit și producția obținută pe cale ilegală în infracțiuni ecologice, cum ar fi animale, pești, copaci tăiați, ș.a. În calitate de corpurile delictive pot fi recunoscute și probele de aer, apă, sol în infracțiunile ecologice legate de poluarea aerului, apei, pământului, ș.a.

Corpurile delictive se anexează la dosar și se păstrează în dosar sau se păstrează în alt mod prevăzut de lege. Corpurile delictive care, din cauza volumului sau din alte motive, nu pot fi păstrate împreună cu dosarul trebuie fotografiate și fotografiile se anexează la procesul-verbal respectiv. Obiectele voluminoase, după fotografiere, pot fi sigilate și transmise spre păstrare persoanelor juridice sau fizice. În acest caz, în dosar se va face mențiunea respectivă.

Substanțele explozive și alte obiecte care prezintă pericol pentru viața și sănătatea omului și din acest motiv nu pot fi păstrate în calitate de corpurile delictive, fapt confirmat prin concluzia specialiștilor în domeniu, în baza ordonanței organului de urmărire penală autorizate de judecătorul de instrucție, se nimicesc prin metodele respective. În caz de urgență, când există pericol iminent pentru viața oamenilor, substanțele explozive pot fi nimicite, în urma concluziei specialistului, fără autorizarea judecătorului de instrucție, cu prezentarea materialelor respective, în termen de 24 de ore, judecătorului de instrucție pentru efectuarea controlului legalității acestei acțiuni procesuale.

Substanțele narcotice, psihotrope și precursorii pot fi păstrați în calitate de corpurile delictive în cantități mici (mostre), suficiente pentru utilizarea lor în calitate de probe și pentru efectuarea expertizei, împachetate și sigilate de către un expert. Excedentele de aceste substanțe vor fi predate instituțiilor abilitate sau nimicite în baza ordonanței organului de urmărire penală autorizate de judecătorul de instrucție.

După regula generală corpurile delictive trebuie să se păstreze în dosar împachetate și sigilate, fapt ce admite păstrarea acestora. Corpurile delictive care nu pot fi păstrate împreună cu dosarul de regulă sunt lăsate la locul unde au fost descoperite. În cele mai dese cazuri aceasta este determinat de volumul acestor obiecte. Corpurile delictive sunt lăsate în păstrare persoanelor cu funcție de răspundere a întreprinderilor, organizațiilor etc. Dacă există posibilitatea încăperile în care sunt corpurile delictive se sigiliează. La dosar se anexează recipisa persoanei în păstrarea căreia au fost transmise corpurile delictive referitor la obligația de a asigura păstrarea. Este rațional ca la procesul verbal de cercetare a corpului delict să fie anexate și unele acte care confirmă starea obiectului (contractul de cumpărare-vânzare, pașaport tehnic etc.). Ofițerul de urmărire penală anexează la dosar recipisa privind transmiterea bunurilor în păstrare la persoanele fizice sau juridice, iar copia rămâne la persoana respectivă.

Banii marcați care au fost transmiși în cazurile de mită, anumite obligații falsificate etc., se păstrează în dosar.

Înregistrările audio sau video, fotografiile și alte forme de purtător de informație sunt mijloace de probă noi pentru procedura penală a Republicii Moldova. Până la adoptarea Codului nou acestea erau recunoscute fie ca documente, fie în calitate de corpurile delictive în dependență de conținutul informației pe care o purtau.

MODULUL IV. MĂSURILE PROCESUAL PENALE DE CONSTRÎNGERE

Plan de CURS:

1. Noțiunea de măsuri procesuale de constrângere în procesul penal.
2. Reținerea.
3. Bunurile care pot fi puse sub sechestru.
4. Măsurile preventive în procesul penal
5. Noțiunea de măsuri preventive în procesul penal.
6. Varietățile de măsuri preventive în procesul penal:
7. Atacarea hotărîrilor privind măsurile preventive.
8. Caracterizarea generală a măsurilor preventive.

4.1 Reținerea

Constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile și în condițiile stabilite prin lege.

Pot fi supuse reținerii:

- persoanele bănuite de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an;
- învinuitul, inculpatul care încalcă condițiile măsurilor preventive neprivative de libertate, luate în privința lui, precum și ordonanța de protecție în cazul violenței în familie, dacă infracțiunea se pedepsește cu închisoare;
- condamnații în privința cărora au fost adoptate hotărîri de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Reținerea persoanei poate avea loc în baza:

- procesului-verbal, în cazul apariției nemijlocite a motivelor verosimile de a bănuși că persoana a săvârșit infracțiunea;
- ordonanței organului de urmărire penală;
- hotărîrii instanței de judecată cu privire la reținerea persoanei condamnate pînă la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ori, după caz, cu privire la reținerea persoanei pentru săvârșirea infracțiunii de audiență.

Temeiurile pentru reținerea persoanei bănuite de săvârșirea infracțiunii:

Organul de urmărire penală are dreptul să rețină persoana, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, numai în cazurile:

- dacă aceasta a fost prinsă în flagrant delict;
- dacă martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că anume această persoană a săvârșit infracțiunea;
- dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport sînt descoperite urme evidente ale infracțiunii;
- dacă la locul săvârșirii infracțiunii sînt descoperite urmele lăsate de către această persoană.

În alte circumstanțe care servesc temei pentru o bănuială rezonabilă că o persoană a săvârșit infracțiunea, aceasta poate fi reținută numai dacă a încercat să se ascundă ori nu i s-a putut constata identitatea.

Reținerea persoanei bănuite poate fi dispusă și dacă există temeuri rezonabile de a presupune că aceasta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni.

Reținerea persoanei mature în temeiurile prevăzute la alin.(1) poate avea loc pînă la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege. Înregistrarea infracțiunii se efectuează imediat, dar nu mai tîrziu de 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală, iar în cazul în care fapta pentru care persoana a fost reținută nu este înregistrată în mod corespunzător, persoana se eliberează imediat, cu excepția prevăzută la art.273 alin.(1) pct.2).

Reținerea persoanei în condițiile prezentului articol nu poate depăși 72 de ore din momentul privării de libertate. În cazul în care reținerea persoanei se efectuează pentru stabilirea identității ei, perioada de reținere nu poate depăși 6 ore.

Reținerea minorului nu poate depăși 24 de ore. Persoana reținută în condițiile prezentului articol, pînă la expirarea termenului prevăzut la alin.(5) și (6), trebuie să fie adusă cît mai curînd posibil din momentul reținerii în fața judecătorului de instrucție pentru a fi examinată chestiunea arestării sau, după caz, a eliberării acesteia. Demersul privind arestarea persoanei reținute urmează a fi înaintat cu cel puțin 3 ore înainte de expirarea termenului de reținere. Procurorul, în termenele prevăzute la alin.(5) și (6), va emite o ordonanță de eliberare a persoanei reținute fie, după caz, va înainta demersul, conform art.307, judecătorului de instrucție.

Procedura de reținere a persoanei. Despre fiecare caz de reținere a unei persoane bănuite de săvîrșirea unei infracțiuni organul de urmărire penală, în termen de pînă la 3 ore de la momentul privării ei de libertate, întocmește un proces-verbal de reținere, în care se indică temeiurile, motivele, locul, anul, luna, ziua și ora reținerii, starea fizică a persoanei reținute, plîngerile referitoare la starea sănătății sale, în ce este îmbrăcată (descrierea ținutei vestimentare), explicații, obiecții, cereri ale persoanei reținute, cererea de a avea acces la un examen medical, inclusiv pe cont propriu, fapta săvîrșită de persoana respectivă, rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute, precum și data și ora întocmirii procesului-verbal. Procesul-verbal se aduce la cunoștință persoanei reținute, totodată ei i se înmînează în scris informația despre drepturile prevăzute la art.64, inclusiv dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicații care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de asistența unui apărător și de a face declarații în prezența acestuia, fapt care se menționează în procesul-verbal. Procesul-verbal de reținere se semnează de persoana care l-a întocmit și de persoana reținută. În termen de pînă la 3 ore de la reținere, persoana care a întocmit procesul-verbal prezintă procurorului o comunicare în scris referitoare la reținere.

Organul de urmărire penală, în timp de o oră după reținerea persoanei, solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat sau unor alte persoane împuternicite de acesta desemnarea unui avocat de serviciu pentru acordarea asistenței juridice de urgență. Solicitarea de a desemna un avocat de serviciu este prezentată în scris, inclusiv prin fax, sau la telefon.

Motivele reținerii imediat se aduc la cunoștință persoanei reținute numai în prezența unui apărător ales sau a unui avocat de serviciu care acordă asistență juridică de urgență.

Organul de urmărire penală este obligat să asigure condiții pentru întrevvedere confidențială între persoana reținută și apărătorul său pînă la prima audiere. În cazul reținerii minorului, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat aceasta procurorului și părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc.

Persoana reținută va fi audiată în conformitate cu prevederile art.103 și 104, dacă acceptă să fie audiată. Persoana care efectuează reținerea este în drept să supună persoana reținută percheziției corporale în condițiile art.130.

Dacă la reținere se stabilește prezența unor vătămări sau leziuni corporale ale persoanei reținute, persoana care efectuează urmărirea penală neîntîrziat îl va informa pe procuror, care va dispune imediat efectuarea unei constatări medico-legale sau, după caz, a unei expertize medico-legale pentru a constata originea și caracterul vătămarilor sau leziunilor.

Dreptul cetățenilor de a prinde persoana bănuită de săvârșirea infracțiunii. Oricine este în drept să prindă și să aducă forțat la poliție sau la o altă autoritate publică persoana prinsă asupra faptului săvârșirii unei infracțiuni sau care a încercat să se ascundă ori să fugă imediat după săvârșirea infracțiunii. Persoana prinsă în condițiile alin.(1) poate fi legată în cazul în care opune rezistență reținerii. Dacă sînt temeiuri rezonabile de a presupune că persoana prinsă are asupra sa armă ori alte obiecte periculoase sau obiecte care prezintă interes pentru cauza penală, persoana care a prins-o poate să-i controleze hainele și să-i ia obiectele respective pentru a le transmite organului de urmărire penală.

Reținerea persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire. Organul de urmărire penală adoptă o ordonanță de reținere a persoanei în cazul în care probele administrate în cauza penală dau temei rezonabil de a presupune că ea a comis infracțiunea și că persoana respectivă nu se află în localitatea dată sau locul ei de aflare nu este cunoscut. Această ordonanță este obligatorie pentru executare de către orice colaborator al organului de urmărire penală sau al poliției care va găsi bănuitul. De executarea ordonanței de reținere este informat imediat organul care a adoptat ordonanța în cauza respectivă. Reținerea persoanei în temeiul prevăzut la alin.(1) se efectuează conform procedurii și în termenele prevăzute la art.166 și 167.

Reținerea învinuitului în baza ordonanței organului de urmărire penală pînă la arestare. În cazul în care învinuitul încalcă condițiile prevăzute de măsurile preventive aplicate în privința lui sau obligația dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanței și de a comunica noul loc de trai, procurorul este în drept să emită o ordonanță privind reținerea acestui învinuit, cu înaintarea concomitentă judecătorului de instrucție a demersului privind arestarea lui.

Reținerea efectuată în condițiile alin.(1) nu poate depăși termenul de 72 de ore și se va efectua numai în cazurile în care, conform legii, persoana poate fi supusă arestării preventive.

Reținerea persoanei în baza încheierii instanței în caz de infracțiune de audiență.

Dacă în cursul ședinței de judecată se săvârșește o faptă ce conține elemente de infracțiune prevăzute de legea penală, președintele ședinței dispune identificarea persoanei care a săvârșit infracțiunea și reținerea ei, fapt despre care se face o mențiune în procesul-verbal al ședinței. Instanța adoptă o încheiere de trimitere procurorului a materialelor și de reținere a persoanei. Copia de pe încheiere și persoana reținută vor fi trimise neîntîrziat procurorului sub escorta poliției judiciare. După ce va primi materialele și va fi adusă persoana reținută, procurorul va proceda conform legii.

Înștiințarea despre reținere. Persoana care a întocmit procesul-verbal de reținere, imediat, dar nu mai tîrziu de 6 ore, este obligată să dea posibilitate persoanei reținute să anunțe una din rudele apropiate sau o altă persoană, la propunerea reținutului, despre locul unde acesta este deținut sau o anunță singură.

În cazul în care persoana reținută este cetățean al unui alt stat, despre reținere este informată, în termenul menționat în alin.(1), ambasada sau consulatul acestui stat dacă persoana reținută o cere.

Dacă persoana reținută este militar, în termenul prevăzut în alin.(1), este informată unitatea militară, în care ea își îndeplinește serviciul militar, sau centrul militar unde este la evidență, precum și persoanele menționate în alin.(1).

În cazuri excepționale, dacă aceasta o cere caracterul deosebit al cauzei, în scopul asigurării secretului etapei începătoare a urmăririi penale, cu consimțămîntul judecătorului de instrucție, înștiințarea despre reținere poate fi amînată pe un termen de pînă la 12 ore, cu excepția cazului în care persoana reținută este minoră.

În cazul în care, în urma reținerii persoanei, rămîn fără supraveghere minori sau alte persoane pe care le are la întreținere ori bunurile acesteia, organul de urmărire penală este obligat să ia măsurile prevăzute în art.189.

Eliberarea persoanei reținute. Persoana reținută urmează să fie eliberată în cazurile în care:

- 1) nu s-au confirmat motivele verosimile de a bănui că persoana reținută a săvârșit infracțiunea;
- 2) lipsesc temeiuri de a priva în continuare persoana de libertate;
- 3) organul de urmărire penală a constatat la reținerea persoanei o încălcare esențială a legii;
- 4) a expirat termenul reținerii;

5) instanța nu a autorizat arestarea preventivă a persoanei.

Persoana eliberată după reținere nu poate fi reținută din nou pentru aceleași temeuri. La eliberare, persoanei reținute i se înmânează certificat în care se menționează de către cine a fost reținută, temeiul, locul și timpul reținerii, temeiul și timpul eliberării.

4.2 Măsurile preventive

Noțiunea și categoriile de măsuri preventive. Măsurile cu caracter de constrângere prin care bănuitul, învinuitul, inculpatul este împiedicat să întreprindă anumite acțiuni negative asupra desfășurării procesului penal sau asupra asigurării executării sentinței constituie măsuri preventive.

Măsurile preventive sînt orientate spre a asigura buna desfășurare a procesului penal sau a împiedica bănuitul, învinuitul, inculpatul să se ascundă de urmărirea penală sau de judecată, spre aceea ca ei să nu împiedice stabilirea adevărului ori spre asigurarea de către instanță a executării sentinței.

Măsuri preventive sînt:

- 1) obligarea de a nu părăsi localitatea;
- 2) obligarea de a nu părăsi țara;
- 3) garanția personală;
- 4) garanția unei organizații;
- 5) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;
- 6) transmiterea sub supraveghere a militarului;
- 7) transmiterea sub supraveghere a minorului;
- 8) liberarea provizorie sub control judiciar;
- 9) liberarea provizorie pe cauțiune;
- 10) arestarea la domiciliu;
- 11) arestarea preventivă.

Arestarea la domiciliu și arestarea preventivă pot fi aplicate numai față de bănuit, învinuit, inculpat. Transmiterea persoanei sub supraveghere se aplică numai față de minori. Transmiterea sub supraveghere a comandantului unității militare se aplică numai față de militari și față de supușii militari în timpul concentrărilor. Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport poate fi ca măsură preventivă principală sau ca măsură complementară la o altă măsură preventivă.

Liberarea provizorie sub control judiciar și liberarea provizorie pe cauțiune sînt măsuri preventive de alternativă arestării și pot fi aplicate numai față de persoana în privința căreia s-a înaintat demers pentru arestare sau față de bănuitul, învinuitul, inculpatul care sînt deja arestați.

Temeiurile pentru aplicarea măsurilor preventive. Măsurile preventive pot fi aplicate de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală, sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeuri rezonabile de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvîrșească alte infracțiuni, de asemenea ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

Arestarea preventivă și măsurile alternative arestării se aplică numai persoanei care este bănuită, învinuită de săvîrșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, iar în cazul existenței unei bănuiele rezonabile privind săvîrșirea altor infracțiuni, ele se aplică învinuitului, inculpatului care a comis cel puțin una din acțiunile menționate la alin. (1).

La soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive respective, organul de urmărire penală și instanța de judecată vor lua în considerare următoarele criterii complementare:

- 1) caracterul și gradul prejudiciabil al faptei incriminate;
- 2) persoana bănuitului, învinuitului, inculpatului;
- 3) vîrsta și starea sănătății lui;
- 4) ocupația lui;
- 5) situația familială și prezența persoanelor întreținute;

- 6) starea lui materială;
- 7) prezența unui loc permanent de trai;
- 8) alte circumstanțe esențiale.

În cazul în care lipsesc temeiuri pentru aplicarea unei măsuri preventive față de bănuیت, învinuit, inculpat, de la el se ia obligația în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală sau a instanței și de a le informa despre schimbarea domiciliului.

Prevederile alin. (3) pct. 7) se aplică numai în cazul în care persoana a refuzat să comunice locul permanent de trai.

Actul prin care se aplică măsura preventivă. Referitor la aplicarea măsurii preventive procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală emite, din oficiu sau la demersul organului de urmărire penală, o ordonanță motivată. În ordonanța procurorului se indică fapta care face obiectul bănuirii, învinuirii, prevederile legale în care aceasta se încadrează și pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta săvârșită, necesitatea aplicării măsurii preventive, precum și faptul dacă bănuیتului, învinuitului, inculpatului i s-au explicat consecințele încălcării măsurii preventive.

Instanța de judecată emite o încheiere motivată, în care se indică: infracțiunea de care este învinuită, inculpată persoana; temeiul alegerii măsurii preventive respective, cu menționarea datelor concrete care au determinat luarea acestei măsuri; necesitatea aplicării măsurii preventive, precum și faptul dacă învinuitului, inculpatului i s-au explicat consecințele încălcării măsurii preventive; argumentele reprezentantului, apărătorului, învinuitului, inculpatului, motivându-se admiterea sau neadmiterea lor la stabilirea măsurii.

Arestarea preventivă, arestarea la domiciliu, liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune și liberarea provizorie a persoanei sub control judiciar se aplică numai conform hotărârii instanței de judecată emise, atât în baza demersului procurorului, cât și din oficiu atunci când judecă cauza respectivă. Arestarea la domiciliu, liberarea provizorie pe cauțiune și liberarea provizorie a persoanei sub control judiciar se aplică de către instanță ca alternativă a arestării preventive, în baza demersului organului de urmărire penală sau la cererea părții apărării.

Copia de pe încheierea privind aplicarea măsurii preventive se înmânează neîntârziat persoanei față de care se aplică măsura preventivă. Persoanei i se comunică în limba pe care o înțelege motivele aplicării față de ea a măsurii preventive și, totodată, i se explică modul și termenul de atac al acesteia.

Obligarea de a nu părăsi localitatea sau obligarea de a nu părăsi țara. Obligarea de a nu părăsi localitatea constă în îndatorirea impusă în scris bănuیتului, învinuitului, inculpatului de către procuror sau, după caz, de instanța de judecată de a se afla la dispoziția organului de urmărire penală sau a instanței, de a nu părăsi localitatea, în care domiciliază permanent sau temporar, fără încuviințarea procurorului sau a instanței, de a nu se ascunde de procuror sau instanță, de a nu împiedica urmărirea penală și judecarea cauzei, de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală și a instanței de judecată și de a le comunica acestora despre schimbarea domiciliului.

Obligarea de a nu părăsi țara constă în îndatorirea impusă bănuیتului, învinuitului, inculpatului de către procuror sau de instanța de judecată de a nu părăsi țara fără încuviințarea organului care a dispus această măsură, precum și în îndeplinirea altor obligații prevăzute la alin.(1).

Durata măsurilor preventive prevăzute la alin.(1) și (2) nu poate depăși 30 de zile și, după caz, poate fi prelungită doar motivat. Prelungirea se dispune de către procuror și fiecare prelungire nu poate depăși 30 de zile.

Copia de pe hotărârea definitivă a procurorului sau a instanței, adoptată în condițiile prezentului articol, se trimite organului de poliție în a cărei rază teritorială locuiește învinuitul, inculpatul sau, după caz, organelor de frontieră pentru executare și ridicarea provizorie a pașaportului în cazul prevăzut în alin.(2).

Garanția personală. Garanția personală constă în angajamentul în scris pe care persoane demne de încredere și-l iau în sensul că, prin autoritatea lor și suma bănească depusă, garantează comportamentul respectiv al bănuیتului, învinuitului, inculpatului, inclusiv respectarea ordinii publice și prezentarea lui

cînd va fi citat de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, precum și îndeplinirea altor obligații procesuale. Numărul garanților nu poate fi mai mic de 2 și mai mare de 5. Garanția personală, ca măsură preventivă, se admite doar la cererea în scris a garanților și cu acordul persoanei în privința căreia se dă garanția. La prezentarea în scris a garanției, fiecare garant concomitent depune la contul de depozit al procuraturii sau al instanței de judecată o sumă bănească de la 50 la 300 unități convenționale.

Garanția unei organizații. Garanția unei organizații constă în angajamentul în scris al unei persoane juridice demne de încredere pe care și-l ia în sensul că, prin autoritatea sa și suma bănească depusă, garantează comportamentul respectiv al bănuیتului, învinuitului, inculpatului, inclusiv respectarea ordinii publice, prezentarea lui cînd va fi citat de organul de urmărire penală sau instanța de judecată, precum și îndeplinirea altor obligații procesuale.

Asumîndu-și o asemenea garanție, persoana juridică trebuie să depună la contul de depozit al procuraturii sau al instanței de judecată o sumă bănească în mărime de la 300 la 500 unități convenționale. Drepturile și obligațiile organizației garant, precum și modul de efectuare a garanției, sînt prevăzute în art.181.

Modul de dispunere și exercitare a garanției de către persoane fizice și juridice. Garanția personală și garanția unei organizații se dispun de către procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală prin ordonanță, iar de către instanța de judecată – prin încheiere. Procurorul sau instanța, stabilind că garantul este demn de încredere și bănuیتului, învinuitului, inculpatului îi poate fi aplicată garanția personală sau garanția organizației prevăzute în art.179 și 180, decide aplicarea unei asemenea măsuri preventive, făcîndu-i cunoscute garantului esența cauzei și obligațiile lui. După aceasta, garantul susține solicitarea sa sau o retrage, fapt despre care se consemnează în procesul-verbal.

Garantul este în drept, în orice moment al procesului penal, să renunțe la garanția asumată. În cazul în care renunțarea la garanția asumată a parvenit în temeiul înaintării unei învinuiri noi, apariției unor circumstanțe despre care garantul nu a știut sau nu a putut ști la momentul asumării garanției, imposibilității garantului de a asigura mai departe garanția comportamentului respectiv al învinuitului, inculpatului din cauza plecării în altă localitate sau a îmbolnăvirii grave a garantului, precum și a încetării existenței persoanei juridice garant, plecării în altă localitate sau trecerii în altă organizație a învinuitului, inculpatului, suma depozitată pentru asigurarea garanției se restituie garantului de către organul care a dispus garanția.

Garantul poate primi suma depozitată în scopul asigurării garanției și în cazul dacă:

1) procurorul sau instanța a schimbat măsura preventivă din motive care nu sînt legate de comportamentul învinuitului, inculpatului sau a revocat măsura preventivă;

2) garantul persoană juridică a pierdut capacitatea juridică și nu poate asigura garanția.

Suma depusă de garant în asigurarea garanției trece în contul statului, în baza hotărîrii instanței, în cazul în care garantul:

1) nu a asigurat obligația sa pentru un comportament respectiv al bănuیتului, învinuitului, inculpatului;

2) a renunțat nemotivat la garanția asumată.

Hotărîrea cu privire la trecerea în contul statului a sumei depozitate în asigurarea garanției, adoptată în modul prevăzut în alin.(5), poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.

Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport. Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport este o măsură preventivă care se aplică persoanelor pentru săvîrșirea infracțiunilor în domeniul transporturilor, precum și în cazul utilizării mijlocului de transport la săvîrșirea infracțiunii.

Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport poate fi aplicată ca măsura principală sau ca măsură complementară la o altă măsură preventivă și se dispune de către judecătorul de instrucție la demersul motivat al procurorului care conduce sau efectuează urmărirea penală sau de către instanță – prin încheiere.

Copia de pe încheierea instanței privind ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se transmite, pentru executare, organului de poliție rutieră și organului abilitat cu dreptul de a elibera asemenea permise de conducere.

Transmiterea sub supraveghere a militarului. Transmiterea sub supraveghere a bănuțitului, învinutului, inculpatului militar constă în punerea în sarcina comandantului unității militare a obligației de a asigura comportarea respectivă și prezentarea bănuțitului, învinutului, inculpatului militar la citare în organul de urmărire penală sau în instanță. Transmiterea militarului sub supraveghere se dispune de către procuror sau, după caz, de instanță. Comandantului unității militare i se înmânează ordonanța de aplicare a măsurii preventive de trimitere sub supraveghere a militarului, i se aduc la cunoștință fondul cauzei, obligațiile și responsabilitatea lui, fapt care se consemnează în procesul-verbal.

Pentru exercitarea obligațiilor sale asupra militarului luat sub supraveghere, comandantul unității militare este în drept să aplice față de el măsurile prevăzute de Regulamentul disciplinei militare.

În perioada aplicării măsurii preventive, militarul transmis sub supravegherea comandantului este lipsit de dreptul de a purta armă și nu se trimite la lucru în afara unității militare.

Dacă militarul bănuțit, învinuit, inculpat a comis acțiuni prevăzute în art.176 alin.(1), comandantul imediat informează procurorul sau, după caz, instanța care a aplicat această măsură.

Persoanele obligate să exercite supravegherea bănuțitului, învinutului, inculpatului militar, care nu au executat aceste obligații, poartă răspundere conform Regulamentul disciplinei militare.

Transmiterea sub supraveghere a minorului. Transmiterea sub supraveghere a minorului constă în asumarea în scris a obligației de către unul din părinți, tutore, curator sau de către o altă persoană demnă de încredere, precum și de către conducătorul instituției de învățămînt speciale unde învață minorul, de a asigura prezentarea acestuia, cînd va fi citat, la organul de urmărire penală sau la instanță, precum și de a contracara acțiunile prevăzute la art.176 alin.(1).

Pînă la transmiterea sub supraveghere a minorului, procurorul sau instanța vor solicita de la autoritatea tutelară informație despre persoanele cărora urmează să le fie transmis minorul sub supraveghere pentru a se convinge că acestea sînt capabile să asigure supravegherea lui. Constatînd ca această măsură preventivă poate fi luată în privința minorului, procurorul adoptă o ordonanță, iar instanța – o încheiere, de aplicare a acesteia.

Transmiterea sub supraveghere a minorului se face numai la cererea scrisă a persoanelor menționate în alin.(1), care iau cunoștință de fondul cauzei și de obligațiile lor, fapt ce se consemnează în procesul-verbal

Dacă persoana căreia i-a fost transmis sub supraveghere minorul și-a încălcat obligațiile, ea poate fi supusă de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță unei amenzi judiciare în mărime de la 10 la 25 unități convenționale. Hotărîrea de aplicare a amenzii judiciare în condițiile prezentului alineat poate fi atacată cu recurs.

Arestarea preventivă. Arestarea preventivă constă în deținerea bănuțitului, învinutului, inculpatului în stare de arest în locurile și în condițiile prevăzute de lege.

Arestarea preventivă poate fi aplicată în cazurile și în condițiile prevăzute în art.176, precum și dacă:

- 1) bănuțitul, învinutul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;
- 2) bănuțitul, învinutul, inculpatul nu este identificat;
- 3) bănuțitul, învinutul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa ori a încălcat ordonanța de protecție în cazul violenței în familie.

La soluționarea chestiunii privind arestarea preventivă, judecătorul de instrucție sau instanță de judecată este în drept să dispună arestare la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar sau liberare provizorie pe cauțiune. Încheierea privind arestarea preventivă poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.

Termenul ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea lui. Termenul ținerii persoanei în stare de arest curge de la momentul privării persoanei de libertate la reținerea ei, iar în cazul în care ea nu

a fost reținută – de la momentul executării hotărârii judecătorești privind aplicarea acestei măsuri preventive. În termenul ținerii bănuțitului, învinuitului, inculpatului în stare de areșt se include timpul în care persoana:

1) a fost reținută și areștată preventiv;

2) a fost sub areșt la domiciliu;

3) s-a aflat într-o instituție medicală, la decizia judecătorului de instrucție sau a instanței, pentru expertiză în condiții de staționar, precum și la tratament, în urma aplicării în privința ei a măsurilor de constrângere cu caracter medical.

Ținerea persoanei în stare de areșt în faza urmării penale pînă la trimiterea cauzei în judecată nu va depăși 30 de zile, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod. În cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și în caz de pericol al dispariției învinuitului ori de risc al exercitării din partea lui a presiunii asupra martorilor sau al nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă, durata ținerii învinuitului în stare de areșt preventiv la faza urmării penale poate fi prelungită:

1) pînă la 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de pînă la 15 ani închisoare;

2) pînă la 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de pînă la 25 de ani închisoare sau deținune pe viață.

Învinuiților minori durata ținerii în stare de areșt preventiv poate fi prelungită numai pînă la 4 luni. Fiecare prelungire a duratei areștării preventive nu poate depăși 30 de zile în faza urmării penale și 90 de zile în faza judecării cauzei.

În caz dacă este necesar de a prelungi durata areștării preventive a învinuitului, inculpatului, procurorul, nu mai tîrziu de 5 zile pînă la expirarea termenului de areștare, înaintează judecătorului de instrucție sau, după caz, instanței care judecă cauza un demers privind prelungirea acestui termen. În cazul în care, la data adoptării sentinței, termenul areștului preventiv rămas este mai mic de 15 zile, instanța de judecată este obligată, la demersul procurorului, să se pronunțe asupra prelungirii termenului areștului preventiv pînă la pronunțarea sentinței. La soluționarea demersului privind prelungirea termenului areștării preventive, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța de judecată este în drept să înlocuiască areștarea preventivă cu areștarea la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar sau liberare provizorie pe cauțiune.

După trimiterea cauzei în instanța de judecată, termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de areșt, din ziua primirii cauzei în instanța de judecată și pînă la pronunțarea sentinței, nu poate depăși 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de pînă la 15 ani închisoare, și 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvîrșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de pînă la 25 de ani închisoare sau deținune pe viață.

După expirarea termenelor stabilite la alin.(5) și (8), termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de areșt poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni pînă la pronunțarea sentinței.

Hotărîrea instanței de prelungire a termenului de judecare a cauzei cu menținerea în stare de areșt a inculpatului poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară. Atacarea hotărîrii nu suspendă examinarea cauzei.

Prelungirea duratei areștării preventive pînă la 6 luni se decide de către judecătorul de instrucție în baza demersului procurorului din circumscripția în raza teritorială a căreia se efectuează urmărirea penală, iar în caz de necesitate de a prelungi areștarea preventivă peste termenul indicat – în baza demersului aceluiasi procuror, cu consimțămîntul Procurorului General sau al adjuncțiilor lui. Hotărîrea de prelungire a duratei areștării preventive poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.

Obligațiile administrației instituțiilor de deținere a persoanelor reținute sau areștate. Administrația instituției de deținere a persoanelor reținute sau areștate este obligată:

- 1) să asigure securitatea persoanelor deținute, să le acorde protecția și ajutorul necesar;
- 2) să asigure persoanelor deținute accesul la asistență și examinare medicală independentă;
- 3) să înmâneze în aceeași zi persoanelor deținute copii de pe documentele procesuale parvenite în adresa lor;
- 4) să asigure înregistrarea plîngerilor și cererilor persoanelor deținute;
- 5) să trimită, în aceeași zi, plîngerile și alte cereri ale persoanelor deținute adresate instanței de judecată, procurorului sau altor colaboratori ai organului de urmărire penală, fără a le supune controlului și cenzurii;
- 6) să întocmească un proces-verbal privind refuzul persoanei deținute de a fi adusă în instanță;
- 7) să admită întreprinderi libere ale persoanei deținute cu apărătorul, reprezentantul său legal, mediatorul, în condiții confidențiale, fără a limita numărul și durata întreprinderilor;
- 8) să asigure aducerea persoanei deținute la organul de urmărire penală sau la instanță la timpul indicat de acestea;
- 9) să asigure, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, posibilitatea de a exercita acțiuni procesuale cu participarea persoanei deținute la locul deținerii;
- 10) în baza hotărîrii organului de urmărire penală sau a instanței, să transfere persoana deținută în alt loc de deținere, precum și să exercite și alte cerințe ale acestui organ în măsura în care acestea nu contravin regimului de deținere stabilit prin lege;
- 11) cu 7 zile pînă la expirarea termenului de deținere a persoanei, să informeze despre aceasta organul respectiv;
- 12) să elibereze imediat persoanele deținute fără hotărîrea judecătorului, precum și în cazul expirării termenului de deținere fixat de judecător;
- 13) să înmâneze persoanei eliberate certificat conform prevederilor art.174 alin.(3).

Arestarea la domiciliu. Arestarea la domiciliu constă în izolarea bănuțului, învinuțului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții. Arestarea la domiciliu se aplică față de bănuț, învinuț, inculpat în baza hotărîrii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată în modul prevăzut în art.185 și 186, în condițiile care permit aplicarea măsurii preventive sub formă de arest, însă izolarea lui totală nu este rațională în legătură cu vîrsta, starea sănătății, starea familială sau cu alte împrejurări.

Arestarea la domiciliu este însoțită de una sau mai multe din următoarele restricții:

- 1) interzicerea de a ieși din locuință;
- 2) limitarea convorbirilor telefonice, recepționării și expedierii trimiterilor poștale și utilizării altor mijloace de comunicare;
- 3) interzicerea comunicării cu anumite persoane și primirea pe cineva în locuința sa.

Persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligațiilor:

- 1) de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le purta permanent;
- 2) de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat.

Supravegherea executării arestării la domiciliu se efectuează de către organul investit cu asemenea atribuții.

Termenul, modul de aplicare, de prelungire a duratei și de atac al arestării la domiciliu sînt similare celor aplicate la arestarea preventivă. În caz de nerespectare de către bănuț, învinuț, inculpat a restricțiilor și obligațiilor stabilite de către judecătorul de instrucție sau instanță, arestarea la domiciliu poate fi înlocuită cu arestarea preventivă de către instanța de judecată din oficiu sau la demersul procurorului.

Dreptul persoanei reținute sau arestate la măsuri de ocrotire. În cazul în care persoana reținută sau arestată are sub ocrotirea sa minori, persoane recunoscute iresponsabile, persoane cărora li s-a instituit curatelă sau persoane care, din cauza vîrstei, bolii sau din alte cauze, au nevoie de ajutor, despre aceasta vor fi informate autoritățile competente pentru a lua față de aceste persoane măsuri de ocrotire. Obligația

de a informa despre necesitatea aplicării măsurilor de ocrotire îi revine organului care a efectuat reținerea sau arestarea preventivă. Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței în vederea luării măsurilor de ocrotire față de persoanele menționate la alin.(1), ramase fără ocrotire, sînt executorii pentru autoritatea tutelară, precum și pentru conducătorii instituțiilor medicale sau sociale de stat. Organul de urmărire penală sau instanța poate transmite minorii, persoanele iresponsabile sau cele de vîrstă înaintată sub ocrotire rudelor, cu consimțămîntul acestora.

Persoana ale cărei bunuri au rămas fără supraveghere în urma reținerii, arestării preventive sau arestării la domiciliu are dreptul la supravegherea acestor bunuri, inclusiv îngrijirea și hrănirea animalelor domestice, asigurată de organul de urmărire penală la cerința acestei persoane și din contul ei. Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței privitor la asigurarea supravegherii bunurilor persoanei și îngrijirii lor sînt obligatorii pentru conducătorii respectivi ai instituțiilor de stat. Măsurile de ocrotire prevăzute în prezentul articol se vor lua și în privința persoanelor care se aflau sub ocrotirea părții vătămate, în privința bunurilor și domiciliului acestora.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată informează neîntîrziat persoana reținută, arestată preventiv sau arestată la domiciliu, precum și alte persoane interesate, despre măsurile de ocrotire luate în condițiile prezentului articol.

Liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune. Liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune poate fi dispusă de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanța de judecată la solicitarea procurorului. Persoana arestată preventiv în condițiile art. 185 sau avocatul acesteia poate cere, în tot cursul procesului penal, punerea sa în libertate provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune.

Liberarea provizorie sub control judiciar. Liberarea provizorie sub control judiciar poate fi acordată de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanța de judecată și este însoțită de una sau mai multe obligații prevăzute la alin.(3). Liberarea provizorie sub control judiciar nu se acordă bănuțului, învinuțului, inculpatului în cazul în care acesta are antecedente penale nestinse pentru infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave sau există date că el va săvîrși o altă infracțiune, va încerca să influențeze asupra martorilor sau să distrugă mijloacele de probă, să se ascundă de organele de urmărire penală, de procuror sau, după caz, de instanța de judecată.

Liberarea provizorie sub control judiciar este însoțită de una sau mai multe din următoarele obligații:

- 1) să nu părăsească localitatea unde își are domiciliul decît în condițiile stabilite de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță;
- 2) să comunice organului de urmărire penală sau, după caz, instanței de judecată orice schimbare de domiciliu;
- 3) să nu meargă în locuri anume stabilite;
- 4) să se prezinte la organul de urmărire penală sau, după caz, la instanța de judecată ori de cîte ori este citată;
- 5) să nu intre în legătură cu anumite persoane;
- 6) să nu săvîrșească acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal;
- 7) să nu conducă autovehicule, să nu exercite o profesie de natura aceleia de care s-a folosit la săvîrșirea infracțiunii;
- 8) să predea pașaportul judecătorului de instrucție sau instanței de judecată.

Organul de poliție în a cărui rază teritorială locuiește bănuțului, învinuțului, inculpatul liberat provizoriu efectuează controlul asupra respectării de către acesta a obligațiilor stabilite de instanța de judecată. Controlul judiciar asupra persoanei liberate provizoriu poate fi ridicat, total sau parțial, pentru motive întemeiate, în modul stabilit pentru aplicarea acestei măsuri.

Liberarea provizorie pe cauțiune. Liberarea provizorie pe cauțiune poate fi acordată în cazul în care este asigurată repararea prejudiciului cauzat de infracțiune și s-a depus cauțiunea stabilită de judecătorul de instrucție sau de către instanță. Liberarea provizorie pe cauțiune nu se aplică dacă se

constată unul din cazurile prevăzute la art.191 alin.(2). Judecătorul de instrucție sau instanța de judecată dispune, prin încheiere, respingerea propunerii de arestare preventivă sau de arestare la domiciliu și aplicarea măsurii de liberare provizorie pe cauțiune, stabilește valoarea cauțiunii, precum și termenul de depunere a acesteia. În perioada liberării provizorii pe cauțiune, persoana este obligată să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau instanței de judecată și să comunice orice schimbare a domiciliului. Față de persoana liberată provizoriu pe cauțiune pot fi aplicate și alte obligații prevăzute de art.191 alin.(3).

Dacă învinuitul, inculpatul nu depune cauțiunea în termenul stabilit de instanța de judecată, la demersul procurorului se dispune înlocuirea măsurii cu arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu.

Regulile cu privire la cauțiune. Disponerea cauțiunii se face pe numele învinuitului, inculpatului, prin depunerea unei sume de bani determinate pe contul depozitar al procuraturii ori prin constituirea unei garanții reale, mobiliare ori imobiliare, în limitele unei sume de bani determinate, în favoarea aceluiași organ.

Valoarea cauțiunii se determină de către judecătorul de instrucție sau de către instanța de judecată de la 300 la 100 000 de unități convenționale, în funcție de starea materială a persoanei respective și de gravitatea infracțiunii.

Cauțiunea garantează:

1) participarea învinuitului, inculpatului la procesul penal și respectarea de către acesta a obligațiilor prevăzute la art. 192 alin. (3);

2) plata despăgubirilor bănești acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune și plata amenzii.

Revocarea liberării provizorii. Liberarea provizorie poate fi revocată dacă:

1) se descoperă fapte și circumstanțe care nu au fost cunoscute la data admiterii cererii de liberare și care împiedică liberarea provizorie;

2) învinuitul, inculpatul cu rea-credință nu îndeplinește obligațiile stabilite sau a săvârșit o nouă infracțiune cu intenție.

În cazul revocării liberării provizorii, persoana este supusă arestării preventive.

Restituirea cauțiunii sau trecerea ei în proprietatea statului. Cauțiunea se restituie sau trece în proprietatea statului în temeiul încheierii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată la demersul procurorului, la cererea învinuitului, inculpatului, condamnatului, achitatului sau la cererea reprezentantului acestuia. Cauțiunea se restituie în cazul în care:

1) se revocă liberarea provizorie în temeiurile prevăzute la art. 193 alin. (1) pct. 1);

2) judecătorul de instrucție sau instanța constată că nu mai există temeiurile care au justificat aplicarea măsurii preventive;

3) se dispune încetarea procesului penal, scoaterea persoanei de sub învinuire sau achitarea acesteia;

4) instanța care judecă cauza în fond stabilește, prin hotărâre definitivă, o pedeapsă.

Soluționarea cererii sau a demersului se face în ședință închisă, fără participarea procurorului, învinuitului, inculpatului, condamnatului, achitatului.

Cauțiunea nu se restituie și se face venit la bugetul de stat de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de instanța de judecată în cazul revocării liberării provizorii pe cauțiune în temeiurile prevăzute la art. 193 alin. (1) pct. 2).

Judecătorul de instrucție sau instanța de judecată poate dispune prin hotărâre trecerea cauțiunii în proprietatea statului dacă măsura de liberare pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu sau dacă pe durata măsurii de liberare pe cauțiune învinuitul, inculpatul încalcă cu rea-credință obligațiile ce îi revin, sau dacă există o bănuială rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus începerea urmăririi penale împotriva sa. Hotărârea de trecere a cauțiunii în proprietatea statului poate fi atacată cu recurs de persoanele interesate. Înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurii preventive.

Măsura preventivă aplicată poate fi înlocuită cu una mai aspră, dacă necesitatea acesteia este confirmată prin probe, sau cu una mai ușoară, dacă prin aplicarea ei se va asigura comportamentul respectiv al bănuitului, învinuitului, inculpatului, în scopul desfășurării normale a procesului penal și al asigurării executării sentinței.

Măsura preventivă se revocă de către organul care a dispus-o în cazul în care au dispărut temeiurile pentru aplicarea acesteia. Măsura preventivă sub formă de arestare preventivă, arestare la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar și liberare provizorie pe cauțiune poate fi înlocuită sau revocată de judecătorul de instrucție sau, după caz, de instanța de judecată. În cazul înlocuirii sau revocării reținerii sau arestării preventive, organul respectiv trimite, în aceeași zi, administrației locului de detenție copia de pe hotărâre.

Atacarea hotărârilor privind măsurile preventive. Ordonanța procurorului cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive poate fi atacată cu plîngere judecătorului de instrucție de către bănuit, învinuit, apărătorul ori reprezentantul său legal. Hotărârea judecătorului de instrucție sau a instanței cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.

3. ALTE MĂSURI PROCESUALE DE CONSTRÎNGERE

Alte măsuri procesuale de constrîngere. În scopul asigurării ordinii stabilite de prezentul cod privind urmărirea penală, judecarea cauzei și executarea sentinței, organul de urmărire penală, procurorul, judecătorul de instrucție sau instanța, conform competenței, sînt în drept să aplice față de bănuit, învinuit, inculpat alte măsuri procesuale de constrîngere, cum ar fi:

- 1) obligarea de a se prezenta;
- 2) aducerea silită;
- 3) suspendarea provizorie din funcție;
- 4) măsuri asiguratorii în vederea reparării prejudiciului cauzat de infracțiune;
- 5) măsuri asiguratorii în vederea garantării executării pedepsei amenzii.

În cazurile prevăzute de prezentul cod, organul de urmărire penală sau instanța de judecată este în drept să aplice față de partea vătămată, martor, precum și față de alte persoane participante la proces următoarele măsuri procesuale de constrîngere:

- 1) obligarea de a se prezenta;
- 2) aducerea silită;
- 3) amenda judiciară (se aplică doar de către instanță).

Obligarea de a se prezenta la organul de urmărire penală sau la instanță.

În cazurile în care aplicarea măsurilor preventive față de bănuit, învinuit, inculpat nu este rațională, pentru asigurarea desfășurării normale a procesului penal organul de urmărire penală sau instanța poate obliga în scris bănuitul, învinuitul, inculpatul să se prezinte la acest organ la data și ora fixată, iar în caz de schimbare a domiciliului, imediat să informeze despre aceasta. În obligarea în scris vor fi indicate consecințele nerespectării acesteia.

Obligația în scris de a se prezenta la organul de urmărire penală sau la instanță poate fi luată și de la partea vătămată, martor, precum și de la alte persoane participante la proces, pentru asigurarea prezentării lor la desfășurarea procesului penal.

Aducerea silită.

Aducerea silită constă în aducerea forțată a persoanei la organul de urmărire penală sau la instanță în cazul în care aceasta, fiind citată, în modul stabilit de lege, nu s-a prezentat fără motive întemeiate și nu a informat organul care a citat-o despre imposibilitatea prezentării sale, iar prezența ei era necesară.

Poate fi supusă aducerii silite numai persoana participantă la proces, pentru care este obligatorie citarea organului de urmărire penală sau instanței, și care:

- 1) se eschivează de la primirea citației;
- 2) se ascunde de organul de urmărire penală sau de instanță;
- 3) nu are loc permanent de trai.

Aducerea silită se efectuează în baza unei ordonanțe de aducere, eliberate de organul de urmărire penală, sau a încheierii instanței de judecată.

Persoana nu poate fi supusă aducerii silite în timpul nopții, cu excepția cazurilor care nu suferă amânare.

Nu pot fi supuse aducerii silite minorii în vîrstă de pînă la 14 ani, femeile gravide, persoanele bolnave, starea cărora este confirmată prin certificat medical eliberat de o instituție medicală de stat. Aducerea silită se execută de către organele de poliție.

Suspendarea provizorie din funcție. Suspendarea provizorie din funcție constă în interzicerea provizorie motivată învinuitului, inculpatului de a exercita atribuțiile de serviciu sau de a realiza activități cu care acesta se ocupă sau le efectuează în interesul serviciului public. Persoanei suspendate provizoriu din funcție i se întrerupe remunerarea muncii, însă perioada de timp pentru care persoana a fost suspendată provizoriu din funcție în calitate de măsură procesuală de constrîngere se ia în calcul în vechimea generală de muncă.

Suspendarea provizorie din funcție o decide administrația instituției în care activează bănuitul, învinuitul, în condițiile legii, la demersul procurorului care conduce, sau, după caz, efectuează nemijlocit urmărirea penală. Hotărîrea administrației instituției de suspendare din funcție poate fi atacată la judecătorul de instrucție.

Amenda judiciară. Amenda judiciară este o sancțiune bănească aplicată de către instanța de judecată persoanei care a comis o abatere în cursul procesului penal.

Amenda judiciară se stabilește în unități convenționale. Unitatea convențională de amendă judiciară este egală cu 20 de lei. Amenda judiciară se aplică în mărimi de la 1 la 25 de unități convenționale.

Se sancționează cu amendă judiciară următoarele abateri:

1) neîndeplinirea de către orice persoană prezentă la ședința de judecată a măsurilor luate de către președintele ședinței în conformitate cu cerințele art.334;

2) neexecutarea ordonanței sau a încheierii de aducere silită;

3) neprezentarea nejustificată a martorului, expertului, specialistului, interpretului, traducătorului sau apărătorului legal citați la organul de urmărire penală sau instanță, precum și a procurorului la instanță și neinformarea acestora despre imposibilitatea prezentării, cînd prezența lor este necesară;

4) tergiversarea de către expert, interpret sau traducător a executării însărcinărilor primite;

5) neluarea de către conducătorul unității, în care urmează să se efectueze o expertiză, a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia;

6) neîndeplinirea obligației de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, a obiectelor sau a documentelor de către conducătorul unității sau de către persoanele însărcinate cu aducerea la îndeplinire a acestei obligații;

7) nerespectarea obligației de păstrare a mijloacelor de probă;

8) alte abateri pentru care prezentul cod prevede amenda judiciară.

Pentru abaterile comise în cursul urmăririi penale, amenda judiciară se aplică de către judecătorul de instrucție la demersul persoanei care efectuează urmărirea penală.

Pentru abaterile comise în cursul judecării cauzei, amenda judiciară se aplică de către instanța care judecă cauza, iar încheierea privind aplicarea amenzii judiciare se include în procesul-verbal al ședinței de judecată. Încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară de către persoana în privința căreia a fost aplicată amendă. Încheierea instanței de judecată privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată separat cu recurs. Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală în cazul în care fapta constituie infracțiune.

Măsuri asiguratorii pentru repararea prejudiciului, pentru eventuala confiscare specială a bunurilor și pentru garantarea executării pedepsei amenzii. Organul de urmărire penală din oficiu sau instanța de judecată, la cererea părților, poate lua în cursul procesului penal măsuri asiguratorii pentru repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, pentru eventuala confiscare specială a bunurilor, precum și pentru garantarea executării pedepsei amenzii.

Măsurile asiguratorii pentru repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, pentru eventuala confiscare specială a bunurilor, precum și pentru garantarea executării pedepsei amenzii, constau în sechestrarea bunurilor mobile și imobile în conformitate cu art.203-210.

Măsurile asiguratorii pentru repararea prejudiciului se pot lua asupra bunurilor bănuितului, învinuitului, inculpatului, persoanei civilmente responsabile în suma valorii probabile a pagubei.

Măsurile asiguratorii pentru eventuala confiscare specială a bunurilor se pot lua asupra bunurilor bănuितului, învinuitului, inculpatului enumerate la art. 106 alin. (2) din Codul penal, precum și asupra bunurilor altor persoane care le-au acceptat știind despre dobândirea ilegală a acestora. În cazul în care bunurile ce urmau a fi supuse confiscării speciale nu mai există, se pot lua măsuri asiguratorii pentru confiscarea contravalorii acestora. Măsurile asiguratorii pentru garantarea executării pedepsei amenzii se iau numai asupra bunurilor învinuitului sau inculpatului, în funcție de suma maximă a amenzii care poate fi stabilită pentru infracțiunea comisă.

Punerea sub sechestru.

Punerea sub sechestru a bunurilor este o măsură procesuală de constrângere, care constă în inventarierea bunurilor și interzicerea proprietarului sau posesorului de a dispune de ele, iar în caz de necesitate, de a se folosi de aceste bunuri. După punerea sub sechestru a conturilor și a depozitelor bancare sînt încetate orice operațiuni în privința acestora. Punerea sub sechestru a bunurilor se aplică pentru a asigura repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, acțiunea civilă sau eventuala confiscare specială a bunurilor ori a contravalorii bunurilor utilizate la săvîrșirea infracțiunii ori rezultate din infracțiune.

Bunurile care pot fi puse sub sechestru. Sub sechestru pot fi puse bunurile bănuितului, învinuitului, inculpatului, precum și ale părții civilmente responsabile, în cazurile prevăzute de lege, indiferent de natura bunurilor și de faptul la cine se află acestea. Se pun sub sechestru bunurile ce constituie cota-parte a bănuितului, învinuitului, inculpatului în proprietatea comună a soților sau familiei. Dacă există suficiente probe că proprietatea comună este dobîndită sau majorată pe cale criminală, poate fi pusă sub sechestru întreaga proprietate a soților sau familiei ori cea mai mare parte a acestei proprietăți.

Nu pot fi puse sub sechestru produsele alimentare necesare proprietarului, posesorului de bunuri și membrilor familiilor lor, combustibilul, literatura de specialitate și inventarul de ocupație profesională, vesela și atributurile de bucătărie folosite permanent ce nu sînt de mare preț, precum și alte obiecte și lucruri de primă necesitate, chiar dacă acestea pot fi ulterior supuse confiscării.

Nu pot fi puse sub sechestru bunurile întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, cu excepția acelei cote-părți dobîndite ilicit din proprietatea colectivă care poate fi separată fără a se aduce prejudiciu activității economice.

Temeiurile de punere sub sechestru. Punerea sub sechestru a bunurilor poate fi aplicată de către organul de urmărire penală sau instanță numai în cazurile în care probele acumulate permit de a presupune întemeiat că bănuitul, învinuitul, inculpatul sau alte persoane la care se află bunurile urmărite le pot tăinuі, deteriora, cheltui. Punerea sub sechestru a bunurilor se aplică în baza ordonanței organului de urmărire penală, cu autorizația judecătorului de instrucție sau, după caz, a încheierii instanței de judecată. Procurorul, din oficiu sau la cererea părții civile, înaintează judecătorului de instrucție demers, însoțit de ordonanța organului de urmărire penală privind punerea bunurilor sub sechestru.

Judecătorul de instrucție, prin rezoluție, sancționează punerea bunurilor sub sechestru, iar instanța de judecată decide asupra cererilor părții civile ori ale altei părți, dacă vor fi administrate probe suficiente pentru confirmarea circumstanțelor prevăzute în alin.(1).

În ordonanța organului de urmărire penală sau, după caz, în încheierea instanței de judecată cu privire la punerea bunurilor sub sechestru vor fi indicate bunurile materiale supuse sechestrului, în măsura în care ele sînt stabilite în procedura cauzei penale, precum și valoarea bunurilor necesare și suficiente pentru asigurarea acțiunii civile. Dacă există dubiu evident cu privire la prezentarea benevolă a bunurilor pentru punerea lor sub sechestru, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța de judecată, concomitent cu autorizarea sechestrului asupra bunurilor materiale, autorizează și percheziția.

În caz de delict flagrant sau de caz ce nu suferă amînare, organul de urmărire penală este în drept de a pune bunurile sub sechestru în baza ordonanței proprii, fără a avea autorizația judecătorului de instrucție, comunicînd în mod obligatoriu despre aceasta judecătorului de instrucție imediat, însă nu mai tîrziu de 24 de ore din momentul efectuării acestei acțiuni procedurale. Primind informația respectivă, judecătorul de instrucție verifică legalitatea acțiunii de punere sub sechestru, confirmă rezultatele ei sau declară nevalabilitatea acesteia. În caz de constatare că sechestrarea este ilegală sau neîntemeiată, judecătorul de instrucție dispune scoaterea, totală sau parțială, a bunurilor de sub sechestru.

PLAN DE SEMINAR

1. Măsurile procesuale de constrîngere.
2. Temeiurile aplicării măsurilor procesuale de constrîngere.
3. Reținerea și temeiurile aplicării ei.
- 4.

MODULUL V. DESFĂȘURAREA URMĂRIII PENALE

5.1 Efectuarea acțiunilor de urmărire penală

Acțiunile procesuale se efectuează în strictă conformitate cu prevederile prezentului cod și numai după înregistrarea sesizării cu privire la infracțiune. Acțiunile de urmărire penală pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere sînt pasibile de realizare doar după pornirea urmăririi penale, dacă legea nu prevede altfel.

Orice acțiune de urmărire penală în incinta unei unități publice sau private se poate efectua doar cu consimțămîntul conducerii sau al proprietarului acestei unități ori cu autorizația procurorului, iar în cazurile prevăzute de prezentul cod – cu autorizația judecătorului de instrucție.

Cercetarea, percheziția, ridicarea de obiecte și alte acțiuni procesuale la domiciliu pot fi efectuate doar cu consimțămîntul persoanei domiciliată la adresa respectivă sau cu autorizația respectivă.

În cazul infracțiunilor flagrante, precum și în cazurile ce nu suferă amîinare, consimțămîntul sau autorizația prevăzute la alin.(2) și (3) nu sînt necesare, însă despre efectuarea acțiunilor respective este informat imediat, dar nu mai tîrziu de 24 de ore, procurorul sau, după caz, judecătorul de instrucție care urma să dea autorizația respectivă.

Acțiunile de urmărire penală la sediile reprezentanțelor diplomatice și instituțiilor asimilate acestora, precum și în clădirile în care locuiesc membrii acestor reprezentanțe și instituții asimilate lor și familiile lor, se pot efectua numai de către procuror și numai la cererea sau cu consimțămîntul statului străin, exprimate de șeful reprezentanței diplomatice ori de conducătorul instituției asimilate reprezentanței diplomatice și în prezența acestora. Consimțămîntul pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală în condițiile prezentului alineat se cere prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova și aceste acțiuni se efectuează în prezența unui reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova.

5.2 Conexarea și disjungerea cauzelor penale

Constituie conexitate a cauzelor penale cazurile specificate la art.42 alin.(3).

Disjungerea unei cauze privitoare la participanții la una sau la mai multe infracțiuni se admite în cazul în care împrejurările cauzei o cer și această disjungere nu se va răsfrînge negativ asupra efectuării depline și obiective a urmăririi penale și cercetării judecătorești.

La dispunerea conexării sau disjunerii cauzelor penale, procurorul, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, emite ordonanța respectivă.

Propunerea de punere sub învinuire- În cazul în care există suficiente probe că infracțiunea a fost săvîrșită de o anumită persoană, organul de urmărire penală întocmește un raport cu propunerea de a pune persoana respectivă sub învinuire. Raportul cu materialele cauzei se înaintează procurorului.

În cazul în care organul de urmărire penală consideră că sînt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru luarea măsurii preventive, el înaintează propuneri și în această privință.

Punerea sub învinuire. Dacă, după examinarea raportului organului de urmărire penală și a materialelor cauzei, procurorul consideră că probele acumulate sînt concludente și suficiente, el emite o ordonanță de punere sub învinuire a persoanei.

Ordonanța de punere sub învinuire trebuie să cuprindă: data și locul întocmirii; de către cine a fost întocmită; numele, prenumele, ziua, luna, anul și locul nașterii persoanei puse sub învinuire, precum și alte date despre persoană care au importanță juridică în cauză; formularea învinuirii cu indicarea datei, locului, mijloacelor și modului de săvîrșire a infracțiunii și consecințele ei, caracterului vinei, motivelor și semnelor calificative pentru încadrarea juridică a faptei, circumstanțelor în virtutea cărora infracțiunea nu a fost consumată în cazul pregătirii sau tentativei de infracțiune, mențiunea despre punerea persoanei respective sub învinuire în calitate de învinuit în această cauză conform articolului, alineatului și literei articolului din Codul penal care prevăd răspunderea pentru infracțiunea comisă.

În cazul în care învinuitul este tras la răspundere pentru săvîrșirea mai multor infracțiuni care urmează a fi încadrate juridic în baza diferitelor articole, alineate sau litere ale articolului din Codul penal,

în ordonanță se arată care anume infracțiuni au fost săvârșite și articolele, alineatele sau literele articolelor care prevăd răspunderea pentru aceste infracțiuni.

Înaintarea acuzării. Înaintarea acuzării învinuitului se va face de către procuror în prezența avocatului în decurs de 48 de ore din momentul emiterii ordonanței de punere sub învinuire, dar nu mai târziu de ziua în care învinuitul s-a prezentat sau a fost adus în mod silit.

Procurorul, după stabilirea identității învinuitului, îi aduce la cunoștință ordonanța de punere sub învinuire și îi explică conținutul ei. Aceste acțiuni se atestă cu semnăturile procurorului, învinuitului, avocatului și ale altor persoane care participă la această acțiune procesuală, aplicate pe ordonanța de punere sub învinuire, indicându-se data și ora punerii sub învinuire.

După înaintarea acuzării, procurorul îi va explica învinuitului drepturile și obligațiile acestuia prevăzute în art.66. Învinuitului i se înmânează copia de pe ordonanța de punere sub învinuire și informația în scris privind drepturile și obligațiile lui. Acțiunile nominalizate, de asemenea, se consemnează în ordonanța de punere sub învinuire în modul prevăzut în alin.(2).

Învinuitul este audiat în aceeași zi în condițiile prevăzute în art.104.

Schimbarea și completarea acuzării-Dacă, în cursul urmăririi penale, apar temeiuri pentru schimbarea sau completarea acuzării înaintate învinuitului, procurorul este obligat să înainteze învinuitului o nouă acuzare sau să o completeze pe cea anterioară în conformitate cu prevederile articolelor respective din prezentul cod.

Dacă, în cursul urmăririi penale, învinuirea înaintată nu s-a confirmat într-o anumită parte a ei, procurorul dispune scoaterea persoanei de sub urmărirea penală în privința acestui capăt de învinuire.

Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală. Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală este actul de reabilitare și finalizare în privința persoanei a oricăror acțiuni de urmărire penală în legătură cu fapta anterior imputată.

Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală are loc când aceasta este bănuit sau învinuit și se constată că:

- 1) fapta nu a fost săvârșită de bănuit sau învinuit;
- 2) există vreuna din circumstanțele prevăzute la art. 275 pct. 1)–3), inclusiv dacă fapta constituie o contravenție;
- 3) există cel puțin una din cauzele prevăzute la art. 35 din Codul penal.

Procurorul, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, în cazul în care constată temeiurile prevăzute la alin. (2), dispune, prin ordonanță motivată, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală. Persoana poate fi scoasă de sub urmărirea penală integral sau numai cu privire la un capăt de acuzare.

Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală se face conform prevederilor prezentului cod care reglementează încetarea urmăririi penale, ce se aplică în mod corespunzător.

Concomitent cu scoaterea persoanei de sub urmărirea penală în cazurile prevăzute la alin. (2) pct. 2) și 3), dacă fapta penală nu se impută altei persoane și nu este necesară continuarea procesului penal, prin aceeași ordonanță se dispune și clasarea cauzei penale.

Dacă se dispune scoaterea persoanei de sub urmărirea penală doar cu privire la un capăt de acuzare sau în cazul prevăzut la alin. (2) pct. 1) ori dacă din alte considerente este necesară continuarea urmăririi penale, procurorul, după caz, restituie cauza penală organului de urmărire penală, cu indicația respectivă, fixînd termenul de urmărire penală, sau dispune o altă soluție în conformitate cu prezentul cod.

Încetarea urmăririi penale. Încetarea urmăririi penale este actul de liberare a persoanei de răspunderea penală și de finisare a acțiunilor procedurale, în cazul în care pe temei de nereabilitare legea împiedică continuarea acesteia.

Încetarea urmăririi penale are loc în cazurile de nereabilitare a persoanei, prevăzute la art. 275 pct. 4)–9) din prezentul cod, precum și dacă există cel puțin una din cauzele prevăzute la art. 53 din Codul penal sau dacă se constată că:

1) plîngerea prealabilă a fost retrasă de către partea vătămată sau părțile s-au împăcat – în cazurile în care urmărirea penală poate fi pornită numai în baza plîngerii prealabile sau legea penală permite împăcarea;

2) persoana nu a atins vîrsta la care poate fi trasă la răspundere penală;

3) persoana a săvîrșit o faptă prejudiciabilă fiind în stare de iresponsabilitate și nu este necesară aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical.

Încetarea urmării penale în privința persoanei are loc în orice moment al urmării penale dacă se constată existența temeiurilor prevăzute la alin. (2).

Încetarea urmării penale se dispune de către procuror prin ordonanță din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală.

Pe lîngă elementele prevăzute la art. 255, ordonanța de încetare a urmării penale trebuie să cuprindă datele privind persoana și fapta la care se referă încetarea urmării penale, temeiurile de fapt și de drept pe baza cărora se dispune încetarea urmării penale, precum și informația privind condițiile de intrare în vigoare și ordinea de contestare a ordonanței.

La încetarea urmării penale, procurorul, dacă este cazul, dispune și:

1) revocarea măsurii preventive și a altor măsuri procesuale în modul prevăzut de lege;

2) restituirea cauțiunii în cazurile și în modul prevăzut de lege;

3) aplicarea măsurilor de siguranță;

4) încasarea cheltuielilor judiciare sau alte acțiuni prevăzute de lege.

Încetarea urmării penale și liberarea persoanei de răspundere penală nu pot avea loc contrar voinței acesteia ori a reprezentantului legal, inclusiv în cazul cererii de reabilitare a persoanei decedate. În acest caz, urmărirea penală continuă.

Dacă constată că nu este cazul să dispună încetarea urmării sau a dispus încetarea parțială ori dacă din alte considerente persistă necesitatea continuării procesului penal, procurorul, după caz, restituie cauza penală organului de urmărire penală, cu indicația respectivă, fixînd termenul urmării penale, sau ia o altă decizie în conformitate cu prezentul cod.

Concomitent cu încetarea integrală a urmării penale, dacă fapta penală nu se impută altei persoane și nu este necesară continuarea procesului penal, prin aceeași ordonanță se dispune și clasarea cauzei penale.

Dacă fapta constituie o contravenție sau dacă liberarea de răspundere penală are loc în conformitate cu art. 55 din Codul penal, procurorul, în condițiile legii, aplică sancțiunea contravențională. Dacă aplicarea sancțiunii contravenționale nu ține de competența procurorului, cauza se transmite imediat instanței de judecată spre examinare.

Clasarea procesului penal. Clasarea procesului penal este actul de finalizare a oricăror acțiuni procesuale într-o cauză penală sau pe marginea unei sesizări cu privire la infracțiune. Clasarea procesului penal se dispune printr-o ordonanță motivată a procurorului, din oficiu sau la propunerea organului abilitat, fie concomitent cu încetarea urmării penale sau scoaterea integrală de sub urmărirea penală, fie cînd în cauza penală nu este bănuit sau învinuit și există una din circumstanțele prevăzute la art. 275 pct. 1)–3).

Reluarea urmării penale după încetarea urmării penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire. Reluarea urmării penale după încetarea urmării penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire se dispune de către procurorul ierarhic superior prin ordonanță dacă, ulterior, se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmării penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.

Reluarea urmării penale poate fi dispusă și de către judecătorul de instrucție în cazul admiterii plîngerii depuse împotriva ordonanței procurorului de încetare a urmării penale ori de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire.

În cazul reluării urmăririi penale în condițiile prezentului articol, dacă, pe baza datelor din dosar, procurorul consideră necesar luarea unei măsuri preventive sau unei măsuri asiguratorii, el dispune luarea măsurii necesare sau, după caz, face propunerile respective judecătorului de instrucție.

În cazurile în care ordonanțele de încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire au fost adoptate legal, reluarea urmăririi penale poate avea loc numai dacă apar fapte noi sau recent descoperite ori un viciu fundamental în cadrul urmăririi precedente au afectat hotărîrea respectivă. În cazul descoperirii unui viciu fundamental, urmărirea penală poate fi reluată nu mai tîrziu de un an de la intrarea în vigoare a ordonanței de încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei sau scoatere a persoanei de sub urmărire.

Temeiurile, modul și termenul de suspendare a urmăririi penale. Urmărirea penală se suspendă în cazurile în care există unul din următoarele temeiuri care împiedică continuarea și terminarea ei:

- 1) învinuitul a dispărut, sustrăgîndu-se de la urmărirea penală sau judecată, ori locul aflării lui nu este stabilit;
- 2) nu este identificată persoana care poate fi pusă sub învinuire;
- 3) în caz de refuz privind lipsirea persoanei de imunitate sau în caz de refuz de extrădare a persoanei de către un stat străin, dacă urmărirea penală nu poate fi terminată în lipsa acestei persoane;
- 4) învinuitul s-a îmbolnăvit de o boală psihică sau de o altă boală gravă, care îl împiedică să ia parte la procesul penal, atestată printr-o concluzie medico-legală a unei instituții medicale de stat.

În cazul în care se constată unul din temeiurile specificate la alin.(1), organul de urmărire penală înaintează procurorului propunerile sale împreună cu dosarul. Procurorul va dispune, printr-o ordonanță motivată, suspendarea urmăririi penale.

Dacă în cauză sînt puse sub învinuire două sau mai multe persoane, iar temeiurile pentru suspendarea urmăririi penale nu se referă la toți învinuiții, procurorul este în drept să disjunga cauza într-o procedură separată și să suspende urmărirea penală în privința unor învinuiți sau să suspende urmărirea în întreaga cauză penală, în cazul în care urmărirea penală nu poate fi continuată fără participarea tuturor învinuiților.

Înainte de a suspenda urmărirea penală, trebuie îndeplinite toate acțiunile de urmărire penală a căror efectuare este posibilă în lipsa învinuitului, luate toate măsurile pentru descoperirea lui, precum și pentru identificarea persoanei care a săvîrșit infracțiunea.

Acțiunile organului de urmărire penală după suspendarea urmăririi penale. Despre suspendarea urmăririi penale, organul de urmărire penală este obligat să anunțe în scris victima, partea vătămată, reprezentantul ei legal, partea civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor și să le explice dreptul de a contesta ordonanța de suspendare a urmăririi penale la judecătorul de instrucție. În cazurile de suspendare a urmăririi penale în temeiul art.2871 alin.(1) pct.3) și 4), despre aceasta sînt informați, de asemenea, învinuitul și apărătorul lui.

După suspendarea urmăririi penale, în cazul prevăzut la art.2871 alin.(1) pct.2), organul de urmărire penală este obligat să ia măsuri, atît direct, cît și prin intermediul altor organe care exercită activitate operativă de investigații, în vederea identificării persoanei care poate să fie pusă sub învinuire. Procurorul, în mod periodic, dar nu mai rar decît o dată la 6 luni, va verifica măsurile de căutare pentru identificarea persoanei.

În cazul în care urmărirea penală este suspendată, în cauza penală nu se admite efectuarea acțiunilor de urmărire penală.

Reluarea urmăririi penale după suspendare. Urmărirea penală poate fi reluată, printr-o ordonanță motivată, de către procuror, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, după ce au dispărut motivele suspendării sau a devenit necesară efectuarea unor acțiuni de urmărire penală, stabilindu-se și termenul urmăririi penale.

Despre reluarea urmăririi penale se comunică învinuitului, apărătorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile sau reprezentanților lor.

Investigațiile în vederea căutării învinuitului. În cazul în care nu se cunoaște locul unde se află persoana pusă sub învinuire, precum și în cazul în care învinuitul, după înaintarea învinuirii, se ascunde de organul de urmărire penală, acesta înaintează procurorului propunere pentru dispunerea investigațiilor în vederea găsirii învinuitului.

Procurorul, în baza propunerii organului de urmărire penală, după ce a studiat-o, sau din oficiu, dispune, prin ordonanță motivată, căutarea învinuitului. În ordonanță se va indica toată informația cunoscută privitor la persoana învinuitului care urmează să fie căutat. Căutarea învinuitului poate fi dispusă atât în cadrul exercitării urmăririi penale, cât și concomitent cu suspendarea ei.

Dacă există temeiuri pentru aplicarea față de învinuit a măsurii preventive procurorul, în ordonanță, dispune totodată aplicarea măsurii preventive în condițiile prezentului cod.

Investigațiile în vederea găsirii învinuitului se efectuează de către organele abilitate prin lege cu asemenea atribuții. Procurorul care dispune efectuarea investigațiilor în vederea găsirii învinuitului conduce această activitate și verifică periodic desfășurarea ei.

MODULUL VI. TERMINAREA URMĂRIII PENALE ȘI TRIMITEREA CAUZEI ÎN JUDECATĂ.

6.1 Remiterea cauzei procurorului cu propunerea de terminare a urmăririi penale.

Constatînd că probele administrate sînt concludente și suficiente pentru a termina urmărirea penală, organul de urmărire penală înaintează procurorului dosarul însoțit de un raport, în care consemnează rezultatul urmăririi, cu propunerea de a dispune una din soluțiile prevăzute în art.291.

Raportul trebuie să cuprindă fapta care a servit temei pentru pornirea urmăririi penale, informații cu privire la persoana învinuitului, încadrarea juridică a faptei și probele administrate.

În cazul în care urmărirea penală în aceeași cauză se efectuează în privința mai multor fapte și mai multor persoane, raportul va cuprinde mențiunile indicate în alin.(2) în privința tuturor faptelor și tuturor persoanelor. Totodată, raportul va cuprinde informația în privința cărei fapte sau persoane s-a încetat urmărirea, s-a dispus scoaterea persoanei de sub urmărire, dacă acestea au avut loc.

Raportul, de asemenea, va cuprinde informații despre:

- 1) corpurile delictive și măsurile luate în privința lor, precum și locul unde se află ele;
- 2) măsurile asiguratorii luate în cursul urmăririi penale;
- 3) cheltuielile judiciare;
- 4) măsurile preventive aplicate.

Verificarea de către procuror a cauzei primite. Procurorul, în termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului trimis de organul de urmărire penală, verifică materialele dosarului și acțiunile procesuale efectuate, pronunțîndu-se asupra acestora. Dacă procurorul constată probe obținute contrar prevederilor prezentului cod și cu încălcarea drepturilor bănuțului, învinuitului, prin ordonanță motivată, exclude aceste probe din materialele dosarului. Probele excluse din dosar se păstrează în condițiile art.211 alin.(2).

Cauzele în care sînt persoane arestate sau minori se soluționează de urgență și cu prioritate.

Soluțiile dispuse de procuror la terminarea urmăririi penale. Dacă procurorul constată că au fost respectate dispozițiile prezentului cod privind urmărirea penală, că urmărirea penală este completă, că există probe suficiente și legal administrate, el dispune una din următoarele soluții:

1) atunci cînd din materialele cauzei rezultă că fapta există, că a fost constatată făptuitorul și că acesta poartă răspundere penală:

a) pune sub învinuire făptuitorul conform prevederilor art.281 și 282, dacă acesta nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, apoi întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată;

b) dacă făptuitorul a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată;

2) prin ordonanță motivată, dispune încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.

Restituirea cauzei sau trimiterea ei la alt organ de urmărire penală. Dacă procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că nu au fost respectate dispozițiile legale la desfășurarea urmăririi, el restituie cauza organului care a efectuat urmărirea penală sau trimite cauza organului competent ori altui organ, conform dispozițiilor art.271, pentru completarea urmăririi penale sau, după caz, eliminarea încălcărilor comise ale dispozițiilor legale. Dacă completarea urmăririi penale sau eliminarea încălcărilor comise este necesară doar cu privire la unele fapte sau la unii învinuiți, iar disjungerea este imposibilă, procurorul dispune restituirea întregii cauze pentru efectuarea acestor acțiuni.

Restituirea sau trimiterea cauzei se face prin ordonanță în care, pe lîngă elementele prevăzute în art.255, se indică acțiunile procesuale, care trebuie efectuate sau refăcute, ale faptelor și circumstanțelor ce urmează a fi constatate, mijloacele de probă ce vor fi utilizate și se dispune termenul pentru urmărire.

În cazul în care procurorul restituie cauza sau o trimite altui organ de urmărire penală, el este obligat să se pronunțe, în modul prevăzut de lege, asupra măsurilor preventive și a altor măsuri procesuale de constrângere.

Dacă consideră necesar, procurorul, într-un termen rezonabil, efectuează personal acțiunile procesuale pentru completarea urmăririi penale sau pentru refacerea acțiunilor efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale, după care decide terminarea urmăririi penale, restituirea cauzei sau trimiterea ei la alt organ de urmărire penală.

Prezentarea materialelor de urmărire penală. După verificarea de către procuror a materialelor cauzei și adoptarea uneia din soluțiile prevăzute în art.291, procurorul aduce la cunoștință învinuitului, reprezentantului lui legal, apărătorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile și reprezentanților lor despre terminarea urmăririi penale, locul și termenul în care ei pot lua cunoștință de materialele urmăririi penale. Părții civile, părții civilmente responsabile și reprezentanților lor li se prezintă pentru a lua cunoștință doar materialele referitoare la acțiunea civilă la care sînt parte.

Materialele urmăririi penale se aduc la cunoștința învinuitului arestat în prezența apărătorului lui, iar la cererea învinuitului – fiecăruia dintre ei, în mod separat.

Pentru a se lua cunoștință de materialele urmăririi penale, ele se prezintă cusute în dosar, numerotate și înscrise în borderou. La cererea părților, vor fi prezentate și corpurile delictive, vor fi reproduse înregistrările audio și video, cu excepția cazurilor prevăzute în art.110. Dacă dosarul penal are mai multe volume, acestea se prezintă concomitent pentru a se lua cunoștință de materialele respective ca persoana care ia cunoștință de ele să poată reveni la oricare din aceste volume de mai multe ori. Pentru a se lua cunoștință de dosarele voluminoase, procurorul, printr-o ordonanță, poate întocmi un grafic, coordonat cu apărătorul, prin care stabilește data și numărul volumelor pentru studiere.

Termenul pentru a se lua cunoștință de materialele urmăririi penale nu poate fi limitat, însă în cazul în care persoana care ia cunoștință de materiale abuzează de situația sa, procurorul fixează modul și termenul acestei acțiuni, reieșind din volumul dosarului.

În scopul asigurării păstrării secretului de stat, comercial sau a unui alt secret ocrotit de lege, precum și în scopul asigurării protecției vieții, integrității corporale și libertății martorului și a altor persoane, judecătorul de instrucție, conform demersului procurorului, poate limita dreptul persoanelor menționate la alin.(1) de a lua cunoștință de materialele sau datele privind identitatea acestora. Demersul se examinează în condiții de confidențialitate, conform art. 305.

După ce au luat cunoștință de materialele urmăririi penale, persoanele menționate în alin.(1) pot formula cereri noi în legătură cu urmărirea penală, care se soluționează conform prevederilor art.245-247.

Procesul-verbal al prezentării materialelor de urmărire penală. Despre prezentarea materialelor de urmărire penală se întocmește proces-verbal în care, afară de mențiunile prevăzute în art.260, se indică numărul de volume și numărul de foi în fiecare volum al dosarului de care s-a luat cunoștință, corpurile delictive, înregistrările audio și video reproduse. În procesul-verbal se indică data, ora și minutele începutului și sfârșitului luării de cunoștință de dosar pentru fiecare zi.

În procesul-verbal se consemnează cererile și declarațiile înaintate la desfășurarea acestei acțiuni, iar cererile scrise se anexează la procesul-verbal și despre aceasta în el se face mențiune.

Despre informarea fiecărei persoane menționate în art.293 alin.(1) se întocmește proces-verbal separat. În cazul în care învinuitul ia cunoștință de materialele cauzei în prezența apărătorului său, se întocmește un proces-verbal unic.

Soluționarea cererilor în legătură cu terminarea urmăririi penale. Cererile înaintate după ce s-a luat cunoștință de materialele urmăririi penale se examinează de către procuror în termen de cel mult 15 zile, prin ordonanță motivată se dispune admiterea sau respingerea lor și, în termen de 24 de ore, se aduc la cunoștință persoanelor care le-au înaintat.

În cazul în care procurorul dispune admiterea cererilor, dispune, totodată, în cazurile necesare, și completarea urmăririi penale, indicînd acțiunile suplimentare care vor fi efectuate, și, după caz, transmite dosarul organului de urmărire penală pentru executare, cu stabilirea termenului executării.

După completarea urmăririi penale, materialele suplimentare de urmărire penală se prezintă în modul prevăzut în art.293.

Respingerea de către procuror a cererii sau a demersului nu privează persoana care le-a înaintat de dreptul de a le înainta ulterior în instanța judecătorească.

Rechizitoriul. După prezentarea materialelor de urmărire penală, procurorul, cu excepția cazurilor stipulate la art. 516 alin. (1), întocmește rechizitoriul imediat sau în limitele termenului rezonabil.

Rechizitoriul se compune din două părți: expunerea și dispozitivul. Expunerea cuprinde informații despre fapta și persoana în privința căreia s-a efectuat urmărirea penală, analiza probelor care confirmă fapta și vinovăția învinuitului, argumentele invocate de învinuit în apărarea sa și rezultatele verificării acestor argumente, circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea învinuitului, precum și temeiurile pentru liberarea de răspundere penală conform prevederilor art.53 din Codul penal dacă constată asemenea temeiuri. Dispozitivul cuprinde date cu privire la persoana învinuitului și formularea învinuirii care i se incriminează cu încadrarea juridică a acțiunilor lui și mențiunea despre trimiterea dosarului în instanța judecătorească competentă.

Rechizitoriul se semnează de procurorul care l-a întocmit, indicându-se locul și data întocmirii lui.

La rechizitoriu se anexează o informație cu privire la durata urmăririi penale, măsurile preventive aplicate, durata arestării preventive, corpurile delictive și locul lor de păstrare, acțiunea civilă, măsurile de ocrotire, alte măsuri procesuale, precum și cheltuielile judiciare.

Copia de pe rechizitoriu și informația cu privire la durata urmăririi penale, la măsurile preventive aplicate, la durata arestării preventive, la corpurile delictive și locul lor de păstrare, cu privire la acțiunea civilă, la măsurile de ocrotire, la alte măsuri procesuale, precum și la cheltuielile judiciare se înmânează sub recipisă învinuitului și reprezentantului legal. Despre aceasta se face mențiune în informația anexată la rechizitoriu.

Trimiterea cauzei în judecată. Cauza se trimite în judecată de către procurorul care a întocmit rechizitoriul.

În cazul în care învinuitul se abține de a se prezenta pentru a lua cunoștință de materialele cauzei și a primi rechizitoriul, procurorul trimite cauza în judecată fără efectuarea acestor acțiuni procesuale, dar cu anexarea la dosar a probelor care confirmă abținerea învinuitului, iar în cazul sustragerii - și a informației despre măsurile luate pentru căutarea acestuia, dacă judecarea cauzei este posibilă în lipsa învinuitului.

În situația prevăzută în alin.(2), copia de pe rechizitoriu se înmânează, în mod obligatoriu, apărătorului învinuitului și reprezentantului lui legal, cărora li se prezintă și materialele cauzei pentru a lua cunoștință de ele.

Toate cererile, plîngerile și demersurile înaintate după trimiterea cauzei în judecată se soluționează de către instanța care judecă cauza.

În cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu, procurorul va trimite cauza în judecată cu cel puțin 10 zile pînă la expirarea termenului de arest stabilit.

MODULUL VII. CONTROLUL DE CĂTRE PROCUROR AL LEGALITĂȚII ACȚIUNILOR, INACȚIUNILOR ȘI ACTELOR.

7.1 Plîngerea împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigații

Împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigații pot înainta plîngere bănuitul, învinuitul, reprezentantul lor legal, apărătorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezentanții acestora, precum și alte persoane ale căror drepturi și interese legitime au fost lezate de aceste organe.

Plîngerea se adresează procurorului care conduce urmărirea penală și se depune fie direct la acesta, fie la organul de urmărire penală. În cazurile în care plîngerea a fost depusă la organul de urmărire penală, acesta este obligat să o înainteze, în termen de 48 de ore de la primirea ei, procurorului împreună cu explicațiile sale sau ale organului care exercită activitate specială de investigații, atunci cînd acestea sînt necesare.

Plîngerea depusă în condițiile prezentului articol nu suspendă executarea acțiunii sau actelor atacate dacă procurorul care conduce urmărirea penală nu consideră aceasta necesar.

Examinarea plîngerilor de către procuror. Procurorul, în termen de cel mult 15 zile de la primirea plîngerii înaintate în condițiile art. 298, este obligat să o examineze și să comunice decizia sa persoanei care a depus plîngerea.

În cazul în care plîngerea se respinge, procurorul, prin ordonanță, urmează să expună motivele pentru care o consideră neîntemeiată, explicînd, totodată, modalitatea contestării hotărîrii sale la judecătorul de instrucție.

Plîngerea împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor procurorului. Persoanele indicate la art. 298 alin. (1) pot depune plîngere împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor efectuate sau dispuse de procurorul care conduce urmărirea penală sau exercită nemijlocit urmărirea penală ori împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor care au fost efectuate sau dispuse în baza dispozițiilor date de procurorul respectiv.

Plîngerea împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor efectuate sau dispuse de procurorul teritorial sau de cel al procuraturii specializate, precum și de adjuncții lor, se examinează de Procurorul General sau adjuncții lui ori de procurorii șefi de direcții, secții și servicii ale Procuraturii Generale. Plîngerea împotriva acțiunilor, inacțiunilor și actelor efectuate sau dispuse de procurorii șefi de direcții, secții și servicii ale Procuraturii Generale se examinează de Procurorul General sau adjuncții lui.

Plîngerea se adresează, în termen de 15 zile din momentul efectuării acțiunii, inacțiunii sau de cînd s-a luat cunoștință de act, procurorului ierarhic superior și se depune fie direct la acesta, fie la procurorul care conduce sau exercită nemijlocit urmărirea penală. În cazul în care plîngerea a fost depusă la procurorul care conduce sau exercită nemijlocit urmărirea penală, acesta este obligat să o înainteze, în termen de 48 de ore de la primirea ei, procurorului ierarhic superior împreună cu explicațiile sale, atunci cînd acestea sînt necesare. Ordonanța prin care procurorul ierarhic superior a soluționat plîngerea poate fi contestată la judecătorul de instrucție.

Examinarea plîngerii. Plîngerea se examinează de către procurorul ierarhic superior în termenul și în condițiile prevăzute la art. 299, care se aplică în mod corespunzător. În cazurile în care plîngerea este admisă, procurorul ierarhic superior este în drept:

- 1) să schimbe temeiul de drept al actului procesual contestat;
- 2) să anuleze sau să modifice actul procesual contestat ori unele elemente de fapt în baza cărora s-a dispus actul contestat.

În cazurile în care examinarea plîngerii înaintate este de competența judecătorului de instrucție, procurorul sau, după caz, procurorul ierarhic superior, în termen de 5 zile, trimite plîngerea împreună cu materialele respective de urmărire penală la judecătorul de instrucție.

MODULUL VIII. CONTROLUL JUDICIAR AL PROCEDURII PREJUDICIARE

8.1 Sfera controlului judiciar

Judecătorul de instrucție examinează demersurile procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere care limitează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei.

Judecătorul de instrucție examinează plîngerile împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate specială de investigații dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plîngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.

Judecătorul de instrucție examinează plîngerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului care nemijlocit exercită acțiuni de urmărire penală dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plîngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.

Judecătorul de instrucție examinează cererile privind accelerarea urmăririi penale.

Demersurile și plîngerile înaintate conform prevederilor alin.(1)-(31) se examinează de către judecătorul de instrucție la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurii speciale de investigații.

Acțiunile de urmărirea penală efectuate cu autorizarea judecătorului de instrucție. Cu autorizarea judecătorului de instrucție se efectuează acțiunile de urmărire penală legate de limitarea inviolabilității persoanei, domiciliului, limitarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, precum și alte acțiuni prevăzute de lege.

Acțiunile de urmărire penală sub formă de percheziție, cercetare la fața locului în domiciliu și punerea bunurilor sub sechestru în urma percheziției pot fi efectuate, ca excepție, fără autorizarea judecătorului de instrucție, în baza ordonanței motivate a procurorului, în cazurile infracțiunilor flagrante, precum și în cazurile ce nu permit amînare. Judecătorul de instrucție trebuie să fie informat despre efectuarea acestor acțiuni de urmărire penală în termen de 24 de ore, iar în scop de control, i se prezintă materialele cauzei penale în care sînt argumentate acțiunile de urmărire penală efectuate. În cazul în care sînt temeiuri suficiente, judecătorul de instrucție, prin încheiere motivată, declară acțiunea de urmărire penală legală sau, după caz, ilegală.

În caz de neîndeplinire a cerințelor legitime ale organului de urmărire penală, efectuarea silită a examinării corporale, internarea persoanei într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei, luarea de probe pentru cercetare comparativă se face cu autorizarea judecătorului de instrucție.

Măsurile procesuale de constrângere aplicate cu autorizarea judecătorului de instrucție. Cu autorizarea judecătorului de instrucție pot fi aplicate măsuri procesuale de constrângere, și anume:

- 1) amînarea înștiințării rudelor despre reținerea persoanei pînă la 12 ore;
- 2) aplicarea amenzii judiciare;
- 3) punerea bunurilor sub sechestru; precum și
- 4) alte măsuri prevăzute de prezentul cod.

Hotărîrea judecătorului de instrucție referitoare la autorizarea măsurilor procesuale de constrângere poate fi atacată cu recurs de către părți în instanța ierarhic superioară în termen de 3 zile. Recursul se examinează în condițiile art.311 și 312.

Măsurile speciale de investigații efectuate cu autorizarea judecătorului de instrucție. Cu autorizarea judecătorului de instrucție se efectuează măsurile speciale de investigații legate de limitarea inviolabilității vieții private a persoanei, pătrunderea în încăpere contrar voinței persoanelor care locuiesc în ea.

Demersurile privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații sau aplicării măsurilor procesuale de constrângere. Temei pentru începerea procedurii de autorizare a efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații sau aplicării măsurilor procesuale de constrângere îl constituie ordonanța motivată a organului investit cu astfel de împuterniciri, în conformitate cu prezentul cod, și demersul procurorului prin care se solicită acordul pentru efectuarea acțiunilor respective.

Partea descriptivă a ordonanței va conține: descrierea faptei incriminate, locul, timpul și modul săvârșirii acesteia, forma vinovăției, consecințele infracțiunii în baza cărora se stabilesc acțiunile de urmărire penală sau măsurile speciale de investigații necesare pentru a fi efectuate, rezultatele care trebuie să fie obținute în urma efectuării acestor acțiuni/măsuri, termenul de efectuare a acțiunilor respective, locul efectuării lor, responsabilii de executare, metodele de fixare a rezultatelor și alte date ce au importanță pentru adoptarea de către judecătorul de instrucție a unei hotărâri legale și întemeiate. La ordonanță se anexează materialele ce confirmă necesitatea efectuării acestor acțiuni/măsuri.

Modul de examinare a demersurilor referitoare la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații sau la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere. Demersul referitor la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații sau la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere se examinează de către judecătorul de instrucție în ședință închisă, cu participarea procurorului și, după caz, a reprezentantului organului care exercită activitatea specială de investigații.

La ședința de judecată participă persoana internată în instituția medicală, dacă starea sănătății îi permite să participe, persoana în privința căreia se soluționează chestiunea referitoare la măsurile procesuale de constrângere, cu excepția cazului de punere a sechestrului, apărătorul, reprezentanții legali și reprezentanții persoanelor menționate, în condițiile prezentului cod. În acest caz se întocmește un proces-verbal.

Demersul referitor la cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, referitor la supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice, la interceptarea și înregistrarea comunicărilor, la monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice și referitor la monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară se examinează de judecătorul de instrucție imediat, dar nu mai târziu de 4 ore de la primirea demersului.

În termenul fixat, judecătorul de instrucție deschide ședința de judecată, anunță care demers va fi examinat și verifică împuternicirile participanților la proces.

Procurorul care a înaintat demersul argumentează motivele și răspunde la întrebările judecătorului de instrucție și ale participanților la proces.

Dacă în ședință participă persoane interesele cărora sînt vizate în demers sau apărătorii și reprezentanții lor, acestora li se oferă posibilitatea de a da explicații și de a lua cunoștință de toate materialele prezentate la examinarea demersului.

După efectuarea controlului temeiniciei demersului, judecătorul de instrucție, prin încheiere, autorizează efectuarea acțiunii de urmărire penală ori a măsurii speciale de investigații ori aplicarea măsurilor procesuale de constrângere, sau respinge demersul.

Încheierea judecătorului de instrucție adoptată în condițiile prezentului articol poate fi contestată cu recurs la curtea de apel.

Încheierile judecătorești privind efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații sau privind aplicarea măsurilor procesuale de constrângere. În încheierea judecătorească privind efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații sau privind aplicarea măsurilor procesuale de constrângere se va indica: data și locul întocmirii ei, numele și prenumele judecătorului de instrucție, persoana cu funcție de răspundere și organul care a înaintat demersul, organul care efectuează acțiuni de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații sau aplică măsurile procesuale de constrângere, cu indicarea scopului efectuării acestor acțiuni sau măsuri și a

persoanei la care se referă ele, precum și mențiunea despre autorizarea acțiunii sau respingerea ei în caz de existență a obiecțiilor apărătorului, reprezentantului legal, bănuیتului, învinuitului, inculpatului, motivându-se admiterea sau neadmiterea lor la aplicarea măsurii de constrângere, termenul pentru care este autorizată acțiunea, persoana cu funcție de răspundere sau organul abilitat de a executa încheierea, semnătura judecătorului de instrucție certificată cu ștampila instanței judecătorești.

Examinarea demersurilor privind aplicarea față de bănuیت a arestării preventive, arestării la domiciliu. Constatând necesitatea de a alege în privința bănuیتului măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu, procurorul, din oficiu sau la propunerea ofițerului de urmărire penală, înaintează în instanța judecătorească un demers privind alegerea măsurii preventive. În demersul procurorului se indică: fapta care face obiectul bănuirii, prevederile legale în care aceasta se încadrează și pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, motivul, temeiul și necesitatea aplicării arestării preventive sau arestării la domiciliu, precum și faptul că bănuیتului i s-au explicat consecințele încălcării măsurii preventive. La demers se anexează materialele care confirmă temeiurile de aplicare a arestării preventive sau arestării la domiciliu. Demersul și materialele care confirmă temeiurile de aplicare a arestării preventive sau arestării la domiciliu se prezintă avocatului în momentul depunerii demersului cu privire la aplicarea arestării preventive sau arestării la domiciliu și judecătorului de instrucție.

Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucție, în ședință închisă, cu participarea procurorului, apărătorului și a bănuیتului. Prezentând demersul în judecată, procurorul asigură participarea la ședința de judecată a bănuیتului, înștiințează apărătorul și reprezentantul legal al bănuیتului. În cazul neprezentării apărătorului înștiințat, judecătorul de instrucție asigură bănuیتul cu apărător în conformitate cu Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. La deschiderea ședinței, judecătorul de instrucție anunță demersul care va fi examinat, apoi procurorul argumentează demersul, după aceasta sînt audiate celelalte persoane prezente la ședință.

În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de bănuیت a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judecătorul de instrucție eliberează un mandat de arestare care se înmînează procurorului și bănuیتului și care se execută imediat.

Termenul ținerii în stare de arest a bănuیتului nu va depăși 10 zile. Judecătorul de instrucție este în drept să soluționeze chestiunea cu privire la necesitatea alegerii unei măsuri preventive mai ușoare. În cazul adoptării hotărîrii privind liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune, bănuیتul este ținut sub arest pînă ce cauțiunea stabilită de judecător nu va fi depusă la contul depozitar al procuraturii, însă termenul de ținare a lui în stare de arest nu va depăși 10 zile.

Examinarea demersurilor privind aplicarea față de învinuit a arestării preventive, arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării învinuitului. Constatând necesitatea de a alege în privința învinuitului măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu ori de a prelungi durata ținerii sub arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers privind alegerea măsurii preventive sau prelungirea duratei arestării învinuitului. În demersul procurorului se indică: fapta care face obiectul învinuirii, prevederile legale în care aceasta se încadrează și pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, motivul, temeiul și necesitatea aplicării arestării preventive sau arestării la domiciliu, precum și faptul că învinuitului i s-au explicat consecințele încălcării măsurii preventive. La demers se anexează materialele care confirmă temeiurile de aplicare a arestării preventive și arestării la domiciliu. Demersul și materialele care confirmă temeiurile de aplicare a arestării preventive sau arestării la domiciliu se prezintă avocatului în momentul depunerii demersului cu privire la aplicarea arestării preventive sau arestării la domiciliu și judecătorului de instrucție.

Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucție, în ședință închisă, cu participarea procurorului, apărătorului, învinuitului, cu excepția cazului în care învinuitul se eschivează de a participa la judecată la locul efectuării urmăririi penale sau la locul reținerii persoanei, precum și a reprezentantului

legal al acestuia. Prezentînd demersul în judecată, procurorul asigură participarea la ședința de judecată a învinuitului, înștiințează apărătorul și reprezentantul legal al învinuitului. În cazul neprezentării apărătorului înștiințat, judecătorul de instrucție asigură învinuitul cu apărător în conformitate cu Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. La deschiderea ședinței, judecătorul de instrucție anunță demersul care va fi examinat, apoi procurorul argumentează demersul, după aceasta sînt audiate alte persoane prezente la ședință.

În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de învinuit a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judecătorul eliberează un mandat de arestare care se înmînează procurorului și învinuitului și care se execută imediat.

Adresarea repetată cu demers privind aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu în privința aceleiași persoane în aceeași cauză, după respingerea demersului precedent, se admite numai dacă apar circumstanțe noi ce sîervesc temei pentru aplicarea față de învinuit a măsurii de arestare preventivă sau a arestării la domiciliu.

Judecătorul de instrucție este în drept să soluționeze chestiunea cu privire la necesitatea alegerii unei măsuri preventive mai ușoare. În cazul pronunțării hotărîrii privind liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune, învinuitul este ținut sub arest pînă cînd cauțiunea stabilită de judecător nu va fi depusă la contul de depozit al procuraturii.

Cererea de eliberare provizorie și examinarea acesteia. Cererea de eliberare provizorie, în condițiile art.191 sau 192 poate fi depusă de către bănuیت, învinuit, inculpat, de soțul, rudele lui apropiate în cursul urmării penale și în cursul judecării cauzei, pînă la terminarea cercetării judiciare în primă instanță.

Cererea va cuprinde numele, prenumele, domiciliul și calitatea procesuală a persoanei care o depune, precum și mențiunea despre cunoașterea dispozițiilor prezentului cod privind cazurile în care se admite revocarea eliberării provizorii

În cazul eliberării provizorii pe cauțiune, cererea va cuprinde și obligația depunerii cauțiunii, precum și mențiunea cunoașterii dispozițiilor prezentului cod privind cazurile de nerestituire a cauțiunii.

Cererea depusă la administrația locului de deținere a persoanei se remite instanței de judecată competente în termen de 24 de ore.

Admisibilitatea cererii de eliberare provizorie și soluționarea acesteia. Judecătorul de instrucție verifică corespunderea cererii de eliberare provizorie prevederilor art.191 sau 192. Dacă cererea nu corespunde acestor prevederi, judecătorul de instrucție, prin încheiere, respinge cererea ca inadmisibilă, fără citarea părților.

Dacă cererea corespunde cerințelor prevăzute în alin.(1) și este depusă de către bănuیت, învinuit, judecătorul de instrucție decide admisibilitatea cererii și fixează data soluționării acesteia, cu citarea părților.

Dacă cererea corespunde cerințelor prevăzute în alin.(1), dar este depusă de către o persoană dintre cele specificate în art.309, alta decît bănuیتul, învinuitul, judecătorul de instrucție, dispune aducerea bănuیتului, învinuitului, cerîndu-i să consemneze însușirea de către el a cererii, apoi decide admisibilitatea acesteia.

La deciderea admisibilității cererii de eliberare provizorie pe cauțiune, judecătorul de instrucție stabilește și quantumul cauțiunii, încunoștințînd despre aceasta persoana care a depus cererea. După prezentarea dovezii de depunere a cauțiunii pe contul instanței judecătorești, aceasta fixează termenul pentru soluționarea cererii.

La data fixată, judecătorul de instrucție judecă cererea de eliberare provizorie cu participarea procurorului, bănuیتului, învinuitului, apărătorului și reprezentantului lui legal, precum și persoanei care a depus cererea. Soluționarea cererii se face după ascultarea persoanelor prezente.

Dacă cererea este întemeiată și îndeplinește condițiile legii, judecătorul de instrucție, prin încheiere motivată, dispune eliberarea provizorie a bănuțitului, învinuitului, stabilind și obligațiile ce vor fi respectate de acesta.

Copia de pe încheiere sau, după caz, un extras din încheiere se trimite administrației locului de deținere a bănuțitului, învinuitului, precum și organului de poliție în raza teritorială a căruia locuiește bănuțitul, învinuitul.

Recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei sau privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii. Recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii se depune de către procuror, bănuțit, învinuit, apărătorul său, reprezentantul său legal în instanța care a adoptat încheierea ori prin intermediul administrației locului de deținere, în termen de 3 zile de la data adoptării încheierii. Pentru persoana arestată, termenul de 3 zile începe să curgă de la data înmînării copiei încheierii.

Administrația locului de detenție, primind recursul, este obligată să-l înregistreze și imediat să-l expedieze instanței care a adoptat încheierea, aducînd faptul la cunoștința procurorului.

Instanța care a adoptat încheierea, primind recursul, în termen de 24 de ore, îl trimite, cu materialele respective, instanței de recurs, numind data soluționării recursului și informînd despre aceasta procurorul și apărătorul. Instanța de recurs, primind recursul, solicită de la procuror materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei.

Procurorul, primind înștiințarea despre data examinării recursului, este obligat să prezinte în instanța de recurs, în termen de 24 de ore, materialele respective.

Controlul judiciar al legalității încheierii privind măsurile preventive aplicate și prelungirea duratei lor. Controlul judiciar al legalității încheierii judecătorului de instrucție privind măsurile preventive aplicate și prelungirea duratei lor, adoptate în condițiile art.307-310, se efectuează de către instanța judecătorească ierarhic superioară într-un complet format din 3 judecători.

Instanța de recurs judecă recursul în decurs de 3 zile din momentul primirii lui.

Controlul judiciar privind legalitatea arestării se efectuează în ședință închisă, cu participarea procurorului, bănuțitului, învinuitului, apărătorului și a reprezentantului lui legal. Neprezentarea bănuțitului, învinuitului care nu este privat de libertate și a reprezentantului lui legal, care au fost citați în modul prevăzut de lege, nu împiedică examinarea recursului.

La deschiderea ședinței de judecată în instanța de recurs, președintele ședinței anunță ce recurs va fi examinat, concretizează dacă persoanelor prezente la ședință le sînt clare drepturile și obligațiile lor. După aceea recurentul, dacă participă la ședință, argumentează recursul, apoi sînt audiate celelalte persoane prezente în ședință.

În urma controlului judiciar efectuat, instanța de recurs pronunță una din următoarele decizii:

1) admite recursul prin:

a) anularea măsurii preventive dispuse de judecătorul de instrucție sau anularea prelungirii duratei acesteia și, dacă este cazul, eliberarea persoanei de sub arest;

b) aplicarea măsurii preventive respective care a fost respinsă de judecătorul de instrucție, cu eliberarea mandatului de arestare sau aplicarea unei alte măsuri preventive, la alegerea instanței de recurs, însă nu mai aspră decît cea solicitată în demersul procurorului, sau cu prelungirea duratei măsurii respective;

2) respinge recursul.

În cazul în care în ședința de judecată nu au fost prezentate materiale ce confirmă legalitatea aplicării măsurii preventive respective sau prelungirii duratei ei, instanța de recurs pronunță decizia de anulare a măsurii preventive dispuse sau, după caz, a prelungirii duratei ei și eliberează persoana reținută sau arestată.

Copia de pe decizia instanței de recurs sau, după caz, mandatul de arestare se înmânează procurorului și bănuțului, învinuțului imediat, iar dacă a fost pronunțată o decizie prin care a fost anulată măsura preventivă sau anulată prelungirea duratei acesteia, copia de pe decizie se expediază în aceeași zi la locul de deținer a persoanei arestate sau, respectiv, la secția de poliție de la locul de trai al bănuțului, învinuțului. Dacă persoana în privința căreia a fost anulată arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu ori care a fost eliberată provizoriu, participă la ședința de judecată, ea se eliberează imediat din sala de ședință.

n caz de respingere a recursului, examinarea unui nou recurs privind aceeași persoană în aceeași cauză se admite la fiecare prelungire a duratei măsurii preventive respective sau la dispariția temeiurilor deținerii preventive.

Plngerea împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigații. Plngerile împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate specială de investigații pot fi înaintate judecătorului de instrucție de către bănuit, învinuț, apărător, partea vătămată, de alți participanți la proces sau de către alte persoane drepturile și interesele legitime ale cărora au fost încălcate de aceste organe, în cazul în care persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.

Persoanele indicate în alin.(1) sînt în drept de a ataca judecătorului de instrucție:

1) refuzul organului de urmărire penală:

- a) de a primi plîngerea sau denunțul privind pregătirea sau svrșirea infracțiunii;
- b) de a satisface demersurile în cazurile prevăzute de lege;
- c) de a începe urmărirea penală;

2) ordonanțele privind încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire penală;

3) alte acțiuni care afectează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei.

Plngerea poate fi înaintată, în termen de 10 zile, judecătorului de instrucție la locul aflării organului care a admis încălcarea.

Plngerea se examinează de către judecătorul de instrucție în termen de 10 zile, cu participarea procurorului și cu citarea persoanei care a depus plîngerea. Neprezentarea persoanei care a depus plîngerea nu împiedică examinarea plngerii. Procurorul este obligat să prezinte în instanță materialele respective. n cadrul examinării plngerii, procurorul și persoana care a depus plîngerea dau explicații.

Judecătorul de instrucție, considernd plîngerea întemeiată, adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările depistate ale drepturilor și libertăților omului sau ale persoanei juridice și, după caz, declară nulitatea actului sau acțiunii procesuale atacate. Constatnd că actele sau acțiunile atacate au fost efectuate în conformitate cu legea și că drepturile sau libertățile omului sau ale persoanei juridice nu au fost încălcate, judecătorul de instrucție pronunță o încheiere despre respingerea plngerii înaintate. Copia de pe încheiere se expediază persoanei care a depus plîngerea și procurorului.

ncheierea judecătorului de instrucție este irevocabilă.

MODULUL IX. JUDECATA ÎN PROCESUL PENAL

9.1 Noțiuni generale privind judecata ca fază a procesului penal și principiile specifice (condițiile generale) ale acesteia.

9.1.1 Noțiuni generale privind judecata ca fază a procesului penal.

În doctrina dreptului procesual penal, cuvântul **judecată** i se atribuie două sensuri.

Într-un sens, judecata are semnificatia de operatie logica prin care instanta solutioneaza cauza penala cu care a fost sesizata.

În alt sens, judecata reprezintă o fază a procesului penal desfășurată în fața instanței care este investită cu cercetarea, evaluarea și soluționarea conflictului de drept penal dedus înaintea sa.

Judecata, ca fază distinctă a procesului penal, se declanșează din momentul parvenirii cauzei în instanță și durează pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii penale.

Judecata are ca sarcină numai soluționarea procesului, fără a realiza cele dispuse prin hotărîrea adoptată. După pronunțarea soluției în cauză, procesul parcurge o altă fază, în cadrul căreia se pune în executare hotărîrea penală definitivă.

Obiectul judecării este soluționarea cauzei penale în mod definitiv, ceea ce presupune pronunțarea de către instanță a unei hotărîri legale și temeinice, susceptibilă de a fi pusă în executare, în scopul realizării depline și definitive a sarcinilor justiției penale.

Judecare cauzelor penale trece prin anumite trepte, fiecare realizînduse în fața altei instanțe și de un grad diferit, existența acestor trepte în activitatea de judecată este justificată de necesitatea instituirii unor posibilități privind realizarea controlului jurisdicțional. *Sistemul procesual penal în vigoare include trei grade de jurisdicție materializate prin judecată în primă instanță (în fond), judecata în apel și judecarea în recurs. Sporirea gradelor de jurisdicție în țara noastră pledează în favoarea ridicării calitative a actului de justiție.*

9.1.2 Principiile specifice (condițiile generale) ale fazei de judecată.

Principiile specifice fazei de judecată sunt regulile de bază consfințite legal care guvernază întreaga activitate desfășurată în fața instanței de la momentul parvenirii cauzei penale și pînă la soluționarea ei, asigurînd realizarea în modul cel mai consecvent a principiilor procesului penal.

Principiile judecării reflectă trăsăturile specifice acestei faze în raport cu urmărirea penală și punerea în executare a hotărîrilor judecătorești.

Sistemul condițiilor generale este format din:

9.1.2.1 Nemijlocirea, oralitatea și contradictorialitatea.

- Instanță de judecată este obligată, în cursul judecării cauzei, să cerceteze nemijlocit, sub toate aspectele, probele prezentate de părți sau administrate la cererea acestora, inclusiv să audieze inculpații, părțile vătămate, martorii, să cerceteze corpurile delictive, să dea citire rapoartelor de expertiză, proceselor-verbale și altor documente, precum și să examineze alte probe prevăzute de prezentul cod.
- Instanța de judecată, la judecarea cauzei, creează părții acuzării și părții apărării condițiile necesare pentru cercetarea multilaterală și în deplină măsură a circumstanțelor cauzei.

9.1.2.2 Egalitatea în drepturi a părților în fața instanței.

Procurorul, partea vătămată, partea civilă, apărătorul, inculpatul, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor beneficiază de drepturi egale în fața instanței de judecată în ce privește administrarea probelor, participarea la cercetarea acestora și formularea cererilor și demersurilor.

9.1.2.3 Publicitatea ședinței de judecată.

Ședința de judecată este publică, cu excepția cazurilor prevăzute în art.18 (publicitatea ședinței de judecată). La ședința publică poate fi prezentă orice persoană, cu excepția minorilor sub vârsta de 16 ani și

a persoanelor înarmate, președintele ședinței de judecată poate permite prezența la ședință a minorilor, precum și a persoanelor înarmate care sînt obligate să poarte armă din oficiu.

Președintele ședinței poate permite reprezentanților mass-media, în cazurile în care cauza prezintă interes public, să efectueze înregistrări audio, video și să fotografieze unele secvențe de la deschiderea ședinței în măsura în care acestea nu perturbază desfășurarea normală a ședinței și nu aduc atingere intereselor participanților la proces, președintele ședinței de judecată poate limita accesul publicului la ședință, ținînd seama de condițiile în care se judecă cauza.

9.1.2.4 Președintele ședinței de judecată.

Ședințele instanței de judecată sînt prezidate de către judecătorul sau președintele completului de judecată căruia i-a fost repartizată, președintele conduce ședința de judecată și, în interesele justiției, ia toate măsurile prevăzute de prezentul cod pentru asigurarea egalității în drepturi a părților, păstrînd obiectivitatea și imparțialitatea, creînd condiții necesare pentru examinarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a tuturor probelor prezentate de către părți sau administrate la cererea acestora.

Președintele ședinței de judecată pune în discuție cererile formulate de părți și instanța decide asupra lor. În cursul judecării, întrebările se pun prin intermediul președintelui. Acesta poate încuviința ca întrebările să fie adresate direct.

Președintele ședinței de judecată asigură respectarea ordinii în ședința de judecată, înlăturînd totul ce nu are legătură cu procesul de judecată. Președintele, de asemenea, verifică dacă participanții la proces își cunosc drepturile și obligațiile și le asigură exercitarea lor. În cazul în care vreunul din participanții la proces formulează obiecții împotriva acțiunilor președintelui ședinței, acestea se consemnează în procesul-verbal al ședinței.

9.1.2.5 Grefierul ședinței de judecată.

- **Grefierul** ședinței de judecată ia toate măsurile pregătitoare, care rezultă din dispozițiile prezentului cod și din indicațiile președintelui ședinței, necesare pentru ca la termenul de judecată fixat judecarea cauzei să nu fie amînată.
- Grefierul face apelul părților și al celorlalte persoane care vor participa la ședință, constată care din ele nu s-au prezentat și din care motive, despre ce face informație în ședință.
- Grefierul întocmește procesul-verbal al ședinței de judecată. Dacă în ședință apar divergențe între grefier și președintele ședinței referitor la conținutul procesului-verbal, grefierul este în drept să anexeze la procesul-verbal obiecțiile sale, grefierul este participant obligatoriu la ședința de judecată pe tot parcursul procesului și nu poate părăsi ședința fără permisiunea președintelui ședinței, astfel el poate fi și recuzat în cazurile prevăzute de art 84.CPP.El poartă răspundere penală pentru atribuțiile sale și exercitarea procesului verbal al ședinței de judecată.

9.1.2.6 Citarea părților la judecată.

Judecarea cauzei poate avea loc numai dacă părțile sînt legal citate și procedura de citare este îndeplinită. Neînfrățirea părții în instanța de judecată nu împiedică examinarea cauzei dacă în instanță s-a prezentat avocatul ales sau avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat, care a luat legătura cu partea reprezentată.

Partea prezentă la un termen de judecată nu mai este citată pentru termenele ulterioare, chiar dacă va lipsi la vreunul dintre aceste termene.

În cazul în care judecata se amîină, martorilor, experților, interpreților și traducătorilor prezenți li se aduce la cunoștință noul termen de judecată.

Cînd judecata se desfășoară în continuare, părțile și ceilalți participanți la proces nu se mai citează.

Militarii se citează la fiecare termen de judecată.În cazul citării persoanelor deținute, despre aceasta se înștiințează la fiecare termen de judecată și administrația locului de detenție a persoanei.

Persoanelor prezentate la citare li se eliberează, la solicitare, certificat prin care se justifică prezentarea lor la instanță.

9.1.2.7 Participarea procurorului la judecarea cauzei și efectele neprezentării lui. Renunțarea la învinuire.

Participarea procurorului la judecarea cauzei este obligatorie, la judecarea cauzei în primă instanță participă procurorul care a condus urmărirea penală sau, după caz, a efectuat de sine stătător urmărirea penală în cauza dată. În caz de imposibilitate a participării acestuia, procurorul ierarhic superior dispune participarea la ședință a altui procuror. În caz de necesitate, procurorul ierarhic superior poate dispune participarea unui grup de procurori.

- Neprezentarea procurorului la ședința de judecată atrage amânarea ședinței cu informarea despre acest fapt a procurorului ierarhic superior. Pentru lipsă nemotivată, procurorul este sancționat cu amendă judiciară în cazul în care aceasta a dus la cheltuieli judiciare suplimentare.
- Dacă, pe parcursul judecării cauzei, se constată că procurorul este în imposibilitate de a participa în continuare la ședință, el poate fi înlocuit cu un alt procuror. Procurorul care a intervenit în proces instanța îi oferă timp suficient pentru a lua cunoștință de materialele cauzei, inclusiv de cele cercetate în instanță, și pentru a se pregăti de participarea de mai departe în proces, însă înlocuirea procurorului nu necesită reluarea judecării cauzei de la început. Procurorul este în drept să solicite repetarea unor acțiuni procesuale deja efectuate în ședință în lipsa lui dacă are de concretizat chestiuni suplimentare.
- Dacă, în procesul judecării cauzei, ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată nu confirmă învinuirea adusă inculpatului, procurorul este obligat să renunțe parțial sau integral la învinuire. Renunțarea procurorului la învinuire se face prin ordonanță motivată și atrage adoptarea de către instanța de judecată a unei sentințe de achitare sau de încetare a procesului penal.

9.1.2.8 Participarea inculpatului la judecarea cauzei și efectele neprezentării lui.

Judecarea cauzei în primă instanță și în instanța de apel are loc cu participarea inculpatului, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul articol.

Judecarea cauzei în lipsa inculpatului poate avea loc în cazul:

- 1) când inculpatul se ascunde de la prezentarea în instanță;
- 2) când inculpatul, fiind în stare de arest, refuză să fie adus în instanță pentru judecarea cauzei și refuzul lui este confirmat și de apărătorul lui;
- 3) examinării unor cauze privitor la săvârșirea unor infracțiuni ușoare când inculpatul solicită judecarea cauzei în lipsa sa.

În cazul judecării cauzei în lipsa inculpatului, participarea apărătorului și, după caz, a reprezentantului lui legal este obligatorie, în caz de neprezentare a inculpatului în instanță, judecarea cauzei se amână, cu excepția cazurilor prevăzute la alin.2).

Instanța, în cazul neprezentării nemotivate a inculpatului la judecarea cauzei, este în drept să dispună aducerea silită a inculpatului și să-i aplice o măsură preventivă sau să o înlocuiască cu o altă măsură care va asigura prezentarea lui în instanță, iar la demersul procurorului, să dispună anunțarea inculpatului în căutare. Încheierea privind anunțarea inculpatului în căutare se execută de către organele afacerilor interne.

9.1.2.9 Participarea apărătorului la judecarea cauzei și efectele neprezentării lui.

Apărătorul, la judecarea cauzei, beneficiază de drepturi egale cu acuzatorul, în cazul neprezentării în ședință a apărătorului și al imposibilității de a-l înlocui în ședința respectivă, ședința de judecată se amână. Pentru lipsă nemotivată, apărătorul este sancționat cu amendă judiciară în cazul în care aceasta a dus la cheltuieli judiciare suplimentare.

Înlocuirea apărătorului care nu s-a prezentat la ședință se admite doar cu consimțământul inculpatului, dacă participarea apărătorului ales de inculpat este imposibilă pe o durată care depășește 5 zile, instanța amână ședința și propune inculpatului să-și aleagă un alt apărător, iar în caz de refuz al inculpatului de a-și alege alt apărător, instanța decide solicitarea desemnării, de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Pentru înlocuirea apărătorului în condițiile prezentului alineat, instanța stabilește inculpatului un termen de 5 zile.

Instanța îi oferă apărătorului care a intervenit în proces timp suficient și îi asigură posibilitățile respective pentru a lua cunoștință de materialele cauzei, inclusiv de cele cercetate în instanță, și pentru a se pregăti de participarea de mai departe în proces, însă înlocuirea apărătorului nu necesită reluarea judecării cauzei de la început. Apărătorul este în drept să solicite repetarea unor acțiuni procesuale deja efectuate în ședință în lipsa lui dacă are de concretizat chestiuni suplimentare.

9.1.2.10 Participarea părții vătămate la judecarea cauzei și efectele neprezentării ei .

Judecarea cauzei în primă instanță și în instanța de apel se desfășoară cu participarea părții vătămate sau a reprezentantului ei, cu excepțiile prevăzute de prezentul cod , în caz de neprezentare motivată a părții vătămate, instanța, consultând opiniile părților, decide judecarea cauzei sau amânarea ei în funcție de faptul dacă cauza poate fi judecată în lipsa părții vătămate fără a-i leza drepturile și interesele.

La cererea întemeiată a părții vătămate, instanța o poate elibera de prezența la ședința de judecată, obligînd-o să se prezinte la un anumit termen stabilit pentru audierea ei.

În caz de neprezentare nemotivată în instanță pentru audiere, partea vătămată poate fi adusă silit și poate fi supusă amenzii judiciare.

9.1.2.11 Participarea părții civile și părții civilmente responsabile la judecarea cauzei și efectele neprezentării lor.

În caz de neprezentare în instanță a părții civile sau a reprezentantului ei instanța lasă acțiunea civilă fără soluționare și, în acest caz, partea civilă își menține dreptul de a intenta acțiunea în modul prevăzut de procedura civilă. Instanța, la cererea întemeiată a părții civile sau a reprezentantului ei, poate decide judecarea acțiunii civile în lipsa acesteia.

Neprezentarea părții civilmente responsabile sau a reprezentantului ei la instanța de judecată nu împiedică soluționarea acțiunii civile.

9.1.3 Limitele judecării cauzei

Judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu.

Modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare. Modificarea învinuirii în sensul agravării situației inculpatului se admite numai în cazurile și în condițiile prevăzute de prezentul cod.

9.1.4 Modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei.

Procurorul care participă la judecarea cauzei penale în primă instanță și în instanța de apel este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decît cea incriminată anterior, aducînd la cunoștință inculpatului, apărătorului lui și, după caz, reprezentantului legal al inculpatului noua învinuire. În asemenea situație, instanța, la cererea inculpatului și a apărătorului lui, acordă termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după ce judecarea cauzei continuă. În instanța de apel, procurorul poate modifica acuzarea în sensul agravării doar în cazul în care a declarat apel.

Dacă, în cadrul judecării cauzei, se constată că inculpatul a săvârșit o altă infracțiune sau că au apărut circumstanțe noi care vor influența la încadrarea juridică a învinuirii aduse lui, sau că infracțiunea incriminată a fost comisă în coparticipare cu altă persoană care a fost scoasă neîntemeiat sau ilegal de sub urmărire penală, instanța, la cererea procurorului, amîna examinarea cauzei pe un termen de pînă la o lună și o restituie procurorului pentru efectuarea urmăririi penale privind această infracțiune sau pentru reluarea urmăririi penale , pentru formularea unei învinuirii noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. În primul caz, instanța restituie dosarul penal fără rechizitoriu și fără procesul-verbal al ședinței de judecată și anexele la el, iar în situația cînd cauza se restituie procurorului în vederea reluării urmăririi penale în privința persoanei scoase anterior de sub urmărire penală pentru aceeași faptă, instanța restituie dosarul penal cu rechizitoriu. După aceasta, materialele noi, dobîndite în cadrul urmăririi penale, se aduc la cunoștință inculpatului, apărătorului acestuia și celorlalți participanți interesați , apoi

cauza se prezintă în instanța respectivă pentru continuarea judecării. La demersul procurorului, termenul stabilit în prezentul alineat poate fi prelungit de instanță pînă la 2 luni, la expirarea căruia cauza, în mod obligatoriu, se trimite instanței pentru continuarea judecării.

Dacă, în urma înaintării unei învinuiri noi, mai grave, se schimbă competența de judecare a cauzei penale, instanța, prin încheiere, trimite cauza penală după competență.

9.1.5 Prezentarea probelor suplimentare . Renunțarea la probe.

Instanța de judecată, la cererea părților, poate amîna ședința de judecată pe o perioadă de pînă la o lună pentru ca acestea să prezinte probe suplimentare în cazul în care ele consideră că probele prezentate în instanță sînt insuficiente pentru confirmarea pozițiilor lor. Probele prezentate suplimentar se cercetează în ședința de judecată în mod obișnuit. Dacă părțile nu prezintă probe suplimentare în termenul cerut, instanța soluționează cauza în baza probelor existente.

Părțile, în procesul judecării cauzei, pot renunța la unele probe pe care le-au propus.

După punerea în discuție a renunțării la probe, instanța dispune neexaminarea acestora dacă nu s-a solicitat examinarea lor de către altă parte.

9.1.6 Suspendarea și reluarea judecării cauzei.

Suspendarea judecării cauzei se dispune în cazul în care se constată că inculpatul suferă de o boală gravă care îi împiedică participarea la judecarea cauzei. Instanța dispune suspendarea și reluarea judecării cauzei după suspendare prin încheiere motivată.

Dacă în cauza penală sînt mai mulți inculpați unul dintre care s-a îmbolnăvit grav, procesul penal în privința acestuia se suspendă pînă la însănătoșire, iar în privința celorlalți inculpați judecarea cauzei continuă. Apărătorul inculpatului în privința căruia procesul a fost suspendat participă la judecarea cauzei celorlalți inculpați și îl reprezintă dacă infracțiunea a fost săvîrșită cu participație.

Pentru inculpatul în privința căruia procesul a fost suspendat, procesul se reia din faza de judecată la care a fost suspendat. Inculpatul și apărătorul său sînt în drept să solicite repetarea oricăror acțiuni procesuale efectuate în lipsa inculpatului dacă acesta are de concretizat suplimentar anumite chestiuni.

9.1.7 Amînarea ședinței de judecată.

În cazul în care cauza nu poate fi judecată din motivul neprezentării în ședință a uneia din părți sau a martorilor ori din alte motive întemeiate, instanța, în urma consultării părților, decide amînarea ședinței și dispune părții obligate să prezinte probe să ia măsurile respective pentru asigurarea prezenței persoanelor care nu s-au prezentat și pentru asigurarea judecării cauzei la data fixată de instanță, hotărîrea instanței privind amînarea ședinței se adoptă prin încheiere motivată, care se consemnează în procesul-verbal al ședinței.

Încetarea procesului penal în ședința de judecată. În cazul în care fapta persoanei constituie o contravenție administrativă, instanța încetează procesul penal și, concomitent, soluționează cauza conform prevederilor Codului contravențional al Republicii Moldova.

9.1.8 Ordinea și solemnitatea ședinței de judecată. Măsurile care se iau față de cei ce încalcă ordinea ședinței de judecată.

Judecarea cauzei se efectuează în condiții care asigură buna funcționare a instanței judecătorești și securitatea participanților la proces.

La intrarea judecătorului sau completului de judecată în sala de ședință, grefierul anunță: “Intră instanța, rog s-o onorați” și toți cei prezenți în sală se ridică în picioare. După aceasta, la invitația președintelui ședinței, toți își ocupă locurile.

Toți participanții la ședința de judecată se adresează către instanță cu cuvintele: “Onorată instanță” sau “Onorată judecată”, după care, stînd în picioare, fac declarații, formulează cereri, răspund la întrebări. Persoanele prezente în sala de ședință, inclusiv participanții la ședința de judecată, sînt obligați să se supună dispozițiilor președintelui ședinței privind menținerea ordinii în ședință.

- Președintele ședinței de judecată veghează asupra menținerii ordinii și solemnității ședinței, fiind în drept de a lua măsurile necesare în acest scop. Dacă inculpatul încalcă ordinea ședinței și nu se supune dispozițiilor președintelui ședinței, ultimul îi atrage atenția asupra necesității

respectării disciplinei, iar în caz de repetare a încălcării ori de abatere gravă de la ordine, judecătorul sau, după caz, completul de judecată dispune îndepărtarea lui din sala de judecată, continuând procesul în lipsa acestuia. Sentința, însă, se pronunță în prezența inculpatului sau se aduce la cunoștința acestuia imediat după pronunțare.

- Dacă procurorul sau avocatul încalcă ordinea ședinței de judecată și nu se supun dispozițiilor președintelui ședinței, ei pot fi sancționați cu amendă judiciară și despre comportamentul lor sînt informați Procurorul General, respectiv Uniunea Avocaților și ministrul justiției.
- Dacă partea vătămată, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor tulbură ordinea ședinței de judecată sau nu se supun dispozițiilor președintelui ședinței, instanța poate dispune, prin încheiere, îndepărtarea lor din sala de ședință. Celelalte persoane prezente la ședința de judecată, pentru aceleași acțiuni, pot fi îndepărtate din sală prin dispoziția președintelui ședinței.

Persoanele menționate în ultimul rînd, în cazul manifestării de lipsă de respect față de judecată prin tulburarea ordinii în ședința de judecată, precum și prin săvîrșirea unor fapte care denotă desconsiderare vădită față de judecată, prin încheierea instanței, pot fi supuse unei amenzi judiciare.

Constatarea infracțiunilor de audiență. Dacă, în cursul judecării cauzei, se săvîrșește o faptă prevăzută de Codul penal, judecătorul de instrucție sau, după caz, președintele ședinței constată această faptă, identifică făptuitorul și aceasta se consemnează în procesul-verbal. Extrasul din procesul-verbal se înmînează procurorului. Instanța, dacă este cazul, poate dispune reținerea făptuitorului prin încheiere, a cărei copie împreună cu făptuitorul se trimit de îndată procurorului.

9.1.9 Procesul-verbal al ședinței de judecată.

La judecarea cauzei în primă instanță și în instanța de apel, desfășurarea ședinței de judecată se consemnează în procesul-verbal întocmit de greșier. Procesul-verbal se scrie la computer și se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii. În cazul în care nu este posibilă utilizarea computerului, procesul-verbal se scrie de mîna, fiind ulterior scris la computer. Pentru a asigura plenitudinea procesului-verbal, în cadrul ședințelor de judecată se utilizează mijloace de înregistrare audio și/sau video ori alte mijloace tehnice. Utilizarea mijloacelor tehnice pentru înregistrarea ședinței de judecată se consemnează în procesul-verbal.

Procesul-verbal al ședinței de judecată trebuie să cuprindă:

- 1) ziua, luna, anul, denumirea instanței și ora începerii ședinței;
- 2) numele și prenumele judecătorilor, greșierului și interpretului, dacă acesta participă;
- 3) numele și prenumele părților și ale celorlalte persoane care participă la proces și sînt prezente la ședința de judecată, precum și ale celor care lipsesc, cu arătarea calității lor procesuale și cu mențiunea privitoare la îndeplinirea procedurii de citare;
- 4) mențiunea dacă ședința este publică sau închisă;
- 5) enunțarea infracțiunii pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și legea în care a fost încadrată fapta;
- 6) consemnarea tuturor acțiunilor instanței în ordinea în care ele s-au desfășurat;
- 7) cererile și demersurile formulate de părți și de ceilalți participanți la proces și încheierile date de instanță, fie consemnate în procesul-verbal, fie întocmite separat, cu mențiunea respectivă în procesul-verbal;
- 8) documentele și alte probe care au fost cercetate în ședința de judecată;
- 9) faptele de încălcare a ordinii în sala de ședință și măsurile luate față de cei care le-au comis;
- 10) rezumatul dezbaterilor judiciare, al replicii, precum și al rezumatului ultimului cuvînt al inculpatului;
- 11) ora cînd s-a pronunțat hotărîrea judecătorească și mențiunea că inculpatului i s-a explicat procedura și termenul de atac.

Procesul-verbal se redactează de greșier în termen de 48 de ore de la terminarea ședinței și se semnează de președintele ședinței și de greșier. Dacă există înregistrări audio și/sau video ale ședinței de judecată, greșierul le folosește după ședința de judecată pentru a verifica exactitatea procesului-verbal.

Președintele ședinței de judecată, în decursul a 5 zile lucrătoare de la data semnării fixată expres în procesul-verbal, înștiințează în scris participanții la proces despre întocmirea și semnarea procesului-

verbal și asigură acestora posibilitatea de a lua cunoștință de procesul-verbal al ședinței de judecată și de a primi copii de pe acesta.

În termen de 3 zile lucrătoare de la data anunțării semnării procesului-verbal, participanții la proces au dreptul să formuleze obiecții asupra lui, indicând inexactitățile și motivele pentru care îl consideră incomplet.

Obiecțiile la procesul-verbal se examinează de către președintele ședinței de judecată care, pentru anumite concretizări, poate chema persoana care le-a formulat. Rezultatul examinării obiecțiilor, în caz de acceptare a lor, se formulează printr-o rezoluție pe textul obiecțiilor, iar în caz de respingere – prin încheiere motivată. Obiecțiile și încheierea asupra lor se anexează la procesul-verbal.

Participanții la proces au dreptul la o copie de pe procesul-verbal și de pe înregistrarea audio și/sau video a ședinței de judecată.

9.1.10 Soluționarea cauzei și Procedura deliberării.

Judecătorul care judecă cauza unipersonal stabilește după încheierea susținerilor orale locul, data și ora pronunțării hotărârii motivate. În cazul în care cauza se judecă de un complet de judecători, în urma deliberării se adoptă dispozitivul hotărârii sau hotărârea integrală, în ultimul caz pronunțându-se asupra tuturor aspectelor esențiale. Pronunțarea dispozitivului hotărârii sau a hotărârii integrale este publică, fapt despre care se consemnează în procesul-verbal.

Hotărârea motivată se pronunță în termen de pînă la 30 de zile. În situații excepționale, cînd, raportată la complexitatea cauzei, pronunțarea nu poate avea loc în termenul prevăzut, instanța poate amîna pronunțarea pentru cel mult 15 zile. Copia de pe hotărârea motivată se înmînează participanților prezenți la ședința de judecată. Participanților care nu s-au prezentat în ședința de judecată li se expediază, în termen de 3 zile, copia de pe hotărârea motivată.

La deliberare iau parte numai judecătorii în fața cărora a avut loc judecarea cauzei. Completul de judecată deliberază în secret. Divulgarea celor discutate în timpul deliberării este interzisă.

Completul de judecată deliberază sub conducerea președintelui ședinței toate chestiunile prevăzute de lege care urmează să fie soluționate. Fiecare chestiune urmează să fie formulată astfel ca să se poată da răspuns afirmativ sau negativ. Hotărârea se ia, de regulă, în unanimitate. În cazul în care pe chestiunea deliberată unanimitatea nu poate fi obținută, hotărârea se ia cu majoritatea de voturi.

Dacă din deliberare rezultă mai mult decît două păreri, judecătorul care opinează pentru soluția cea mai severă trebuie să se alătore celei mai apropiate de părerea sa. Nimeni dintre judecători nu are dreptul să se abțină la nici una din chestiunile care se soluționează. În toate cazurile, președintele votează ultimul.

Hotărârea motivată se semnează de toți judecătorii care au participat la deliberare.

În cazul în care unul din judecătorii completului de judecată are o opinie separată, el o expune în scris, motivînd-o, totodată fiind obligat să semneze hotărârea adoptată cu majoritatea de voturi.

Pronunțarea hotărârii. Partea dispozitivă a hotărârii motivate se pronunță în ședință publică de către președintele ședinței sau de către unul din judecătorii completului de judecată, asistat de grefier.

9.1.11 Felurile hotărîrilor instanței de judecată.

Instanța de judecată, la înfăptuirea justiției în cauzele penale, **adoptă sentințe, decizii, hotărîri și încheieri.**

Hotărîrea prin care cauza penală se soluționează în fond de prima instanță se numește sentință. Hotărîrea prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului, recursului în anulare, precum și hotărîrea pronunțată de instanța de apel și de recurs la rejudecarea cauzei, se numesc decizii. Toate celelalte hotărîri date de instanțe în cursul judecării cauzelor se numesc încheieri.

Încheierile instanței judecătorești. Toate chestiunile care apar în timpul judecării cauzei se soluționează prin încheiere a instanței de judecată.

Încheierile privind măsurile preventive, de ocrotire și asigurătorii, recuzările, declinarea de competență, strămutarea cauzei, dispunerea expertizei, precum și încheierile interlocutorii, se adoptă sub formă de documente aparte și se semnează de judecător sau, după caz, de toți judecătorii din completul de

judecată. Încheierile instanței asupra celorlalte chestiuni se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată.

Încheierile date pe parcursul judecării cauzei se pronunță public.

MODULUL X. PUNEREA PE ROL A CAUZEI PENALE.

10.1 Repartizarea cauzei parvenite pentru judecare.

Cauza penală parvenită în instanță se repartizează, în termen de o zi, judecătorului sau, după caz, completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul programului informațional automatizat de gestionare a dosarelor. Extrasul din programul informațional automatizat sau încheierea președintelui instanței de judecată cu privire la repartizarea aleatorie a cauzei se anexează la dosar.

10.2 Ședința preliminară

În termen de cel mult 3 zile de la data la care cauza a fost repartizată pentru judecare, judecătorul sau, după caz, completul de judecată, studiind materialele dosarului, fixează termenul pentru ședința preliminară, care va începe în cel mult 20 de zile de la data repartizării cauzei, cu excepția infracțiunilor flagrante. Ședința preliminară în cauzele în care sînt inculpați minori sau arestați se face de urgență și cu prioritate, pînă la expirarea termenului de arest stabilit anterior. În cazul posibilității judecării cauzei în procedură de urgență, judecătorul pune cauza pe rol fără a ține ședința preliminară și ia măsurile necesare pentru pregătirea și desfășurarea ședinței de judecare a cauzei ca aceasta să nu fie amînată.

Ședința preliminară constă în soluționarea, cu participarea părților, a chestiunilor legate de punerea pe rol a cauzei. Ședința preliminară se ține cu respectarea condițiilor generale de judecare a cauzei, prevăzute la capitolul I din prezentul titlu, care se aplică în mod corespunzător.

În ședința preliminară se soluționează chestiunile privind:

- 1) cererile și demersurile înaintate, precum și recuzările declarate;
- 2) lista probelor care vor fi prezentate de către părți la judecarea cauzei;
- 3) trimiterea cauzei după competență sau, după caz, încetarea, totală sau parțială, a procesului penal;
- 4) suspendarea procesului penal;
- 5) fixarea termenului de judecată;
- 6) măsurile preventive și de ocrotire.

10.3 Examinarea cererilor, demersurilor și recuzărilor

La soluționarea cererilor, demersurilor și recuzărilor înaintate de către părți la ședința preliminară, părțile își expun opiniile asupra chestiunii în cauză. În cazul în care cererile, demersurile sau recuzările au fost respinse, ele pot fi înaintate repetat în ședință la judecarea cauzei.

10.4 Prezentarea și examinarea listei probelor.

Părțile sînt obligate să prezinte în ședința preliminară lista probelor pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost cercetate pe parcursul urmăririi penale. Copia de pe lista probelor prezentate instanței de către parte, aceasta o înmînează, în mod obligatoriu, și părții oponente. Părții civile și părții civilmente responsabile li se înmînează lista probelor care se referă la acțiunea civilă.

Instanța, ascultînd opiniile părților prezente, decide asupra pertinentei probelor propuse în liste și dispune care din ele să fie prezentate la judecarea cauzei. La judecarea cauzei în fond, însă, partea poate solicita repetat prezentarea probelor recunoscute impertinente în ședința preliminară.

10.5 Trimiterea cauzei în instanța de judecată competentă.

În cazul în care judecarea cauzei nu ține de competența instanței sesizate, aceasta, prin încheiere motivată, dispune trimiterea cauzei în instanța de judecată competentă. Despre aceasta se anunță părțile care nu au participat la ședința preliminară.

10.6 Numirea cauzei spre judecare.

La numirea cauzei spre judecare, instanța decide asupra următoarelor chestiuni:

- 1) locul, data și ora la care se va judeca cauza;

- 2) procedura în care se va judeca cauza – generală sau specială;
- 3) admiterea apărătorului ales de inculpat sau, dacă acesta nu are apărător ales, solicitarea desemnării acestuia de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat;
- 4) lista persoanelor a căror prezență la judecarea cauzei va fi asigurată de către părți;
- 5) judecarea cauzei în lipsa inculpatului, dacă legea permite aceasta;
- 6) judecarea cauzei în ședință publică sau închisă și limba în care va avea loc judecarea cauzei;
- 7) măsurile preventive și de ocrotire.

La stabilirea datei și orei pentru judecarea cauzei se va lua în considerare complexitatea acțiunilor ce urmează a fi întreprinse de către părți pînă la judecarea cauzei, numărul și posibilitatea de prezentare a părților, martorilor, reprezentanților, apărătorului, însă nu poate depăși termenul de 30 de zile de la data desfășurării ședinței preliminare. Fixînd cauza pentru judecare, instanța obligă părțile să asigure la data stabilită, prezența în instanță a persoanelor pe care le-au solicitat în listele prezentate de ele.

Dacă una din părți este în imposibilitate de a asigura prezența vreunei persoane din lista prezentată, ea poate solicita, prin cerere, citarea acestor persoane de către instanța de judecată.

În cazul în care cauza a fost trimisă în instanța de judecată fără ca învinuitul să ia cunoștință de materialele dosarului și fără a primi copia de pe rechizitoriu, iar în ședința preliminară învinuitul s-a prezentat, instanța dispune executarea acestor măsuri de către procuror.

Fixînd cauza pentru judecare, instanța dispune menținerea, schimbarea, revocarea sau încetarea, după caz, a măsurii preventive, în conformitate cu prevederile prezentului cod.

10.7 Desfășurarea ședinței preliminare și a doptarea încheierii.

Ședința preliminară începe cu anunțarea numelui și prenumelui judecătorului sau, după caz, al judecătorilor completului de judecată, al procurorului și grefierului. După aceasta, pe marginea chestiunilor prevăzute în art.346-351, își exprimă opiniile reprezentanții părții acuzării, apoi ai părții apărării. Președintele ședinței de judecată poate pune întrebări părților în orice moment. Cu privire la propunerile, cererile și demersurile înaintate de părți, fiecare din participanții la ședință este în drept să-și expună opinia sa. Desfășurarea ședinței preliminare se consemnează într-un proces-verbal în conformitate cu prevederile art.336, care se aplică în mod corespunzător. Procesul-verbal se semnează de către președintele ședinței și grefier.

1) Instanța de judecată soluționează, prin încheiere, chestiunile prevăzute în art.346 - 351.

2) În cazul în care ședința preliminară se ține de către un singur judecător, el poate adopta încheierea respectivă imediat în ședință sau anunță întrerupere pentru a o adopta, apoi o pronunță public.

În cazul în care ședința preliminară se efectuează de un complet de judecători, încheierea respectivă se adoptă în camera de deliberare.

Încheierea adoptată în ședința preliminară este definitivă.

MODULUL XI. Modulul JUDECATA ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ

11.1 Partea 1-a pregătitoare a ședinței de judecată

11.1.1 Deschiderea ședinței de judecată

La data și ora fixată pentru judecare, președintele ședinței de judecată deschide ședința și anunță care cauză penală va fi judecată.

11.1.2 Verificarea prezentării în instanță

După apelul părților și celorlalte persoane citate, grefierul raportează prezentarea în instanță și motivele neprezentării celor care lipsesc.

11.1.3 Îndepărtarea martorilor din sala de ședință

După apelul martorilor, președintele ședinței de judecată cere ca ei să părăsească sala de ședință și le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviințarea lui. Președintele ia măsuri ca martorii audiați să nu comunice cu cei neaudiați.

11.1.4 Stabilirea identității interpretului, traducătorului și explicarea drepturilor și obligațiilor acestora.

Președintele ședinței stabilește identitatea și competența interpretului, traducătorului și explică drepturile și obligațiile lor.

Interpretul, traducătorul sînt preveniți, contra semnătură, asupra răspunderii ce o poartă în caz de interpretare sau traducere intenționat incorectă, conform Codul penal.

11.1.5 Stabilirea identității inculpatului.

Președintele ședinței de judecată stabilește identitatea inculpatului, și anume:

- 1) numele, prenumele și patronimicul;
- 2) anul, luna, ziua și locul nașterii, cetățenia;
- 3) domiciliul;
- 4) ocupația și datele despre evidența militară;
- 5) situația familială și datele despre existența la întreținerea lui a altor persoane;
- 6) studiile;
- 7) datele despre invaliditate;
- 8) datele despre existența titlurilor speciale, gradelor de calificare și a distincțiilor de stat;
- 9) dacă posedă limba în care se desfășoară procesul;
- 10) dacă a fost în această cauză în stare de reținere sau de arest și în ce perioadă;
- 11) alte date referitoare la persoana inculpatului.

Președintele ședinței verifică dacă inculpatului i-a fost înmînată informația în scris privind drepturile și obligațiile sale, copia de pe rechizitoriu și dacă îi sînt clare aceste documente.

11.1.6 Stabilirea identității expertului și specialistului și explicarea drepturilor și obligațiilor lor

Dacă la judecarea cauzei participă expertul sau specialistul, președintele stabilește identitatea și competența acestora și le explică drepturile și obligațiile prevăzute în art.90 și 91.

11.1.7 Soluționarea chestiunilor privitoare la participarea apărătorului.

Președintele ședinței de judecată anunță numele și prenumele apărătorului și constată dacă inculpatul acceptă asistența juridică a acestui apărător, renunță la el cu schimbarea lui sau singur își va exercita apărarea. Președintele ședinței de judecată verifică, totodată, dacă nu sînt circumstanțe care fac imposibilă participarea apărătorului la procesul penal.

În caz de neprezentare a vreunui martor, a expertului sau a specialistului legal citați, instanța, ascultînd opiniile părților asupra acestei chestiuni, dispune continuarea ședinței și ia măsurile respective pentru asigurarea prezenței lor, dacă aceasta este necesar, sau dispune părții care nu a asigurat prezența să o asigure la ședința următoare.

11.1.8 Formularea și soluționarea cererilor sau demersurilor.

Președintele ședinței întreabă fiecare parte în proces dacă are careva cereri sau demersuri. Cererile sau demersurile formulate vor fi argumentate, iar dacă se solicită administrarea unor probe noi, se vor

indica faptele și circumstanțele ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află acestea, iar în privința martorilor, experților și specialiștilor se va indica identitatea și adresa lor în cazul în care partea nu poate asigura prezența lor în instanța de judecată. Cererile sau demersurile formulate se soluționează de către instanță după audierea opiniilor celorlalte părți asupra cerințelor înaintate.

11.1.9 Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Pînă la începerea cercetării judecătorești, inculpatul poate declara, personal prin înscris autentic, că recunoaște săvîrșirea faptelor indicate în rechizitoriu și solicită ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Judecata nu poate avea loc pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, decît dacă inculpatul declară că recunoaște în totalitate faptele indicate în rechizitoriu și nu solicită administrarea de noi probe.

În cadrul ședinței preliminare sau pînă la începerea cercetării judecătorești, instanța îl întreabă pe inculpat dacă solicită ca judecata să aibă loc pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, pe care le cunoaște și asupra cărora nu are obiecții, apoi acordă cuvîntul procurorului, părții vătămate și celorlalte părți asupra cererii formulate.

Instanța de judecată admite, prin încheiere, cererea dacă din probele administrate rezultă că faptele inculpatului sînt stabilite și dacă sînt suficiente date cu privire la persoana sa pentru a permite stabilirea unei pedepse și procedează la audierea inculpatului potrivit regulilor de audiere a martorului.

În caz de admitere a cererii, președintele explică persoanei vătămate dreptul de a deveni parte civilă și întreabă partea civilă, partea civilmente responsabilă dacă propun administrarea de probe, după care instanța procedează la dezbateri judiciare. Dezbaterile judiciare se compun din discursurile procurorului, apărătorului și inculpatului, care pot lua încă o dată cuvîntul în formă de replică.

În caz de admitere a cererii privind judecarea cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, sentința se adoptă în condițiile prevăzute de prezentul cod, cu derogările din prezentul articol.

Inculpatul care a recunoscut săvîrșirea faptelor indicate în rechizitoriu și a solicitat ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu închisoare, cu muncă neremunerată în folosul comunității și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu amendă. Dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață, se aplică pedeapsa închisorii de 30 de ani.

În caz de respingere a cererii, instanța dispune judecarea cauzei în procedură generală.

11.2 Partea a 2-a Cercetarea judecătorească

Cercetarea judecătorească , numită și anchetă judecătorească , este cea mai important și mai complexă parte a judecării în fond , de buna ei desfășurare depinzînd în mare măsură stabilirea adevărului în cauză.

Anume aici se manifestă în toată amploarea principiul cotractorialității procesului penal , în care dovedire acuzări se pune exclusiv în sarcina acuzatorului de stat. Această activitate constă în reluarea în faza judecării a activității de cercetare , efectuată în cursul urmăririi penale , prin readministrarea probelor în fața primei instanțe de judecată .

Spre deosebire de activitățile premergătoare , care au ca scop pregătirea condițiilor pentru desfășurarea activităților de judecată , cercetarea judecătorească are ca scop crearea condițiilor necesare pentru soluționarea prin judecată a cauzelor penale; fiindcă judecata presupune, în primul rînd , cunoașterea realității conflictului de drept penal dedus în fața instanței iar această cunoaștere trebuie să se întemeieze pe probele administrate și verificate în fața instanței.

În cadrul și prin intermediul cercetării judecătorești se înscrie și stringerea materialului probator prin administrare de noi probe și verificarea prin readministrare a probelor stînse în cursul urmăririi penale.

În literatura de specialitate se menționează , pe bună dreptate , ca cercetarea judecătorească constituie partea centrală a producerii în primă instanță.

Unii autori susțin ca obiectul cercetării judecătorești este verificarea probelor adunate la urmărirea penală și stabilirea noilor probe, iar scopurile se reduc la crearea bazelor eventualei sentințe.

Ordinea de examinare a probelor este determinată de mulțimea factorilor pe care acuzatorul de stat este obligat să-i cunoască și să știe să analizeze , pentru ca , aplicându-i la cauza penală concretă , să poată propune singura soluție justă. Printre acestea sunt:

- Versiunile propuse de acuzator ;
- Recunoaștere deplină , parțială sau negarea de către inculpat a vinovăției sale;
- Tipul infracțiunii ;
- Volumul și complexitatea cauzei penale ;
- Numărul inculpaților și existența contradicțiilor în declarațiile lor;
- Vârsta inculpaților ;
- Stabilitatea poziției părților vătămate și a martorilor;
- Calitatea urmăririi penale.

Această listă nu este exhaustivă și poate fi continuată.

11.2.1 Ordinea cercetării judecătorești

În cadrul cercetării judecătorești, în primul rând se cercetează probele prezentate de către partea acuzării.

Instanța, la cererea părților sau a altor participanți la proces, poate modifica ordinea de cercetare a probelor dacă aceasta este necesar pentru buna desfășurare a cercetării judecătorești. Inculpatul poate cere să fie audiat la începutul cercetării probelor sau la orice etapă a cercetării judecătorești.

11.2.2 Începerea cercetării judecătorești

Președintele ședinței de judecată anunță începerea cercetării judecătorești. Cercetarea judecătorească începe cu expunerea de către procuror a învinuirii formulate. Dacă în procesul penal a fost pornită o acțiune civilă, se expune și aceasta.

În cazul în care a fost prezentată referință la rechizitoriu, președintele ședinței de judecată aduce la cunoștința celor prezenți conținutul acesteia.

Președintele ședinței de judecată întreabă inculpatul dacă îi este clară învinuirea adusă, dacă acceptă să facă declarații și să răspundă la întrebări. În cazul în care inculpatului nu-i este clară învinuirea formulată, procurorul îi face explicațiile respective.

După executarea acțiunilor menționate mai sus, procurorul prezintă spre examinare probele acuzării.

11.2.3 Audierea inculpatului

Dacă inculpatul acceptă să fie audiat, președintele ședinței de judecată îl întreabă în ce relații se află cu partea vătămată și îi propune să declare tot ce știe despre fapta pentru care cauza a fost trimisă în judecată. Primii îi pot pune întrebări apărătorul și participanții la proces din partea apărării, apoi procurorul și ceilalți participanți din partea acuzării.

Președintele ședinței și, după caz, ceilalți judecători pot pune întrebări inculpatului după ce i-au pus întrebări părțile, însă întrebări cu caracter de concretizare pot fi puse de președintele ședinței de judecată și judecători în orice moment al audierii.

Dacă în cauza penală sînt mai mulți inculpați, audierea fiecăruia dintre ei se face în prezența celorlalți inculpați.

Audierea unui inculpat în lipsa unui alt inculpat care participă la judecarea cauzei se admite numai la cererea părților, în baza unei încheieri motivate, cînd aceasta este necesar pentru stabilirea adevărului. În acest caz, după întoarcerea inculpatului înlăturat, acestuia i se aduce la cunoștință conținutul declarațiilor făcute în lipsa lui și i se dă posibilitate să pună întrebări inculpatului audiat în lipsa lui.

Inculpatul poate fi audiat ori de câte ori este necesar în cursul cercetării judecătorești și el poate să facă declarații suplimentare oricând, cu permisiunea președintelui ședinței de judecată. Președintele ședinței de judecată respinge întrebările sugestive și cele care nu se referă la cauză.

11.2.4 Citirea declarațiilor inculpatului

Citirea declarațiilor inculpatului depuse în cursul urmăririi penale, precum și reproducerea înregistrărilor audio și video ale acestora, pot avea loc, la cererea părților, în cazurile:

- 1) când există contradicții esențiale între declarațiile depuse în ședința de judecată și cele depuse în cursul urmăririi penale;
- 2) când cauza se judecă în lipsa inculpatului.

Aceeași regulă se aplică și în cazurile în care se dă citire declarațiilor inculpatului depuse anterior în instanță sau în fața judecătorului de instrucție, dacă acesta din urmă l-a informat despre posibilitatea citirii lor în instanță.

Nu se admite reproducerea înregistrării audio sau video fără a se da citire, în prealabil, declarațiilor consemnate în procesul-verbal respectiv.

11.2.5 Audierea celorlalte părți

Audierea părții vătămate se efectuează în conformitate cu dispozițiile ce se referă la audierea martorilor și care se aplică în mod corespunzător. Victima sau, după caz, partea vătămată, la cererea acesteia sau la demersul procurorului, poate fi audiată în lipsa inculpatului, asigurându-i ultimului posibilitatea de a lua cunoștință de declarații și de a pune întrebări persoanei audiate.

Audierea părții civile și a părții civilmente responsabile se face conform dispozițiilor ce se referă la audierea inculpatului, care se aplică în mod corespunzător.

Partea vătămată poate fi audiată ori de câte ori este necesar în cursul cercetării judecătorești și ea poate să facă declarații suplimentare oricând cu permisiunea președintelui ședinței.

11.2.6 Audierea martorilor

Martorii se audiază fiecare separat și în lipsa martorilor care încă nu au fost audiați. Primii sînt audiați martorii din partea acuzării.

Audierea martorului se efectuează în condițiile prevăzute în art.105-110, care se aplică în mod corespunzător. În caz de necesitate, martorul, la cerere sau în baza demersului procurorului, poate fi audiat în lipsa inculpatului, care este înlăturat din ședință, asigurându-i-se ultimului posibilitatea de a lua cunoștință de declarații și de a pune întrebări prin intermediul apărătorului său persoanei audiate.

Părțile la proces sînt în drept să pună întrebări martorului. Primii pun întrebări participanții la proces ai acelei părți care a solicitat audierea martorului, iar apoi ceilalți participanți. Președintele ședinței și ceilalți judecători pot pune întrebări martorului în condițiile prevăzute în art.367 alin.(2).

Fiecare din părți poate pune întrebări suplimentare pentru a elucida și a completa răspunsurile date la întrebările altor părți.

Președintele ședinței poate permite martorului audiat să părăsească sala de ședință înainte de terminarea cercetării judecătorești, dar numai după audierea opiniilor părților la proces pe această chestiune. Martorul a cărui lipsă nu este justificată, în cazul în care partea insistă să fie audiat, poate fi supus aducerii silite.

Citirea în ședința de judecată a declarațiilor martorului depuse în cursul urmăririi penale, precum și reproducerea înregistrărilor audio și video ale acestora, pot avea loc, la cererea părților, în cazurile:

- 1) când există contradicții esențiale între declarațiile depuse în ședința de judecată și cele depuse în cursul urmăririi penale;

- 2) când martorul lipsește în ședință și absența lui este justificată fie prin imposibilitatea absolută de a se prezenta în instanță, fie prin motive de imposibilitate de a asigura securitatea lui, cu condiția că audierea martorului a fost efectuată cu confruntarea dintre acest martor și bănuit, învinuit sau martorul a fost audiat în conformitate cu art.109 și 110.

11.2.7 Examinarea corpurilor delictive

Corpurile delictive prezentate de părți pot fi examinate în orice moment al cercetării judecătorești. Atît la cererea uneia din părți, cît și din inițiativa instanței, corpurile delictive pot fi prezentate pentru examinare părților, martorilor, expertului sau specialistului. Persoanele cărora le-au fost prezentate corpurile delictive pot atrage atenția instanței asupra diferitor circumstanțe legate de examinarea acestora, fapt ce se consemnează în procesul-verbal al ședinței. Corpurile delictive care nu pot fi aduse în sala de ședință pot fi examinate, dacă este necesar, la locul aflării lor.

11.2.8 Cercetarea documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale

Primele sînt cercetate documentele și procesele-verbale ale acțiunilor procesuale propuse de partea acuzării, apoi cele propuse de partea apărării.

Pot fi citite, integral sau parțial, procesele-verbale ale acțiunilor procesuale care confirmă circumstanțe și fapte constatate prin percheziție, ridicare, cercetare la fața locului, examinare corporală, reconstituirea faptei, efectuarea măsurilor speciale de investigații, constatarea tehnico-științifică și medico-legală, raportul de expertiză și prin alte mijloace de probă, precum și documentele anexate la dosar sau prezentate în ședința de judecată, dacă în ele sînt expuse sau ele confirmă circumstanțe care au importanță în cauza dată. Documentele prezentate în ședința de judecată se anexează la dosar în baza unei încheieri.

Cercetarea documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale se efectuează prin citirea lor de către partea care a cerut cercetarea lor sau de către președintele ședinței de judecată.

11.2.9 Terminarea cercetării judecătorești

După cercetarea tuturor probelor din dosar și a celor prezentate la judecarea cauzei, președintele ședinței de judecată întreabă părțile dacă doresc să dea explicații suplimentare ori să formuleze cereri sau, după caz, demersuri noi pentru completarea cercetării judecătorești.

Dacă nu au fost formulate cereri sau demersuri noi sau după soluționarea cererilor și demersurilor formulate și îndeplinirea în cazurile necesare a acțiunilor procesuale suplimentare, președintele ședinței de judecată declară cercetarea judecătorească terminată.

Președintele ședinței de judecată explică părților că ele, în dezbaterile judiciare, și instanța, la adoptarea sentinței, sînt în drept să facă trimiteri numai la probele cercetate în ședința de judecată.

11.3 Partea a 3-a Dezbaterele judiciare și ultimul cuvînt al inculpatului

11.3.1 Anunțarea și ordinea dezbaterilor judiciare

După terminarea cercetării judecătorești, președintele ședinței de judecată anunță dezbaterile judiciare.

Dezbaterile judiciare constau din cuvîntările procurorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, apărătorului și inculpatului cînd apărătorul nu participă în cauza dată sau dacă inculpatul cere cuvîntul. Dacă există mai mulți reprezentanți ai părților, ordinea cuvîntărilor lor o stabilește instanța.

În cazul în care cel puțin una din persoanele care participă la dezbateri cere termen pentru pregătirea către dezbateri, președintele ședinței de judecată anunță întrerupere, cu indicarea duratei ei.

11.3.2 Conținutul dezbaterilor judiciare

În cuvîntările lor, participanții la dezbateri nu au dreptul să se refere la probe noi care nu au fost examinate în cadrul cercetării judecătorești. În cazul în care trebuie prezentate probe noi, participanții la dezbateri pot cere reluarea cercetării judecătorești, indicînd, totodată, care anume circumstanțe vor fi cercetate suplimentar și în baza căror noi probe. Instanța, ascultînd opiniile celorlalte părți, adoptă o încheiere motivată privind admiterea sau respingerea cererii sau demersului respectiv.

Instanța nu poate limita durata dezbaterilor la un anumit timp, însă președintele ședinței de judecată are dreptul să întrerupă cuvîntările participanților la dezbateri dacă aceștia, în susținerile lor, depășesc limitele cauzei ce se judecă.

Între cuvântări nu se admit întreruperi, însă, pentru motive întemeiate dezbaterile pot fi întrerupte, dar întreruperea nu poate depăși 3 zile.

Replica

După ce au luat cuvântul toți participanții la dezbateri, ei pot să mai ia o dată cuvânt în replică în legătură cu cele spuse în cuvântările ulterioare. Dreptul la ultima replică aparține întotdeauna apărătorului sau inculpatului, după caz.

11.3.3 Ultimul cuvânt al inculpatului

După terminarea dezbaterilor judiciare, președintele ședinței acordă ultimul cuvânt inculpatului.

În timpul în care inculpatul are ultimul cuvânt, nu i se pot pune întrebări și el nu poate fi întrerupt decât în cazul în care el se referă la alte împrejurări decât cele care se referă la cauză.

Dacă inculpatul, în ultimul cuvânt, relevă fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța poate dispune reluarea cercetării judecătorești pentru verificarea acestora.

Concluzii scrise

După închiderea dezbaterilor și rostirea ultimului cuvânt, părțile pot să depună instanței concluzii scrise privitor la soluția propusă de ele în cauză. Concluziile propuse de părți nu au caracter obligatoriu pentru instanță.

Concluziile scrise se anexează la procesul-verbal.

11.4 Partea a 4-Deliberarea și adoptarea sentinței

Pînă la producerea sentinței ca act procesual care va soluționa fondul cauzei aceasta va tre prin etapa deliberării (cînd judecătorul sau completul de judecată o elaborează recurgînd la un complex de acțiuni analitice) și etapa adoptării (cînd judecătorul sau instanța de judecată îi conferă forma prevăzută de norma procesuală penală).

Deliberare reprezintă o totalitate de acțiuni prin care instanța, după încheierea dezbaterilor judiciare, recurge la verificarea și evaluarea materialului probator și procedural al cauzei, în vederea aprecierii definitive asupra acestuia și a soluției ce urmează să fie dată conflictului de drept penal ori o consfăuire a membrilor completului asupra problemelor supuse acestei operațiuni în care fiecare membru al completului de judecată își exprimă punctul de vedere relativ la toate aspectele dezbătute, precum și la soluțiile ce urmează a se adopta la rezolvarea cauzei.

11.4.1 Obiectul deliberării

Completul de judecată sau judecătorul, cînd judecă singur cauza, deliberază mai întîi asupra chestiunilor de fapt și apoi asupra chestiunilor de drept.

Deliberarea se face asupra chestiunilor prevăzute în art.385(cheltuieli care trebuie să le soluționeze instanța de judecată la adoptarea sentinței).

11.4.2 Reluarea cercetării judecătorești

Dacă în cursul deliberării instanța constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei, instanța poate relua cercetarea judecătorească prin încheiere motivată. La reluarea cercetării judecătorești, în caz de neprezentare a părților la pronunțare, instanța numește o nouă dată pentru ședință, ce nu poate depăși termenul de 15 zile de la data stabilită pentru pronunțare, cu citarea părților și a persoanelor interesate.

După terminarea cercetării judecătorești suplimentare, instanța ascultă din nou dezbaterile judiciare și oferă ultimul cuvânt inculpatului.

11.4.3 Sentința judecătorească

Instanța hotărăște asupra învinuirii înaintate inculpatului prin adoptarea sentinței de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal.

Sentința se adoptă în numele legii.

Sentința instanței de judecată trebuie să fie legală, întemeiată și motivată.

Instanța își întemeiază sentința numai pe probele care au fost cercetate în ședința de judecată.

11.4.4 Chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța de judecată la adoptarea sentinței

La adoptarea sentinței, instanța de judecată soluționează următoarele chestiuni în următoarea consecutivitate:

- 1) dacă a avut loc fapta de săvârșirea căreia este învinuit inculpatul;
- 2) dacă această faptă a fost săvârșită de inculpat;
- 3) dacă fapta întrunește elementele infracțiunii și de care anume lege penală este prevăzută ea;
- 4) dacă inculpatul este vinovat de săvârșirea acestei infracțiuni;
- 5) dacă inculpatul trebuie să fie pedepsit pentru infracțiunea săvârșită;
- 6) dacă există circumstanțe care atenuează sau agravează răspunderea inculpatului și care anume;
- 7) ce măsură de pedeapsă urmează să fie stabilită inculpatului, luând în considerare și recomandările serviciului de resocializare, dacă o asemenea anchetă a fost efectuată;
- 8) dacă măsura de pedeapsă stabilită inculpatului trebuie să fie executată de inculpat sau nu;
- 9) tipul penitenciarului în care urmează să execute pedeapsa închisorii;
- 10) dacă trebuie admisă acțiunea civilă, în folosul cui și în ce sumă;
- 11) dacă trebuie reparată paguba materială atunci când nu a fost intentată acțiunea civilă;
- 12) dacă urmează să fie ridicat sechestrul asupra bunurilor;
- 13) ce trebuie să se facă cu corpurile delictive;
- 14) cine și în ce proporție trebuie obligat să plătească cheltuielile judiciare;
- 15) dacă urmează să fie revocată, înlocuită sau aplicată o măsură preventivă în privința inculpatului;
- 16) dacă în privința inculpatului recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii urmează să fie aplicat tratament medical forțat de alcoolism sau narcomanie.

Dacă inculpatul este învinuit de săvârșirea mai multor infracțiuni, instanța soluționează chestiunile arătate în alin.pct.1)-13) pentru fiecare infracțiune în parte.

Dacă de săvârșirea infracțiunii sînt învinuiți mai mulți inculpați, instanța soluționează chestiunile prevăzute în alin.(1) referitor la fiecare inculpat în parte.

Dacă, în cursul urmăririi penale sau judecării cauzei, s-au constatat încălcări ale drepturilor inculpatului, precum și s-a stabilit din vina cui au fost comise aceste încălcări, instanța examinează posibilitatea reducerii pedepsei inculpatului drept recompensă pentru aceste încălcări.

11.4.5 Examinarea chestiunii privind starea de responsabilitate a inculpatului

Dacă, în timpul urmăririi penale sau cercetării judiciare, s-a pus chestiunea stării de responsabilitate a inculpatului, instanța de judecată este obligată să soluționeze această chestiune încă o dată la adoptarea sentinței.

În cazul în care se constată că inculpatul se afla în timpul săvârșirii faptei în stare de iresponsabilitate sau după săvârșirea infracțiunii s-a îmbolnăvit de o boală mintală care a devenit temei pentru a-l recunoaște iresponsabil, instanța adoptă o sentință în conformitate cu prevederile capitolului II din titlul III din Partea specială.

11.4.6 Soluționarea acțiunii civile

O dată cu sentința de condamnare, instanța de judecată, apreciind dacă sînt dovedite temeiurile și mărimea pagubei cerute de partea civilă, admite acțiunea civilă, în tot sau în parte, ori o respinge.

În cazul cînd se dă o sentință de achitare, instanța:

- 1) respinge acțiunea civilă dacă nu s-a constatat existența faptei incriminate sau fapta nu a fost săvârșită de inculpat;
- 2) nu se pronunță asupra acțiunii civile dacă inculpatul a fost achitat pentru că nu sînt întrunite elementele infracțiunii sau există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, prevăzute în art.35 al Codului penal.

În cazuri excepționale cînd, pentru a stabili exact suma despăgubirilor cuvenite părții civile, ar trebui amînată judecarea cauzei, instanța poate să admită, în principiu, acțiunea civilă, urmînd ca asupra cuantumului despăgubirilor cuvenite să hotărască instanța civilă.

11.4.7 Asigurarea acțiunii civile și a confiscării speciale

În caz de admitere a acțiunii civile, instanța de judecată poate dispune, înainte ca sentința să fi devenit definitivă, să fie luate măsuri pentru asigurarea acestei acțiuni dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior.

La pronunțarea sentinței cu confiscarea specială a bunurilor persoanei condamnate, instanța de judecată ia măsuri pentru a asigura confiscarea acestora dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior.

Sentința de condamnare

Sentința de condamnare se adoptă numai în condiția în care, în urma cercetării judecătorești, vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii a fost confirmată prin ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată.

Sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale și citite în instanța de judecată în absența lor.

Declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale pot fi puse la baza sentinței de condamnare numai în ansamblu cu alte probe suficiente de învinuire și cu condiția că, la urmărirea penală, a avut loc confruntarea cu bănuitul, învinuitul sau că martorul a fost audiat în condițiile art.109 și 110, în cazul în care inculpatul nu a participat la confruntare cu acest martor în cadrul ședinței de judecată.

Sentința de condamnare se adoptă:

- 1) cu stabilirea pedepsei care urmează să fie executată;
- 2) cu stabilirea pedepsei și cu liberarea de executarea ei în cazul amnistiei conform art.107 din Codul penal și în cazurile prevăzute în art.89 alin.(2) lit.a), b), c), e), f) și g) din Codul penal;
- 3) fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute în art.57 și 58 din Codul penal, cu liberarea de pedeapsă în cazul prevăzut în art.93 din Codul penal sau al expirării termenului de prescripție.

La adoptarea sentinței de condamnare cu stabilirea pedepsei care urmează să fie executată, instanța stabilește categoria pedepsei, mărimea ei și începutul calculării termenului executării pedepsei.

La adoptarea sentinței de condamnare cu liberarea de pedeapsă sau, după caz, sentinței de condamnare fără stabilirea pedepsei, instanța argumentează în baza căror temeuri, prevăzute de Codul penal, adoptă sentința dată.

Sentința de achitare se adoptă dacă:

- 1) nu s-a constatat existența faptei infracțiunii;
- 2) fapta nu a fost săvârșită de inculpat;
- 3) fapta inculpatului nu întrunește elementele infracțiunii;
- 4) fapta nu este prevăzută de legea penală;
- 5) există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei.

În cazul achitării persoanei în temeiul alin.(1) pct.2), organul de urmărire penală este obligat să continue urmărirea penală pentru identificarea făptuitorului.

Sentința de achitare duce la reabilitarea deplină a inculpatului.

Sentința de încetare a procesului penal

Sentința de încetare a procesului penal se adoptă dacă:

- 1) lipsește plîngerea părții vătămate, plîngerea a fost retrasă sau părțile sau împăcat;
- 2) a intervenit decesul inculpatului;
- 3) persoana nu a atins vârsta pentru tragere la răspundere penală;
- 4) există o hotărîre judecătorească definitivă asupra aceleiași persoane pentru aceeași faptă;
- 5) există o hotărîre a organului de urmărire penală asupra aceleiași persoane pentru aceeași faptă de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală sau de clasare a procesului penal;
- 6) există alte circumstanțe care exclud sau condiționează pornirea urmăririi penale și tragerea la răspundere penală; precum și

7) În cazurile prevăzute în art.54-56 din Codul penal.

Sentiința se întocmește în limba în care s-a desfășurat judecarea cauzei, de unul din judecătorii care au participat la adoptarea ei.

Sentiința constă din partea introductivă, partea descriptivă și dispozitiv.

Sentiința se semnează de toți judecătorii care au participat la adoptarea ei. Judecătorul care are opinie separată semnează și el sentiința.

11.4.8 Partea introductivă a sentiinței

În partea introductivă a sentiinței se arată:

- 1) că sentiința a fost pronunțată în numele legii;
- 2) data și locul adoptării sentiinței;
- 3) denumirea instanței de judecată care a adoptat sentiința, numele judecătorului sau, după caz, al judecătorilor completului de judecată, grefierului, interpretului, traducătorului, procurorului, apărătorului;
- 4) dacă ședința a fost publică sau închisă;
- 5) datele privind identitatea inculpatului prevăzute în art.358 alin.(1);
- 6) legea penală care prevede infracțiunea de săvârșirea căreia este învinuit inculpatul.
- 7) datele referitoare la termenul de examinare a cauzei.

11.4.9 Partea descriptivă a sentiințe

Partea descriptivă a sentiinței de condamnare trebuie să cuprindă:

- 1) descrierea faptei criminale, considerată ca fiind dovedită, indicându-se locul, timpul, modul săvârșirii ei, forma și gradul de vinovăție, motivele și consecințele infracțiunii;
- 2) probele pe care se întemeiază concluziile instanței de judecată și motivele pentru care instanța a respins alte probe;
- 3) indicații asupra circumstanțelor care atenuază sau agravează răspunderea;
- 4) în cazul când o parte a acuzației este considerată neîntemeiată – temeiurile pentru aceasta;
- 5) încadrarea juridică a acțiunilor inculpatului, motivele pentru modificarea învinuirii dacă la judecată s-a efectuat așa ceva;
- 6) mențiunea referitor la recidivă.

Instanța de judecată este obligată, de asemenea, să motiveze:

- 1) stabilirea pedepsei cu închisoare, dacă sancțiunea legii penale prevede și alte categorii de pedepse;
- 2) aplicarea unei pedepse mai ușoare decât cea prevăzută de lege;
- 3) aplicarea unei condamnări cu suspendarea condiționată a executării pedepsei;
- 4) rezolvarea chestiunilor legate de condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de aplicarea altor categorii de liberare de pedeapsa penală, prevăzute în art.89 din Codul penal.

Partea descriptivă a sentiinței de achitare trebuie să cuprindă:

- 1) indicarea învinuirii pe baza căreia cauza în privința învinuitului a fost trimisă în judecată;
- 2) descrierea circumstanțelor cauzei constatate de instanța de judecată și enunțarea temeiurilor pentru achitarea inculpatului, cu indicarea motivelor pentru care instanța respinge probele aduse în sprijinul acuzației. Nu se admite introducerea în sentiința de achitare a unor formulări ce ar pune la îndoială nevinovăția celui achitat.

Partea descriptivă a sentiinței de încetare a procesului penal trebuie să conțină descrierea și motivarea temeiurilor pentru încetarea procesului penal.

Partea descriptivă a sentiințelor de condamnare sau achitare ori de încetare a procesului penal trebuie să conțină motivele pe care este întemeiată hotărârea instanței cu privire la acțiunea civilă sau la repararea pagubei materiale cauzate de infracțiune.

Dispozitivul sentiinței de condamnare

În dispozitivul sentiinței de condamnare trebuie să fie arătate:

- 1) numele, prenumele și patronimicul inculpatului;

2) constatarea că inculpatul este vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de legea penală;

3) categoria și mărimea pedepsei aplicate inculpatului pentru fiecare infracțiune constatată ca dovedită, pedeapsa definitivă pe care urmează să o execute; categoria penitenciarului în care trebuie să execute pedeapsa cel condamnat la închisoare; data de la care începe executarea pedepsei; durata termenului de probă în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și cui îi revine obligația de a supraveghea pe cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. În caz dacă instanța îl găsește pe inculpat vinovat, dar îl liberează de pedeapsă pe baza prevederilor respective ale Codului penal, ea este dator să menționeze aceasta în dispozitivul sentinței;

4) dispoziția despre computarea reținerii, arestării preventive sau arestării la domiciliu, dacă inculpatul pînă la darea sentinței se afla în stare de arest;

5) dispoziția privitoare la măsura preventivă ce se va aplica inculpatului pînă cînd sentința va deveni definitivă;

6) obligațiile puse în seama condamnatului cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.

Dacă inculpatul este învinuit în baza mai multor articole ale legii penale, în dispozitivul sentinței trebuie să se indice precis în baza căror anume articole el a fost achitat și în baza cărora a fost condamnat.

În toate cazurile, pedeapsa trebuie să fie precizată astfel încît la executarea sentinței să nu apară nici un fel de îndoieli cu privire la categoria și mărimea pedepsei stabilite de instanța de judecată.

În cazurile prevăzute în art.66 din Codul penal, dispozitivul sentinței va cuprinde, de asemenea, și dispoziția în vederea ridicării gradului militar sau special, titlului special, gradului de calificare (clasificare) sau a distincțiilor de stat ale inculpatului.

În cazul condamnării unui cetățean străin sau apatrid cu reședință permanentă în alt stat, dispozitivul sentinței va cuprinde explicații privind dreptul de a cere transferarea condamnatului în țara de reședință.

11.4.10 Dispozitivul sentinței de achitare sau de încetare a procesului penal

Dispozitivul sentinței de achitare sau de încetare a procesului penal trebuie să cuprindă:

1) numele, prenumele și patronimicul inculpatului;

2) dispoziția de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal și motivul pe care se întemeiază achitarea sau încetarea procesului;

3) dispoziția de revocare a măsurii preventive, dacă o astfel de măsură a fost aplicată;

4) dispoziția de revocare a măsurilor de asigurare a acțiunii civile și a eventualei confiscări speciale, dacă astfel de măsuri au fost luate.

11.4.11 Restituirea dosarului penal

Dacă instanța de judecată a pronunțat o sentință de achitare pe motiv că fapta nu a fost săvârșită de inculpat, la cererea procurorului, acestuia i se restituie dosarul penal și el reia urmărirea penală în vederea identificării făptuitorului infracțiunii.

11.4.12 Alte chestiuni care trebuie soluționate în dispozitivul sentinței

Dispozitivul sentinței de condamnare, precum și al celei de achitare sau de încetare a procesului penal, pe lîngă chestiunile enumerate în art.395 și 396, în cazurile necesare, trebuie să mai cuprindă:

1) hotărîrea cu privire la acțiunea civilă înaintată sau hotărîrea pronunțată din oficiu de către instanță referitor la repararea pagubei;

2) hotărîrea cu privire la confiscarea specială;

3) hotărîrea cu privire la corpurile delictive;

4) hotărîrea cu privire la măsurile de ocrotire;

5) dispoziția referitoare la repartizarea cheltuielilor judiciare;

6) dispoziția referitoare la procedura și termenul declarării apelului sau a recursului împotriva sentinței, după caz.

11.4.13 Punerea în libertate a inculpatului arestat

Dacă inculpatul a fost achitat sau eliberat de pedeapsă, sau eliberat de executarea pedepsei, sau a fost condamnat la o pedeapsă neprivativă de libertate, sau în privința lui a fost încetat procesul penal,

instanța, dacă inculpatul se află în stare de arest, îl pune imediat în libertate chiar în sala ședinței de judecată. În caz de condamnare la închisoare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl eliberează pe inculpat de sub arest.

MODULUL XII. CĂILE ORDINARE DE ATAC

12.1 Secțiunea 1 Apelul

12.1.1 Hotărârile supuse apelului

Sentiințele pot fi atacate cu apel în vederea unei noi judecări în fapt și în drept a cauzei, cu excepția sentiințelor pronunțate de către instanțele judecătorești privind infracțiunile pentru a căror săvârșire legea prevede exclusiv pedeapsă nonprivativă de libertate.

Încheierile date în primă instanță pot fi atacate cu apel numai o dată cu sentiința cu excepția cazurilor în care, potrivit legii, pot fi atacate separat.

Apelul declarat împotriva sentiinței se consideră făcut și împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost date după pronunțarea sentiinței.

12.1.2 Persoanele care pot declara apel

Pot declara apel:

- 1) procurorul, în ce privește latura penală și latura civilă;
- 2) inculpatul, în ce privește latura penală și latura civilă. Sentiințele de achitare sau de încetare a procesului penal pot fi atacate și în ce privește temeiurile achitării sau încetării procesului penal;
- 3) partea vătămată, în ce privește latura penală;
- 4) partea civilă și partea civilmente responsabilă, în ce privește latura civilă;
- 5) martorul, expertul, interpretul, traducătorul și apărătorul, în ce privește cheltuielile judiciare cuvenite acestora;
- 6) orice persoană ale cărei interese legitime au fost prejudiciate printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

Apelul poate fi declarat în numele persoanelor menționate în pct.2)-4) și de către apărător sau reprezentantul lor legal.

12.1.3 Termenul de declarare a apelului

Termenul de apel este de 15 zile de la data pronunțării sentiinței integrale, dacă legea nu dispune altfel.

În cazurile prevăzute în art.401 alin.(1) pct.5) și 6), calea de atac poate fi exercitată de îndată după pronunțarea încheierii, prin care instanța a dispus asupra cheltuielilor judiciare sau a luat o altă măsură, dar nu mai târziu de 15 zile de la pronunțarea sentiinței prin care s-a soluționat cauza. Judecarea apelului se face numai după soluționarea cauzei în fond, în afară de cazul când procesul a fost suspendat.

Dacă procurorul care a participat la judecarea cauzei sau partea vătămată a declarat în termen apel în defavoarea inculpatului, procurorul participant în instanța de apel, în termen de 15 zile de la data primirii de către parte a copiei apelului declarat, poate declara apel suplimentar, în care poate invoca motive adăugătoare de apel.

Dacă inculpatul declară apel în termen și își înlocuiește apărătorul, noul apărător, în termen de 15 zile de la data primirii de către parte a copiei apelului declarat, poate declara apel suplimentar pentru inculpat, în care poate invoca motive adăugătoare de apel.

În cazul declarării apelurilor suplimentare în condițiile alin.(4) și (5), copiile de pe apelurile suplimentare se înmânează părților și se acordă timp necesar pentru pregătirea către judecarea apelurilor.

12.1.4 Repunerea în termen a apelului

Apelul declarat după expirarea termenului prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen dacă instanța de apel constată că întârzierea a fost determinată de motive întemeiate, iar apelul a fost declarat în cel mult 15 zile de la începerea executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.

Pînă la soluționarea repunerii în termen, instanța de apel poate suspenda executarea hotărîrii.

Apelul peste termen

Participantul la proces care a lipsit atît la judecarea, cît și la pronunțarea sentiinței și nu a fost informat despre adoptarea sentiinței poate declara apel și peste termen, dar nu mai târziu de 15 zile de la data începerii executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.

Apelul declarat peste termen nu suspendă executarea sentinței.

Instanța de apel poate suspenda executarea sentinței atacate.

12.1.5 Declaraarea apelului

Apelul se declară prin cerere scrisă.

Cererea de apel trebuie să conțină:

1) denumirea instanței la care se depune apelul;

2) numele și prenumele apelantului, calitatea procesuală și adresa lui;

3) denumirea instanței care a pronunțat sentința, data sentinței, numele și prenumele inculpatului în privința căruia se atacă sentința;

4) conținutul și motivele cerințelor apelantului;

5) indicarea probelor și mijloacelor cu ajutorul cărora acestea pot fi administrate, dacă se invocă necesitatea administrării de noi probe. Poate invoca administrarea de noi probe numai procurorul și avocatul care nu au participat la judecarea cauzei în primă instanță. Părțile care au participat la judecarea cauzei în primă instanță pot invoca administrarea de noi probe numai dacă despre acestea nu au știut la momentul judecării cauzei sau dacă instanța de fond a respins cererea de a le administra;

6) data declarării apelului și semnătura apelantului;

7) lista documentelor ce se anexează la cererea de apel.

Pentru persoana care nu poate să semneze, cererea de apel se atestă de un judecător de la instanța a cărei hotărîre se atacă. Cererea poate fi atestată și de secretarul consiliului local al localității unde domiciliază apelantul.

Cererea de apel se depune la instanța a cărei sentință se atacă, cu atîtea copii cîți participanți la proces sînt. Persoana arestată poate depune cererea de apel la administrația locului de deținere, fără a anexa copii.

După expirarea termenului stabilit pentru declararea apelului, instanța de judecată care a pronunțat sentința trimite, în termen de 5 zile, dosarul penal împreună cu apelul și cu copiile acestuia în instanța de apel despre ce informează părțile.

Retragerea apelului

Pînă la începerea cercetării judecătorești la instanța de apel, oricare dintre părți își poate retrage apelul declarat. Retragerea trebuie să fie făcută de apelant.

Apelul declarat de procuror poate fi retras și de procurorul ierarhic superior.

În cazul retragerii apelului, instanța de apel încetează procedura de apel.

Efectul suspensiv al apelului

Apelul declarat în termen este suspensiv de executare atît în ce privește latura penală, cît și latura civilă, în afară de cazul cînd legea dispune altfel.

Efectul devolutiv al apelului și limitele lui

Instanța de apel judecă apelul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de apel și numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces.

În limitele prevederilor arătate în alin.(1), instanța de apel este obligată ca, în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant, să examineze aspectele de fapt și de drept ale cauzei, însă fără a înrăutăți situația apelantului.

Neagravarea situației în propriul apel

Instanța de apel, soluționînd cauza, nu poate crea o situație mai gravă pentru persoana care a declarat apel. În apelul declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța de apel nu poate agrava situația acesteia.

Efectul extensiv al apelului

Instanța de apel examinează cauza prin extindere cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, avînd dreptul de a hotărî și în privința lor, fără să creeze acestor părți o situație mai gravă.

Repartizarea cauzelor parvenite cu apel, fixarea termenului de judecată a apelului și prezența părților.

Cauzele penale parvenite cu apel se repartizează în ordinea prevăzută la art. 344.

În termen de pînă la 10 zile de la data de la care i-a fost repartizată, președintele completului de judecată căruia i-a fost repartizată cauza fixează termenul de judecată a apelului, iar dacă este necesar, fixează termen pentru ședința preliminară care se desfășoară conform prevederilor art.345.

Judecarea apelului se face cu citarea părților și înmînarea copiilor de pe apel.

Judecarea apelului are loc în prezența inculpatului, cînd acesta se află în stare de arest.

Neprezentarea părților legal citate în instanța de apel nu împiedică examinarea cauzei.

Dacă este necesar, instanța de apel poate recunoaște prezența părților obligatorie și ia măsurile corespunzătoare pentru asigurarea prezenței lor.

La judecarea apelului, participarea procurorului, precum și a apărătorului, dacă interesele justiției o cer, este obligatorie. Apelul poate fi judecat în lipsa nemotivată a avocatului în măsura în care nu se încalcă dreptul la apărare.

12.1.6 Procedura judecării apelului

La judecarea apelului se aplică regulile generale pentru judecarea cauzelor în primă instanță, cu excepțiile prevăzute în Partea specială titlul II capitolul IV secțiunea 1.

Președintele ședinței anunță cauza ce urmează a fi judecată și verifică prezența părților, apoi anunță numele și prenumele judecătorilor din completul de judecată, ale procurorului, ale grefierului, precum și ale interpretului și traducătorului dacă aceștia participă, ale apărătorului și precizează dacă nu au fost formulate cereri de recuzare. După aceasta, președintele ședinței verifică dacă părțile prezente au făcut alte cereri sau demersuri și asupra lor instanța de apel dă o încheiere.

Instanța de apel, la cererea părților, poate cerceta suplimentar probele administrate în primă instanță și poate administra probe noi.

În cazul în care invocă necesitatea administrării de noi probe, părțile trebuie să indice aceste probe și mijloacele cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum și motivele care au împiedicat prezentarea lor în primă instanță.

Președintele ședinței oferă cuvîntul apelantului, intimatului, apărătorilor și reprezentanților lor, apoi procurorului. Dacă între apelurile declarate se află și apelul procurorului, primul cuvînt îl are acesta.

Părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi apărute în procesul dezbaterilor.

Inculpatul are cel din urmă cuvîntul.

12.1.7 Judecarea apelului

Instanța de apel, judecînd apelul, verifică legalitatea și temeinicia hotărîrii atacate în baza probelor examinate de prima instanță, conform materialelor din cauza penală, și în baza oricăror probe noi prezentate instanței de apel.

Instanța de apel verifică declarațiile și probele materiale examinate de prima instanță prin citirea lor în ședința de judecată, cu consemnarea în procesul-verbal.

În cazul în care declarațiile persoanelor care au fost audiate în prima instanță se contestă de către părți, la solicitarea acestora, persoanele care le-au depus pot fi audiate în instanța de apel conform regulilor generale pentru examinarea cauzelor în primă instanță.

În vederea soluționării apelului, instanța de apel poate da o nouă apreciere probelor.

Instanța de apel se pronunță asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Instanța de apel nu este în drept să-și întemeieze concluziile pe probele cercetate de prima instanță dacă ele nu au fost verificate în ședința de judecată a instanței de apel și nu au fost consemnate în procesul-verbal. În cazul sesizării de către părți a nerespectării termenului rezonabil de judecare a cauzei de către prima instanță, instanța de apel se expune și asupra nerespectării acestui termen.

12.1.8 Decizia instanței de apel

Instanța de apel, judecînd cauza în ordine de apel, adoptă una din următoarele decizii:

Respinge apelul, menținînd hotărîrea atacată, dacă:

- 1) apelul a fost depus peste termen, cu excepția cazurilor prevăzute în art.402;
- 2) apelul este inadmisibil;
- 3) apelul este nefondat;

Admite apelul, casînd sentința parțial sau total, inclusiv din oficiu, în baza art.409 alin.(2), și pronunță o nouă hotărîre, potrivit modului stabilit, pentru prima instanță.

Admite apelul, casează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărîre a fost anulată. Rejudecarea de către instanța a cărei hotărîre a fost anulată se dispune numai atunci cînd nu a fost citat inculpatul, nu i s-a asigurat dreptul la interpret, nu a fost asistat de un avocat sau au fost încălcate prevederile art. 33–35.

Sentința poate fi casată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ce privește latura penală sau latura civilă, dacă aceasta nu împiedică soluționarea justă a cauzei.

Judecînd apelul declarat împotriva sentinței de achitare, instanța de apel nu este în drept să pronunțe o hotărîre de condamnare fără audierea învinuitului prezent, precum și a martorilor acuzării solicitați de părți. Martorii acuzării se audiază din nou în cazul în care declarațiile lor constituie o mărturie acuzatorie, susceptibilă să întemeieze într-un mod substanțial condamnarea inculpatului.

Decizia instanței de apel este susceptibilă de a fi pusă în executare din momentul adoptării.

12.1.9 Conținutul deciziei instanței de apel

Decizia instanței de apel trebuie să cuprindă:

- 1) data și locul pronunțării deciziei;
 - 2) denumirea instanței de apel;
 - 3) numele și prenumele judecătorilor completului de judecată, procurorului, grefierului, precum și ale apărătorului, interpretului și traducătorului, dacă aceștia participă la ședință;
 - 4) numele și prenumele apelantului, cu indicarea calității lui procesuale;
 - 5) datele privind identitatea persoanei condamnate sau achitate de către prima instanță, prevăzute în art.358 alin.(1);
 - 5.1) datele referitoare la termenul de examinare a cauzei;
 - 6) fapta constatată de primă instanță și conținutul dispozitivului sentinței;
 - 7) fondul apelului;
 - 8) temeiurile de fapt și de drept care au dus, după caz, la respingerea sau admiterea apelului, precum și motivele adoptării soluției date;
 - 9) una din soluțiile prevăzute în art.415;
 - 9.1) mențiunea cu privire la ultimul act procedural rămas valabil de la care procesul trebuie să-și reia cursul. În caz contrar, toate actele procedurale sînt desființate de drept;
 - 10) mențiunea că decizia este executorie, dar poate fi supusă recursului, și termenul prevăzut pentru această cale de atac.
- În cazul cînd inculpatul se află în stare de arest, în decizie se indică timpul care se include în termenul pedepsei.

Dacă există temeiuri prevăzute în art.218, instanța de apel pronunță o decizie interlocutorie.

12.1.10 Adoptarea deciziei de către instanța de apel

Deliberarea și adoptarea deciziei se efectuează conform prevederilor art. 338 și 339.

După pronunțarea deciziei, instanța de apel remite, în termen de cel mult 5 zile, dosarul penal în instanța de fond pentru executare, fapt despre care se informează părțile.

12.1.11 Procedura de rejudecare

Rejudecarea cauzei de către instanța de apel se desfășoară potrivit regulilor generale pentru examinarea cauzelor în primă instanță, care se aplică în mod corespunzător.

12.1.12 Limitele rejudecării

Instanța de rejudecare trebuie să se conformeze hotărîrii instanței de apel în măsura în care situația de fapt rămîne cea avută în vedere la soluționarea apelului.

Bibliografia Legislația Republicii Moldova

1. Constituția Republicii Moldova, 29 iulie 1994.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, din 14 martie 2003.
3. Legea cu privire la Procuratură, nr.118-XV din 14 martie 2003.
4. Legea Republicii Moldova cu privire la Curtea Constituțională, nr.317-XIII din 13.12.1994.
5. Legea Republicii Moldova privind organizarea judecătorească, nr.514-XIII din 06.07.1995.
6. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului, nr.544-XIII din 20.07.1995.
7. Legea Republicii Moldova cu privire la Curtea Supremă de Justiție, nr.789-XIII din 26.03.1996.
8. Legea Republicii Moldova cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, nr.947-XIII din 19.07.1996.
9. Legea Republicii Moldova cu privire la avocatură, nr.395-XIV din 13.05.1999.
10. Legea Republicii Moldova cu privire la avocatură, nr.1260-XV din 19.07.2002.
11. Legea Republicii Moldova cu privire la arestarea preventivă, nr.1226-XIII din 27.06.1997.
12. Legea Republicii Moldova cu privire la retribuirea mijloacelor cheltuite pentru lecuirea persoanei pătimate de la acțiuni criminale, nr. 79-XIII din 28.04.1994.
13. Legea Republicii Moldova cu privire la securitatea de stat a părții vătămate, martorilor și altor persoane, care au colaborat în procesul penal, nr.1458-XIII din 28.01.1998.
14. Legea Republicii Moldova cu privire la retribuirea daunei cauzate de acțiunile ilicite ale organelor de cercetare penală, anchetare preliminară, procuraturii și instanțelor de judecată, nr.1545-XIII din 25.02.1998.

Legislația internațională

1. Declarația universală a drepturilor omului (10.12.1948).
2. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (4.11.1950).
3. Regulile standardelor minimale de tratare a deținuților (1955).
4. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966)
5. Convenția împotriva torturilor și a altor forme de comportament și pedepse antiumane, crude sau care înjosesc demnitatea omului (1984).
6. Principiile generale, privitor la independența organelor judecătorești (1985).
7. Declarația principiilor generale ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzurilor de putere (1985).
8. Regulile standardelor minimale al ONU privitor la efectuarea justiției în privința infractorilor minori (1985).
9. Convenția despre drepturile copilului (1989).
10. Cumulul de principii pentru apărarea tuturor persoanelor reținute sau arestate în orice formă ar fi fost aceasta efectuată (1988).
11. Convenția europeană despre colaborarea reciprocă privind asistența juridică internațională în materie penală și protocolul ei (1959).
12. Convenția europeană despre valabilitatea internațională a sentințelor pe cauzele penale (1970).
13. Convenția țărilor CSI privind asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale (22.01.1993).
14. Tratatul între Republica Moldova și Federația Rusă cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală (25.02.1993).
15. Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală (13.12.1993).

Literatura științifică

1. Apetrei M. Drept procesual penal. – București: Oscar Print, 1999. – 402 p.
2. Bercheșan V., Dumitrașcu I.N. Probele și mijloacele de probă. București: Editura Ministerului de Interne, 1994.
3. Brezeanu O. Minorul și Legea Penală. – București: ALL BECK, 1998. – 156 p.
4. Dolea I. Ș .a. Drept procesual penal, Chiș inău, 2008.
5. Osoianu, V. Orîndaș , Procedură penală, Chiș inău, 2004
6. А.Файгер, Действия по уголовному преследованию, Бэлць,2006
7. A.Tulbure, A. Tatu, Tratat de drept pricesual penal, Bucuřeș ti2001
8. Georgescu P.A. Filosofia dreptului în contextul actualității // Tratat și antologie de texte. – București: Universitatea „Titu Maiorescu”, 2001. – 416 p.
9. Iuga M. Căile legale de atac în procesul penal. – Chișinău: Garuda-art, 2000. – 210 p.
10. Mateuț Gh. Procedura penală. – București: Lumina Lex, 2005. – 368 p.
11. Neagu Ion. Drept procesual penal. Tratat. – București: Global Lex, 2002. – 885 p.
12. Păvăleanu V. Drept procesual penal. Partea generală. – București: Lumina Lex, 2001. – 520 p.
13. Безлепкин Б.Т. Уголовный процесс России. Общая часть и досудебные стадии: Курс лекций. – Москва: Международный Университет Бизнеса и Управления, 1998. – 320 p.
14. Безлепкин Б.Т. Уголовный процесс России в вопросах и ответах: Учебное пособие. – Москва: Юристъ, 2000. – 312 p.
15. Букреев В.И., Римская И.Н. Этика права: От истоков этики и права к мировоззрению: Учебное пособие. – Москва: Юрайт, 1999. – 336 p.
16. Викторский С.И. Русский уголовный процесс: Учебное пособие. – Москва: Юридическое бюро «Городец», 1997. – 448 p.
17. Владимиров Л.Е. Учение об уголовных доказательствах. – Тула: Автограф, 2000. – 464 p.